

0714
Delet

MIRCEA DAMIAN

CELULA N° 13

biblioteca Centrală Universitară
București

DATA 20714 Dublet

VENTAR 343079

Domnul J. Byk,
până la moarte - -

MIRCEA DAMIAN

Mircea Damian
8.10/934

CELULA N°. 13

(Şaptezecişicinci de nopţi
la închisoarea Văcăreşti)

BUCUREŞTI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „VREMEA“, Str. Carol, 10
1932

20714
Iuliet

Biblioteca Centrală Universitară
București
Cota 20714 Iuliet
Inveniar 343079

B.C.U. Bucuresti

C343079

AUTORUL

văzu de pictorul TEODORESCU-SION

bl

y

v

1 Octombrie 1931

— Domnul Mircea Damian, dacă nu mă înșel ?
Reprezentantul forței publice, nu se înșeala :
eram eu. După o lipsă cam îndelungată din Capitală, este adevărat. Dar eu eram...

— Imi permiteți să mă prezint : Constantinescu.

— Așa ? Chiar domnul Constantinescu ?

Am bănuțit imediat că numele nu-i aparține.
Dece am avut această bănuială, — nu știu.

Dar așa fi putut să jur, că omul acesta se numea altfel. Oricum. Dar nu Constantinescu.

— Dacă nu vă supărați, — îmi spuse el, — vă rog să poftiți până afară.

„Atâta politeță !... „Astfel de politeță !“... mă gândii. Am mai întâlnit-o undeva... A, da. La d. procuror, înainte de deschiderea acțiunii publice, când mi-a luat o declarație. Da, e politețea legii..

Părăsiram cafeneaua, și când să traversăm strada domnul Constantinescu, solemn și grav, îmi puse mâna pe umăr :

— În numele legii, vă declar arestat !

— Ia te uită ! — mă mirai. — Păi de ce, dom-

nule Constantinescu ?! Că abia ne cunoșcurăm.

— Nu vă supărați. Sunt comisarul Buzoianu, dela Siguranța Generală. Pofțiți !

Și-mi arăta o mașină de piață.

— Direcția ? — mă interesai.

— Siguranța Generală.

— Motivul ?

— Nu știu !

Așteptam un mandat de arestare. Dar nu-l așteptam la 1 Octombrie, și nu-l așteptam dela Siguranța Generală.

— Vasăzică, nu știi pentruce mă arestezi, domnule comisar ?

— Nu, nu știu... Așa am ordin.

— Domnule comisar, nu sunt, crede-mă, nici spion, nici bolșevic....

— Nu știu !

— Domnule comisar, am copii !.

— Nu știu !

— Dar știu eu... Și uite, mi-i frică. Te rog să mă lămurești.

— Nicio lămurire... Ordin.

Hotărât lucru : chiar dacă n'ai avea altă vină decât aceea de a exista în momentul acela, trebuie să-ți găsești, în gând, una. Prea e misterioasă atitudinea omului de lângă tine, și prea te supraveghează. Ai impresia certă că el te cunoaște mai bine decât te cunoști tu. Și că trebuie să fii vinovat....

Degeaba te străduiești să-ți aduci aminte dacă ai comis vreun fapt care să te pună în conflict cu legea. Degeaba te canonești să-ți reamintești dacă ai stat de vorbă, în ultimul timp, cu vreun tip suspect... Și agentul din stânga, care te privește diagonal.

Însfârșit, ajungi la poliție. Aci, agentul te roa-

gă s'aștepti nițel în fața unei uși cu firmă, al cărei text este împrumutat din textul Codului penal, având grije, bine 'nțeleș, să facă un semn ușierului. Deobicei, aștepti foarte puțin : un minut. În minutul acesta trec însă pe lângă dumnea-ta cel puțin douăzeci de polițiști. Niciunul nu-ți spune un cuvânt. Dar își zic, desigur, în gând : „încă unul“ !.

— Poftiți, vă rog.

Domnul Șef este deobicei în cruntat și sever. Dar politicos. O politeță în cruntată și severă ca și atitudinea, cași vocea, cași mersul dumisale. Te poștește pe scaun și-ți spune motivul pentru care ești chemat, uitându-se în niște hârtii.

— Atâta tot ?!

Și deodată te luminezi. Nimic grav. Ia, o formalitate, acolo. Atitudinea agentului, tăcerea lui, felul cum te supraveghea, atmosfera dela poliție și cuvântul acesta : „Poliție“, numai cuvântul în sine, — îți băgase spaima în oase. Aveai conștiința limpede, erai om la locul dumitale, cu respectul legilor și al autorității, nici vorbă. Te chemase, totuși, la poliție. Te adusese agentul. Erai, vasăzică, un ticălos. Nu știai tu, dar știa poliția. Și deodată, vesel :

— Numai atât ?!

Dacă ar fi fost ceva mai grav, dac' ai fi fost învinuit de tâlhărie la drumul mare sau de crimă, ai fi avut aceiași exclamație de ușurare :

— Numai atât ?!

Pentru că, până să fii lămurit, te învinuiseși singur de toate crimele și de toate infamiile. Te învinuiești tu, și te învinuiau privirile și tăcerea agentului....

La Siguranța Generală am fost poftit în biroul

unui domn inspector, care mi-a arătat, pur și simplu, mandatul de arestare.

— De ce Siguranța?! — mă mirai.

— Pentrucă nu v'a găsit poliția.

Așa este : lipsisem două luni din București.

— Și-acuma? — mă interesai.

— La Văcărești.

Simplu și precis.

— Mi se pot acorda 24 ore?

— Cu neputință!

N'am insistat. M'am gândit că, mai la urma urmelor, intru la dată fixă și mă liberez în preajma Crăciunului...

Au urmat formalitățile : identificarea, ultimile adrese, biografia, fotografierea, măsurarea și expedierea prin camera comisarului de serviciu, care m'a înregistrat la „intrați“ și la „ieșiți“.

Devenisem „individ“...

II

„Văcărești“

O poartă masivă, cu zăbrele și cu gardieni. O curte plantată cu flori, cu castani văruiți, și cu bănci. Altă poartă masivă, având tăiată într'însa o porțiță. Un gang de circa șase metri, iar deasupra o clopotniță. Încă o poartă. O curte ceva mai mare decât prima, având în mijloc biserica Mavrocordăților, de jur împrejur ziduri și zăbrele, în fund celulele, în spatele lor zidul înconjurător, iar dincolo Libertatea și Femeia...

Am ajuns la orele 13.30, după al doilea fus Greenwich.... Niciun gând, nicio emoție, nicio impresie.

— Pentru faptul ? — se interesează grefierul.

— Articolul 77. Lese Majeste.

— A-ha !

Oricum, era o variație

— Vasăzică. dv. sunteți ăla cu....

— Da, eu sunt „ăla cu chestia“.

„Dumnezeule !“ — mă gândii. „Ș'aici !“.

Eram furios. De doi ani de zile aud la fiecare nouă cunoștință :

— Dv. sunteți cu chestia..... ?

De doi ani sunt întrebat, zilnic, de prieteni și de cunoscuți :

— Ce-ai făcut cu chestea aceia ?

Imi era groază să mă ies din casă. Intrebarea mă plictisea, mă enerva, mă obseda ca un blestem și ca un noroc. M'am gândit într'un rând să plec din Capitală pentru un timp mai îndelungat. Am plecat. Dar am plecat tot în țară, tot printre oameni. Și iarăși, la fiecare nouă cunoștință :

— Ce-ați făcut cu chestia aceia ?

Iar când m'am întors la București :

— Unde ai fost atâta timp, dragă ? La închisoare ?

„Ei bine, iacă, acuma sunt la închisoare“, — mă gândeam când i-am trecut pragul. „Acuma isprăvesc cu „chestia“.

Când colo ș'aici....

— Acum ce faceți cu mine ? — întreb pe grefier.

— Păi... ce să facem ? ! Vă ținem la închisoare.

Apoi, către un gardian :

— Du-l la etuvă.

— La etuvă ? ! — mă mirai. — Crezi că e nevoie să fiu deparazitat ? !

Grefierul râse :

— Nu vă speriați. La etuvă este o cameră, unde trebuie să așteptați până vi se dă o celulă.

În camera cu pricina, un domn era lungit în pat. Am dat bună ziua și i-am zâmbit.

— Cred că e necesar să ne cunoaștem. Nu ?

Și m'am prezentat. Și-a spus și el numele, apoi a tăcut. Am tăcut și eu. Tăceam amândoi și ne spionam.

— Bolnav ? l'am întrebat.

Era palid și slăbit.

— Nu.

— Plictisit ?

— Da.

Și zâmbi. Vorbea încet și puțin.

Acum, mă întreabă el :

— Prevenit ?

— Nu.

— Condamnat ?

— Da.

— Mult ?

— Două luni și jumătate.

Iar tăcurăm. Mă uitai pe fereastră. Drept în fața mea, deasupra unei porți, citii o firmă : „Pavilionul preveniților“. Iar puțin mai la dreapta : „Pavilionul minorilor“.

— Pentru ce faptă ? — mă întreabă omul din pat.

— Spargere ! — răspunsei plictisit.

Eram fericit că nu-mi știa numele, că nu mă întreba de chestie“.

— Puțin ! — zise el. — Foarte puțin două luni și jumătate.

Și tăcu din nou. Nu se gândea. Nu visa. Nu ofta. Tăcea, pur și simplu.

Am eșit în curte, m'am uitat la biserică și la ziduri, apoi m'am uitat la cer, întunecat și amenințător ; iar cerul se uita la mine, senin...

M'am întors în cameră, am luat seama individului din pat, — și-am râs.

— Dece râzi?! — m'a întrebat.

— E amuzant aci! — îi spun.

— Hm. Sunt curios să te văd peste câteva zile... N'ai o țigară?

— Ba am.

Subdirectorul închisorii intră pe poartă și se îndreptă înspre etuvă. Când mă văzu la fereastră, se miră și răsese.

— Salutare.

— Vino sus.

Plecai după el, în birou.

— Vasăzică....?!

— Precum vezi... Ai o cameră disponibilă?

El mă corectă:

— Celulă!

— Celulă, da.... se găsește?

— Nicio grije... Aranjăm noi....

Curios: aci, prima discuție cu o cunoștință nouă, sau cu un cunoscut mai vechiu pe care-l rezezi, — este un interogator. Numai întrebări și răspunsuri, scurte și categorice. Toată lumea este, parcă, agitată. Vorbește repede și puțin, umblă în fugă și injură în treacăt...

Subdirectorul sună.

— Să vină primul gardian.

Primul gardian apăru numaidecât.

— Domnul este un vechiu cunoscut al meu, — zise subdirectorul.

— Il „aranjezi“ într'o celulă și-i dai ce-i trebuie. Dumnealui e condamnat politic... Ne-am înțeles?

— Să trăiți!

Mi s'a dat celula No. 13...

III

Prima zi la închisoare

În total, sunt 36 de celule. Jumătate la parter, jumătate la etaj. Fiecare celulă, are trei metri lungime, doi metri lățime și trei înălțime. Două paturi cazone, o măsuță, un scaun, ușe masivă legată în fier și prevăzută cu un drug și cu un lacăt.

Celula No. 13, este la etaj.

— Cum vă place la noi, domnule Damian? — mă întrebă cineva.

— Foarte mult! îi spun. — Nu vezi ce limpede e cerul?!

În afară de zidurile închisorii și de biserică, atât vezi: cerul. Și ți se pare nou...

— Îmi place mai ales că e multă liniște la d-v. și tăcere multă, — continuai.

— Și multă suferință.

— Da, și multă suferință.

Într'adevăr, curtea închisorii, care seamănă cu un mic parc, având ronduri de iarbă și alei așternute cu pietriș, ploi de curând plantați și flori, — este pustie și tăcută. Câte un om îmbrăcat în costum vărgat trece din când în când în fuga, singur sau însoțit de gardian.

Cobor în curte și mă plimb nițel, fără chef. Nu mi-a plăcut niciodată zgomotul și lumea, — dar aci prea mă găsesc numai cu mine. Și de mine am fugit întotdeauna...

Mă 'ntorc și urc înnumărând treptele. Când am ajuns sus, socotesc tare, fără să-mi dau seama:

— Douăzeci și una!

— Exact! — confirmă cineva — Deși la prima numărătoare, vă încredințez că n'ați greșit. Eu le

'număr zilnic de un an și jumătate, ori decâte ori cobor și urc. Este singura îndelencire, care nu mă plictisește...

Este o îndelencire, într'adevăr, număratul treptelor. Tot îndelencire este plimbatul, tăcerea și oftatul.

Impresia cu care ai rămas după ce ai petrecut o zi la închisoare, — este aceea a singurătății. Parcă n'ai fi avut niciodată pe nimeni. Parcă n'ai fi avut început și nu vei avea sfârșit. Singurătatea de-aci, cruțată de oameni și ocrotită de cer, îți dă iluzia Eternității. E o singurătate care nu doare, care nu înspăimântă și care nu sperie. Nu simți nici pe Dumnezeu, nici pe Satana; nu ai dureri, nici bucurii.....

Ești pur....

IV

„N o b i l i i“

Cine a spus că în fața Legilor, la închisoare și în Moarte oamenii sunt egali?! Aci, clasele sociale sunt dinstincte. Este adevărat că sunt numai două: „nobili“ și ceilalți, care se numesc, pur și simplu, „deținuți“. Intre aceste două „clase sociale“, ar mai fi una, un fel de „clasă mijlocie“, ai cărei membri pot deveni într'o bună zi „nobili“, printr'o simplă dispoziție a direcției sau a judecătorului de instrucție. Precum un „nobil“ poate fi trecut în „clasa mijlocie“, sau în alte locuri mai puțin plăcute, drept pedeapsă....

„Nobili“ locuiesc, firește, în celule. Câte doi într'una și câte unul. După cum sunt locuri. Li se dă câte un deținut pentru patru celule, care face cură-

tenie, aduce sau pregătește masa, spală vasele, cumpără diverse alimente dela cantină...

„Nobili” se bucură de mai multă libertate. Ușile celulelor sunt zăvorâte seara la 8, și se deschid dimineața la 5. În timpul nopții poți să mori sau să-ți asasinezi tovarășul, — nu se află nimic până în dimineața următoare. Nu poți însă să înnebunești, pentrucă faci scandal și te aud gardienii de pază din interiorul curții... Cu deosebire de ceilalți, care nu sunt amestecați, condamnații locuind într'un pavilion și preveniții în altul, — „nobili”, preveniți și condamnați, sunt închiși toți la celule, bucurându-se și unii, și ceilalți, de toate privilegiile. Atât cei condamnați la o pedeapsă mai mare, cât și preveniții mai cuprinși, cari știu că instrucția delictului lor va dura luni și ani de zile, — își amenajează celulele cu diferite obiecte, lingerie de pat, saltele, cearceafuri, perne și plapome aduse de acasă. Aduse „de afară”, ca să fim în termeni.

Discuțiile se întretin, în general, asupra proceselor. Sunt aci oameni cari cunosc la perfecție Codul penal. Nu numai litera, ci și spiritul.

Clasifică delictele, combină articole și paragrafe, interpretează texte și citează autori și proceduri. În marea lor majoritate, deținuții, condamnați sau preveniți, sunt, firește, nevinovați. Cei cari își recunosc vina, cei care spun neted : „da, domnule, am furat” sau : „da, domnule, am delapidat”, — sunt foarte rari. Iar ceilalți, 99%, sunt „victime”. Pur și simplu. Victime ale șefilor, dacă au fost funcționari ; victime ale magistraților, sau victime ale nepriceperii lor. Și îți demonstrează cu atâta lux de amănunte nevinovăția lor, cu atâtea argumente, încât rămâi incre-

dințat că oamenii aceștia sunt cu adevărat victime.

— Păi atunci de ce te-au condamnat, domnule ?! te miri dumneata.

— Eh, dece !.. Justiția noastră....

— Bine, bine, dar nu găsești că justiția greșește prea des ?

— Ce știi dumneata !

Intr'adevăr, dumneata nu știi nimic. Știi doar că dela o mare Societate sau de la cutare minister, s'au delapidat câteva zeci de milioane.

Știi că asupra cutărui funcționar s'au găsit bani lichizi în sume suspect de mari, titluri de rentă, că are atâtea imobile în Capitală, etc.

Au vorbit gazetele pe coloane întregi cu fotografii în text, funcționarul împlicinat s'a încurcat la interogator, n'a știut să justifice proveniența averei, a negat la judecată ceea ce mărturisise la instrucție, și totuși funcționarul acesta, devenit „nobil” la Văcărești, se plânge că e victimă și că nu are ce mânca....

Mulți dintre „nobili”, iau atitudini față de deținuți. Uită, aproape, că sunt în închisoare, și uită pentru care faptă au fost osândiți. Uneori, auzi pe câte unul :

— Cine, pungașul acela ? Mie îmi spui ?!

Sau :

— Cutare ?! Este un excroc !

Și se indignează foarte sincer.

Este curios, că cei cari se indignează mai cumplit, cei ce acuză pe vreun nenorocit care a furat ca să mănânce, — sunt tocmai cei, a căror vinovăție este bine stabilită, cei cari și-au recunoscut, în parte sau în total, fapta. Și totuși, când văd pe câte unul în vestminte vărgate venind pela

celule ca să vândă câte ceva, strigă în gura mare :

— Mă, să nu-mi furi prosopul.

Sau :

— Alungă pe excrocul acela.

Câte unul mai curajos, răspunde prompt :

— Ce faci, domnule, atâta gălăgie ? Parcă d-ta nu ești tot hoț cași mine ? !

„Nobilul“ râde amuzat :

— Hoț cași el, auzi !... mama ta de nespălat.

Când a zis : „Hoț cași el, auzi !“ — n'a înțeles că alta e hoția celuilalt, alta e hoția lui. Ci a înțeles că acela e hoț, iar el este om cinstit.

E curioasă, deasemeni atitudinea unora dintre „nobili“, față de unele dispozițiuni luate de Administrația închisorii, sau impuse de Direcțiunea generală. Li se pare că sunt prea constrânși, au convingerea că li s'au știrbit anumite drepturi.

— Păi, se poate ? ! — auzi. — Asta e ceva neaipomenit. Dar ce suntem noi, mai la urma urmelor ? !

La care, câte unul mai realist, răspunde :

— Ce suntem noi ? ! Pușcăriași, ce vrei să fim ? !

— Bine, bine, — protestează celălalt. — Dar sunt pușcăriași și pușcăriași.

Și începe să înjure : țara, care este guvernată de hoți și de excroci, administrația și pușcăria. Când vine însă directorul sau subdirectorul sau chiar primul gardian în inspecție, — se descoperă, se înclină până la pământ și zice umil :

— Să trăiți !

Cei care au delapidat, nu ca să facă averi, ci stăpâniți de o patimă sau împinși de sărăcie, și cari și-au recunoscut fapta când nu s'au denunțat singuri, — au altă față, altă atitudine și alte gânduri. Iși fac osânda resemnați. Nu protestează,

nu blestemă și nu acuză. Se gândesc la cariera sdrobită pentru câteva sute de mii de lei pierduți la cărți sau cheltuiți cu femeile, la familia rămasă fără sprijin și la libertatea cu care nu vor mai avea, poate, ce să facă.

Printre „nobili” sunt sau au fost toate „celebritățile”, ale căror procese au ținut încordată atențiunea opiniei publice luni și ani de zile ; cari au stârnit indignarea generală, admirația, ura și pisma ; oameni despre ale căror averi și despre ale căror fapte, circulau legende....

Dacă sunt deosebiți de ceilalți ? Hotărât, nu. Niște bieți oameni. Dealtminteri, deținuții seamănă unii cu alții ca sfinții, ca diavolii și ca pisicile, noaptea : sunt cu toții meschini și șterși, precum pisicile cenușii...

V

Noaptea în celulă...

La închisoare, noaptea vine mai devreme și nu vine odată. În pavilioane intră cam pela ora 6, în curte la 7 și în celule la 8. După 8, este o liniște absolută. Doar „afară” s'aude până târziu cum trece Libertatea în automobile, în camioane și în căruțe, pe Calea Văcărești....

Pe urmă nu se mai aude nimic.

Ușa celulei este zăvorâtă și se uită în noapte, și se uită la tine, cu un ochiu pătrat. Pătratul acesta în noapte și în liniște și în cer, este singura tortură a condamnatului. Prea e mic, și prea e singur. Și prea e fără sens. Fereastra din stânga, tot mică dar de patru ori mai mare, cu zăbrele care împart în șase lumina și întunericul pe pere-

343.079 -

tele opus, — nu o vezi. Nu vezi decât pătrăţelul din uşe. Şi el nu te vede decât pe tine...

Târziu de tot, când nu se mai aude nici Libertatea, nici Viaţa, — prin linişte şi noaptea pătrunde ca un strigăt de spaimă :

— Cucuveau ! Cucuveau !

O pauză plină de ecoul strigătului. Apoi repezit şi, parcă, desnădăjduit :

— Cu'miau ! Cu'miau !

— Nu ne merge bine ! — glumeşte tovarăşul din celălalt pat. — Să ştii că arde puşcăria...

Pe el nu-l mai impresionează. E de un an aci, şi a mai stat, altădată, doi ani... Şi mai are de stat unul, dacă i se respinge apelul....

— Noapte bună ! — zise. — Şi dă-le dracului...

Nu pot să dorm. M'aşi scula să mă plimb prin celulă, dar nu am loc. În afară de paturi, de măsuşă şi de sobă, mai e liber exact un metru pătrat....

— Prost lucru ! — zisei, tare.

— Cam prost.... Dar te obişnuieşti, — răspune tovarăşul. — Cu ce nu se deprinde omul !...

Tăcu. Iar după o pauză :

— Ştii că eu era să mă spânzur ? !

— Aici în celulă ?

— Nu. La baie.

— Şi de ce nu te-ai spânzurat ?

— Din pricina tovarăşului cu care sunt inculpat în proces.

— Te-a surprins ?

— Ba nu. Nu m'a surprins, pentru că trebuia să ne spânzurăm amândoi odată.

— Ai ţinut să pleci însoţit, pesemne....

— Aşa hotărâsem. Dracu ştie cum mi-a venit

așa o silă de viață. Mai făcusem doi ani pușcărie, acum iar... Și i-am spus tovarășului :

— Mă, eu să știi că mă spânzur.

— Și eu ! — zise el. — Dar unde să ne spânzurăm ?

— În sala de baie.

— Bine ! — încuviință.

— Am așteptat până s'a înopțat bine, m'am dus în sala de baie, am legat cordonul pardesiului de-o țevă, și i-am făcut un laț la capătul celălalt. Apoi m'am întors în cameră s'anunț tovarășul. El adormise.

— Mă ! — îi șoptesc, și-l zgâlțai.

— Ce-i ?!

— Hai !

— Unde ?!

— În baie... Să ne spânzurăm....

— El se 'ntinse, căscă... Vedea că se codește.

Il zoresc :

— Hai mai repede, să nu prindă cineva de veste.

— Las'că ne spânzurăm mâine seară ! — mormăi el. — Acu mi-e somn...

— Ești un laș ! — îi șoptii. — Dute dracului... Nu mai mă sânzur nici eu....

— A trecut, domnule, un an de atunci. Și cum spuneam : Dacă îmi respinge apelul, mai am de făcut încă unul, și scap. Așa....

Apoi se întoarse cu fața la perete, și zise simplu :

— Noapte bună !

Adormi numai decăt.

Eu mă frământam în patul, care mi se părea prea îngust. Și-mi era cald.

Dădui la o parte pătura depe mine, apoi pe cealaltă, pe urmă cearceaful.

Acum îmi era frig, și simțiam, totuși, că mă

înăbuș. Aveam senzația că zidurile s'apropie încet încet, că mă apasă, că mă strivesc. În toată celula nu era viu decât pătrățelul din ușe, prin care vedeam și prin care respiram...

„Ușa“! — mă gândi. „Să fie ușa descuiată! Nu deschisă. Numai descuiată!“.

Ideea de a fi închis! Ideea aceasta îți inspiră o spaimă teribilă. Parcă nu mai ai nici o legătură cu viața și cu lumina. Și parcă nici în tine nu mai găsești viață și lumină. Gândurile nu mai trec dincolo de ziduri, și nici dorurile, nici ambițiile. Nici chiar visul nu depășește zidurile, și nici ura. Se învâртеște în jurul tău, se izbește, material, de pereți, ura ta se întoarce împotriva ta înăbușitoare și veninoasă, o simți în suflet și în gură. Universul pentru tine este redus la o capacitate de douăzeci de metri cubi, în care ești închis cu visurile, cu iubirile, cu ambițiile și cu urile. Singur, tu. Iar dincolo de ziduri, — haosul...

— Cu'miau! Cu'miau!

Insfârșit! Un semn. Un glas. Acum nu ți se mai pare lugubru. Nu te mai înfiori ascultându-l. Te scoli, faci un pas prin întuneric, pui mâinile pe ușe, te apleci nițel, și te uiți prin ochiul ei pătrat, afară. O lampă mare se clatină în curte. Biserica. La clădirea administrației, — o fereastră luminată...

VI

Pavilioanele

Sunt patru: „Pavilionul prevenițiilor“, „Pavilionul minorilor“, „Pavilionul trecătorilor“ și „Pavilionul condamnaților“, toate înșirate la rând, în aripa stângă a închisorii.

Fiecare pavilion are o curte despărțită de curtea pavilionului vecin și de curtea propriu zisă a închisorii, prin ziduri, având o înălțime de doi metri.

Deținuții cari nu lucrează în ateliere, nu au voie să părăsească bătătura pavilionului respectiv, decât când sunt chemați la tribunal, la vorbitor, când sunt transferați la altă închisoare și când intră în spital. Sălile pavilioanelor, nu se deosebesc decât în cece privește dimensiunile. „Confortul“ e acelaș : un rând de scânduri de doi metri lungime, înșirate în formă de pod dealungul zidului, la o înălțime de 50 cm.; alt rând de scânduri, la un metru deasupra primului. Din distanță în distanță, câte o scară deservește „patul“ suprapus. Deținuții se culcă unul lângă altul, se vâra unul în altul când sunt prea mulți, toți la rând, cu capul la perete. Câte șaptezeci, câte optzeci într'un pat.

În sălile mai largi, sunt două rânduri de paturi suprapuse, construite la mijloc, în formă de acoperiș. Aci, oamenii dorm într'un chip foarte amuzant.

Dacă te uiți dela un capăt al „acoperișului“, pe muchia coamei, vezi înșirate, deoparte și de alta, ca pe o sfoară, treizeci sau patruzeci de capete, odihnindu-se pe câte-o haină având dedesubt o bucată de lemn pentruca „perna“ să fie mai înaltă, pe câte-o pernă cazonă sau, pur și simplu, pe braț. Iar trupurile, învelite cu pături, se întind pe rogojini.

Sălile cele mari sunt, toate, la etaj. Cele care au vederea spre afară, sunt prevăzute cu ferestre mici, zăbrelete, bine nșeles. Iar cele cu vederea spre culoare, au ferestre mai multe și mai mari. Sălile sunt în genere întunecoase și greu mirositoare. Aci, soarele se uită pieziș, fără lumină și

fără putere. Ai impresia că nu poate să pătrundă atmosfera, nu poate s'o încălzească și s'o lumineze. Aceiași impresie îți fac, noaptea, becurile electrice. Niște lumini rotunde sau conice, pur și simplu. Parcă sunt înțepenite în aer, ca într'un corp solid. Răspândesc o lumină mată și oarecum greoaie, ca o lampă în ceață.

Pavilionul preveniților, cel mai populat, în afară de două săli mari la etaj, mai are cinci camere la parter, care adăpostesc câte patru, opt, zece și cincisprezece oameni. În câteva din aceste camere, amenajate cu paturi cazone și saltele, sunt închiși preveniții mai curăței, așa zisa „clasa mijlocie”.

Dintre aceștia, mulți sunt „decretați”, — precum spuneam într'un capitol precedent, — „nobili”, și mutați în celule pe măsură ce acestea devin libere.

Cele cinci camere se numesc global: „Prevența mică”. Iar sălile dela etaj: „Prevența mare”.

Tot la parter sunt închiși minorii și trecătorii. Sălile sunt mici, având ziduri foarte groase și boltite, ferestre mici de tot, prin care nu pătrunde decât puțină lumină, venită parcă, de undeva, dedesubt. Șoarele nu se vede, nu se simte. Se bănuiește numai. În multe din aceste săli, lumina electrică arde ziua-noaptea fără întrerupere. Arde singură în tavan, fără să lumineze și fără să încălzească, absurd de inutilă și stupid de folositoare. Cei închiși aci nu văd decât o bucată din cer, zăbreliță. Iar când ies în curte, văd deasemeni cerul. Nezăbreliț însă, și destul de întins ca să-i bănuiască nesfârșitul....

În fiecare sală, de-alungul, de-alatul, în cruciș și în curmeziș, sunt întinse sfori și de sfori atârână trist cămăși, izmene, ștergare, și pe ici, pe colo, câte o față de pernă, de curând spălate. Rufele

nu se usucă niciodată definitiv, și nu se usucă natural. Oricât ar sta întinse, — tot umede rămân, cași aerul, cași respirația, cași lumina. Totul pare artificial. Totul este umed, îmbăcsit și trist. Parcă și oamenii au fost crescuți artificial. Parcă niciodată n'au văzut soarele și lumina și întunericul, așa cum sunt. Pentrucă aci nu se vede niciodată lumină deplină și albă, niciodată nu se vede întuneric compact. Este ceva între zi și noapte, un fel de combinație stranie de vrăjitor medieval, care nu seamănă nici cu noaptea, nici cu ziua, ceva fără răsărit și fără apus. O Eternitate grotescă, pururi luminată dar lipsită de lumină, prin care nu trece noaptea și nu se vede ziua...

În fiecare sală în peretele dinspre răsărit, este aninată o icoană veche, reprezentând pe Maica Domnului cu Pruncul în brațe. În viața mea n'am văzut un lucru pus mai nelalocul lui, decât aceste icoațe. Este singurul obiect străin în sală. Vederea lui izbește parcă neplăcut, este jenant și inutil, ceva pe care nu poți să-l arunci și nu poți să-l păstrezi, o icoană la care condamnatul nu se roagă, și pe care nu o blestemă. Ea nu spune nimic și nu inspiră nimic. Este un punct de orientare : indică Răsăritul...

VII

Vătafii

Fiecare sală, e supravegheată și stăpânită de un vătaf, ales din rândul deținuților. Vătaful este ales de primul gardian și „întărit” în funcțiune de directorul închisorii. Ei se aleg dintre deținuții mai vechi, cu purtări mai bune. Vătaful trebuie

să îndeplinească mai multe condițiuni : să fie energic, disciplinat și corect. Și are mai multe însărcinări : să inspecteze curățenia sălii, să dea raportul la diverse inspecții, să hotărască oamenii pentru corvezi și să raporteze Direcției sau primului gardian, pe deținuții care provoacă dezordine și fac scandaluri.

Vătaful are, la rândul său, un ajutor de vătaf, care-i execută ordinele, care-i servește de interpus în diferite afaceri negustorești și care-l substitue în lipsă. La rândul lor, ajutorii de vătaf au alte ajutoare : odăeșii. Aceștia supraveghează curățitul sălilor și coridoarelor, frecatul pe jos, adusul pâinii, etc. Tot ei au în păstrare cărțile de joc și zarurile (babaroasele). Ajutorii de vătaf și odăeșii, sunt oamenii de încredere ai vătafilor.

Vătăfia dela sălile condamnaților și trecătorilor, nu este o funcție tocmai importantă, și nu este de loc productivă. Aci sunt oameni vechi, deprinși cu pușcăria, care nu pot fi trași pe sfoară. Nu pot fi „duși“, cum se zice. Ei au trecut prin toată filiera : cunosc raportul, arestul și beciurile poliției, cunosc duba și beciurile tribunalului, au trecut pe la etuvă și pe la „Prevența mare“. Pe de altă parte, nu sunt nici căutați, nici îngrijiți ca preveniții, care primesc „ de afară“ pachete și bani. Aci, atribuțiunile vătafului se limitează numai la supravegherea curățeniei, la ordinea oamenilor și la distribuirea corvezilor.

Vătaful dela prevența mare, este însă un Dumnezeu. Un Dumnezeu îmbrăcat în haine vârgate, mândru, tăcut, sever și demn. Pedepsește și răplătește după bunul lui plac, fără drept de apel și fără recurs. Pedeapsa lui și răsplata lui este definitivă și implacabilă, ca moartea și ca blestemul. Dacă totuși vreun „supus“ novice ridică

glasul și amenință cu raportul directorului, vătaful mai întâi se încruntă, pe urmă zâmbește amuzat și se miră :

— Ce facee ?!

Iar unul din „oamenii“ lui :

— Raport, ai ?! Păi crezi tu, măi Iudo, că mai eși întreg d'aici ?!. Raport, auzi !.. candela mă-ti...

Vătaful poruncește ajutorului sau odăeșului :

— Mâine să-l pui să frece cu dinții pe jos.

Victima a înțeles și tace și se resemnează. Altfel nu merge. Pentrucă în sală trebuie făcut curat. Deasemeni pe coridoare și pe scări. Mai există în plus, corvezi foarte neplăcute : curățirea closetelor, descărcatul hârdaelor, etc. Iar dacă uneori protestează :

— Mai pune și pe alții.

Vătaful îi răspunde liniștit :

— Cine comandă aici ?!

El, firește. Omul știe. Să raporteze ? Ei, ași ?! Cel mult dacă s'alege cu câteva zile de gherlă. Și gherla e singura amenințare, care înfioară și care potolește.

În cele din urmă, omul caută să se pună bine cu vătaful.

— Așa neică, — zice acesta, și-l bate pe umăr.

— Vezi că ți-ai venit în minți ?!

La prevență, în afară de un procent foarte redus de oameni care au mai fost condamnați și care știu seama lucrurilor, marea majoritate sunt închiși pentru prima oară, nu cunoasc nimic din „șmecheriile“ celorlalți, sunt naivi și fricoși. În prima noapte li se fură batistele, jartierile și portmoneele.

Pe urmă se deprind și ei, înțeleg că vătaful e necesar, ba chiar indispensabil. Învață diferite

semne și vorbe convenționale, învață cum să „ducă” pe un nou venit, și dacă se poartă bine și se inițiază în meșteșuguri, poate fi avansat: om de încredere, odăiaș sau chiar ajutor de vătaf. Aci învață cum trebuie să fure ca să nu-l prindă, și cum să facă declarația la poliție și la parchet ca să nu-și agraveze situația.

Cum spuneam, vătaful e stăpân absolut. El are toate veniturile, el concesionează toate negustoriile. Acordă, bine înțeles, oarecare procente vânzătorilor și interpușilor. Dar lui îi revine partea leului.

Unul din veniturile fixe, este taxa de doi lei, pe care trebuie să i-o achite fiecare deținut, săptămânal. Duminică seara, după închidere, ajutoarele vătafului strigă depe listă:

- Cutare!
- Gata.... Poftim.
- Și-i întinde moneda.
- Cutare!
- Nu mi-a venit de-acasă.
- Când îți vine?
- Joi.
- Bun... Ai grije.
- Am, am...
- Cutare
- Nu mi-a venit nici astăzi.

La asta, situația e mai gravă, pentru că nu i-a venit nici săptămâna cealaltă. Și iată, este în restanță cu două săptămâni.

— Da când îți vine, mă?... Dumnezeu mă-ti, vrei să mă duci, ai?

— Și se aud două palme înăbușite.

— Domnule, nu mă....

— Zât ! Răspunde ici : când îți vine ?

— Joi.

— Bun. Să poștești să spui Duminica viitoare, că nu ți-a venit nici Joi.

— Ceeace nu se'ntâmplă, firește : Cineva, îi vine, Dacă nu-i vine totuși nimeni, face el ce face, și tot plătește.

În afară de paturile suprapuse, mai sunt în săli câteva paturi cazone deosebit de cel al vătafului, cu saltele, pături și cearceafuri. Pe acestea, vătaful le închiriază. Nu tratează însă direct, ci prin interpus. Însărcinează pe un „om“ al lui, care întâmpină pe noul venit mai curățel, îl poștește pe un pat și intră în vorbă cu el :

— Azi v'a adus ?

— Azi.

— Pentru ce faptă ?

— Pentru mai nimic.

— Știam eu... Justiția noastră, ce să-i faci ?

Celălalt răspunde plictisit :

— Eh....

Apoi se uită la paturi, la oameni... E trist și necăjit. Strâmbă din nas și-i e greață. Când vîi de-afară, aerul de-aici nu se respiră ; se înhite... „Omul“ vătafului prinde momentul :

— Unde dormiți la noapte ?

— Aci, nu ? — și arată patul pe care șade.

— Mde.... îngână celălalt. — Patul ăsta e rezervat.

— Atunci, eu unde mă culc ?

— Colo !

Și arată paturile suprapuse, pârлите pela încheieturi unde sunt cuiburi de ploșnițe. Noul venit simte un fior, înhite în sec și-i vine să scuipe.

— Dacă aranjezi însă cu vătaful....

- Ce să aranjez ?
- Cu patul ăsta.
- Păi spuneai că e rezervat !
- Ei, rezervat, rezervat, dar se poate face, totuși, ceva.... Cu plată, firește....
- Cât ?
- Un pol pe săptămână. Preț fix, plata înainte.....

Omul nu se mai tocmește. E ostenit, dezolat și strein. L-au frecat destul la poliție, la parchet.... Trebuie să se odihnească.

Și plătește regulat vătafului polul, în fiecare Duminică seara.

Când nu-l mai plătește, individul e mută, cu injurături, în patul comun, ca să plătească numai doi lei. Iar în locul lui, vătaful a plasat altul...

Vătaful mai face și alte negustorii : cu țigări, cu bomboane, cu ciocolată.... Cumpără, bunăoară, un pachet de tutun calitate III-a, și-l încredințează ajutoarelor să răsucescă din el țigări. Pe urmă le vinde : trei țigări, un leu. Iar țigările făcute gata, bomboanele și ciocolata, le vinde cu preț dublu....

Seara, vătaful face altă negustorie : cafele și ceaiuri. S'a învârtit el cum a putut de un „Primus“. Sau dacă nu are „Primus“ a confecționat o „mașină“. Mare lucru nu-i : trei cuițe bătute în triunghi, într'o bucată de scândură. Intre ele, capacul unei cutii de cremă de ghețe. În el toarnă spirt. Pe capetele cuelor, bătute la nivel, așează un castronaș. Pe urmă dă foc spirtului. — și ceaiul sau cafeluța este gata....

Intreabă :

- Măi băeți, care bea ceai ?
- Eu !

- Eu !
— Și eu !
— Câți sunteți cu toții ? — se interesează vătaful.
— Zece ! — se aude după o pauză.
— Bun. Veți fi serviți.... Patru lei paharul.
Apoi :
— Dar cafea, care dorește ?
— Eu !
— Eu !
— In total ? — întreabă vătaful.
— Șease.
— Bun. Se face... Patru lei ceașca...
Insfârșit, vătaful își mai face un venit din închirierea cărților de joc și a zarurilor, plus bacșișurile pe care le face unul și altul ca să-i se dea un loc mai lângă sobă și mai departe de hârdaș, sau să nu-l scoată la cutare corvoadă. Iar fiecare deținut care primește un pachet cu mâncare, oferă vătafului câte ceva din tot ce i-a sosit.
— Nea Mitică ! — îl auzi. — Ia ține.
— Merçi, neică !...

VIII

Pavilioanele noaptea

De prânz, toamna, deținuții mănâncă la ora 12. Iar seara, la 5.30.

După masa de seara, apelul ; la ora 6, închiderea. În săli, luminile stau aprinse toată noaptea. Până pe la 7, oamenii se mai odihnesc, mai vorbesc, se mai ceartă sau comentează diferite fapte petrecute în interiorul închisorii, sau aflate de-afară. Pe urmă încep jocurile.

Jocurile de noroc sunt, firește, interzise. Dacă se întâmplă ca deținuții să fie surprinși în plin joc, sau să se descopere asupra lor cărți de joc și zaruri, li se confiscă și sunt aspru pedepsiți. Ceeace se întâmplă foarte rar, pentru că sunt organizați și solidari.

Înainte de începerea jocului se face liniște și câțiva ascultă cu încordare la ferestre și la uși. Dacă nu s'aude niciun zgomot, odăcșii scot cărțile și babaroasele din ascunzători.

În ceeace privește teama de a fi surprinși de gardieni sau de organele superioare ce vin în inspecții inopinate, — jucătorii sunt foarte liniștiți. Au pază întinsă: câțiva oameni cu auzul mai ascuțit, stau la post. La șest, ca să fim în jargon. Șest-urile sunt la ferestre și la uși. Cum aude, câteunul, zgomot de pași pe scări sau la capătul coridorului, strigă înnăbușit cu palma la gură:

— Șase!

E semnul lor convențional, și înseamnă:

— Atenție!

Cel din șest-ul vecin, prinde consemnul și-l transmite celui alt:

— Șase!

Jocul se întrerupe numaidecât, și cărțile și babaroasele dispar.

Gardianul se uită pe gaura prevăzută în ușe, la sălile cu vederea spre afară, și pe ferestre la cele cu vederea spre coridoare. În sală, — liniște deplină, firește. Parte din oameni sunt culcați; alții stau de vorbă pașnic, iar alții dorm de-abinelea. Nimic suspect. Gardianul pleacă să inspecteze celelalte săli. Cei din șest-uri ascultă până se stinge zgomotul pașilor, și fac un semn liniștitor. Jocul reîncepe mai pasionat.

Bine înțeles, că uneori inspecțiile nu se limitează numai la uitatul pe fereastră. Din când în când vine directorul, subdirectorul, comandantul gardienilor și primul gardian, intră în sală și fac o percheziție foarte amănunțită. Nu găsesc însă mare lucru, sau nu găsesc nimic. Nici cărți de joc, nici babaroase, nici „mașini” de pregătit ceai și cafea, nici spirt denaturat, —nimic. Toate lucrurile acestea sunt, firește, în sală. Și sala nu are nici o ascunzătoare dosită. Patru pereți și patru colțuri. Iar ca mobilă : paturile. Ca lingerie de pat : rogojinile și păturile. Atât. Și totuși, nimic nu se găsește.

— Unde ați ascuns, mă, cărțile de joc ? — întreabă directorul.

— Nu avem cărți de joc, domnule director.

— Las'că le găsesc eu.

Incepe percheziția. Se scotocesc paturile, se caută prin colțuri, se face percheziție corporală,—nimic. Nici zaruri, nici cărți de joc.

Directorul pleacă. Se laudase. O jumătate de oră mai târziu, — jocul începe...

Dar unde au fost, totuși, aceste obiecte ? La deținuți. Păi li s'a făcut percheziție corporală ! Da, dar la ei au fost și cărțile de joc, și zarurile, și toate obiectele interzise.

— Hm. Crezi d-ta că așa merge ? — râdea unul. — Suntem și noi deștepți...

— Nici nu mă îndoiesc, — îi spun. — Dar cum faceți, bre ?

— Secret profesional.

Eu insist

— Unde le ascundeți ?

— În mână, domnule, — zise. — În mână.

— Păi dacă te caută ? !

— Am două mâini, am vecini cu câte două mâini.

— Nu înțeleg.

— Te cred. — Și zâmbi superior.

Pe urmă povesti:

— Când m'au trimis pe mine la tribunal pentru instruire, mi-au făcut o percheziție.... Doamne!... Mi-au întors toate buzunarele, m'au descălțat, mi-au cercetat căptușala hainei și manșetele pantalonilor...

— Spune, mă, ai ceva la tine? — m'a întrebat gardianul. — Scrisori, ceva bani?

— Nu am nimic! — i-am răspuns.

— Dar eu aveam șapte sute de lei. Aveam de gând să-i arunc, în treacăt, mamii, care trebuia să vină la tribunal. Bani îi aveam chitiți în mână. Cu aceeași mână, țineam șapca.

— Pune șapca în cap! — zise gardianul.

— Am pus șapca în cap, și odată cu ea. — banii. Când am ajuns la tribunal, i-am aruncat mamii. Gardianul m'a surprins. Dar era prea târziu....

— Unde i-ai avut, mă?! — s'a mirat.

— În mână!

— S'a mirat din nou, și m'a înjurat.

E chestie de abilitate, bine 'nțeles, și de prezență de spirit. Și între 80 sau 160 de deținuți câți sunt într'o sală, se găsesc cel puțin douăzeci atât de abili, ca să dosească, să treacă din mână în mână obiectele interzise, așa fel ca să nu fie descoperite când se fac perchezițiile inopinate...

... De obicei, vâtaful are două-trei perechi de cărți și tot atâtea perechi de zaruri, pentru împrumutarea cărora încasează, firește miza. Jocurile se fac în câte-un colț mai întunecos al sălii.

sau în dosul unui pat. Jucătorii sunt pasionați și agitați, fumează într'una, injură sau tac. La spatele lor, este câte unul, care urmărește cu oarecare interes, jocul. Nu-i chibiț. E bancher! Dă mereu ocol, și se oprește la spatele celui care pierde. Zâmbește și agită buzunarul cu gologani. Victima, după ce s'a curățat complet, se întoarce la „bancher” și-l întreabă :

— Ai bani ?

— Am.

— Dă-mi trei poli.

— Semnul ?

„Semnul” înseamnă : amanetul.

— Am o haină.

— S'o văd.

Ia haina, haină bună uneori, aproape nouă. O cântărește cu mâna și cu ochii, o întoarce pe toate fețele...

— Cam uzată.

— Pentru trei poli....

— Bun. Când o scoți ?

— Joi.

— Bine. Poftim 3 poli. Joi seara vii cu 4, și-ți dau haina. Dacă nu, Vineri dimineața o vând. Iar dacă vrei să mai ceri o păsuire de-o săptămână, — dobânda o plătești înainte.

Bancherul numără banii, ia „semnul” și-l dă în primire unui ajutor al lui, care-l împachetează frumos lângă alte „semne”, într'o ladă. Unii, fie că au câștigat la joc, fie că le-au venit bani de-acasă, își răscumpără „semnele”. Alții, însă, nu. „Semnele” acestora, bancherul le vinde printre ceilalți deținuți, și le vinde uneori cu preț dublu. Așa că el este întotdeauna sigur de câștig...

Târziu de tot, jocul încetează, vătaful își în-

casează miza, iar odăeșii iau în primire cărțile și zarurile, și le ascund.

Atmosfera sălii a devenit absolut insuportabilă. Mai ales iarna, când ferestrele nu pot sta deschise vreme mai îndelungată. Sunt 80, 100 sau 160 de oameni, care dorm, care tușesc, care sfărăie și care vorbesc în vis.

Din pricina aerului îmbâcsit cu fum de tutun prost, luminile electrice din tavan par foarte sus. Par înfipte într'un cer posomorât, și se zăresc ca niște stele în nori. Aci, aerul se vede ca ceața și ca fumul. Când îl înghiți, te izbește în coșul pieptului ca o răbufneală violentă de vapori puturoși. Zgomotul pe care-l fac oamenii dormind, s'aude învăluit, ca dintr'o cameră cu uși capitonate....

Iar de-afară, de undeva, dintr'o clopotniță poate, se aude vag :

— Cu'miau ! Cu'miau !...

IX

Minorii

Cum poate să existe, în beciurile acestea, veșnic luminate și pururi lipsite de lumină, copilăria ? Și cine poate concepe o copilărie îmbrăcată în haine vărgate, zăvorâtă, păzită, și uneori încătușată în lanțuri ? Nu la figurat, ci la propriu : lanțuri grele, nituite solid.....

— Ce faceți, mă ?

— Stăm, domnule.

Se scoală cuviincioși și se descopăr. E o cuviință ironică, gata să izbucnească în râs.

— Câți sunteți ?

— Atâția.

— Care e vătaful ?

— Eu !

Tot minor, firește. Când se recomandă, ceilalți rād. N'are autoritate. Și nici nu se gândește la așa ceva. La ei, este mai multă camaraderie decât în sălile de sus.

— Pentru ce ești condamnat ? — întreb pe vătaf.

El tace. Ceilalți se fură cu coada ochiului, și pe câte unul îl pufnește răsul.

— Spune, mă, pentru ce ești condamnat ?

— Pentru o bănuială, domnule, — răspunde altul în locul lui, răsând.

Rād toți, și își dau cu cotul.

— Dar tu ? — întreb pe altul.

— Tot bănuie.

Bănuieți sunt toți. Și toți sunt nevinovați și puri. Și rād. Iar dacă nu ești cu băgare de seamă când se strâng roată pe lângă tine, în curte observi că ți-a dispărut batista sau stylo-ul. Cea mai mare parte dintre ei, fură de sting. Și sunt de-o abilitate neînchipuită. Iar când învinuești pe câte unul, se uită la dumneata cu niște ochi atât de nevinovați !... Ochi de copil.

— Și dv. mă bănuieți, domnule ? !

E o victimă : pentru bănuială stă de-atâtea luni la închisoare, și-acuma îl bănuiești și tu că ți-a furat batista....

Mulți dintre ei, nu au pe nimeni. Aci au găsit un culcuș, hrană, vestminte și... un amant. Sau mai mulți. În definitiv, dece n'ar fi și bărbatul, în speță minorul. — cocotă cași femeia ? Mai întâi, are de unde alege și, la rândul lui, poate fi ales. Și pe urmă, uneori câștigă : o pâine, un castron de ciorbă, un pachet de tutun sau un pol.

Eftin. Majoritatea, sunt versați și nărăviți. Se uită la dumneata cu priviri de târfă. Provoacă, aproape. Și nu se feresc. Este un fel de bordel. Ei între ei, firește. Iar care are posibilitatea, face și „particular“. Că mai scapă : ba la closet, când sunt scoși la corvoadă în interiorul curții, ba într'un colț de gang sau subt o scară... Găsesc ei. Ce nu face pasiunea și banul ? !

Unul, a înnebunit. Inchis în vreo zece rânduri pentru diverse „băneli“, venea la Văcărești cu plăcere. Și teroriza pe ceilalți. Era de o perversitate dementă : se năpustia asupra vecinului când acesta, istovit, se opunea, apoi chema altul la rând, până ce cădea sleit. În noaptea următoare, — din nou și de mai multe ori, și în toate chipurile. Era înspăimântător și scabros. Până când a început să dea semne vădite de demență. Atunci a fost închis într'o celulă la spital, și pus sub supraveghere. În cele din urmă a fost trimis la balamuc cu diagnosticul : „fobie morală“ ....

— Pătimaș, — se va spune. — Anormal. Ceilalți nu sunt așa.

Firește că nu toți sunt anormali. Dar toți, absolut toți, practică homosexualitatea. Și toți devin cu timpul nerușinați, cinici și pătimași.

Iată un dialog cu unul, în momentul liberării :

— Ia spune, mă, ce faceți voi noaptea în cameră ?

Minorul propti privirile în pământ.

— Nu vrei să spui, ai ?

— Nu facem nimic, domnule,

— Pe dracu... Mie îmi spui tu că nu faceți nimic ?

— Păi dacă nu facem ?

— Spune, mă drept, vă culcați unul cu altul ?

El tace și se uită la pălărie.

— Vă culcați, mă ?

— Ne culcăm, domnule.

— Tu te-ai culcat cu mulți ?

— Cu mulți, nu... Pentru că nu mă ajungea rândul.... Alții sau culcat cu mine....

Vedeți, era mai de nevoie, mai timid și mai fricos

Alții, însă, își povestesc nopțile cu un cinism care revoltă și care desgustă. La început, se cam codesc ei. Pe urmă, nu-i mai poți opri. Îți explică amănunțit cu vorba și cu gestul. Apoi încheie simplu :

— Cași cu femeia, domnule... Dacă nu mai plăcut....

Aceștia sunt, firește, mai în vârstă, au fost închiși de mai multe ori, au caziere și renume. Când se liberează din închisoare, din închisoarea „corecțională”, devin pederastați sau pungăși, sau și una și alta, sunt prinși de cele mai multe ori și aduși la Văcărești, pentru a nu știu câtea oară. Acuma sunt majori. Li închide la prevența mare, pe urmă îi mută în sala condamnaților. Acolo își completează cunoștințele învățând „truc”-uri noi, leagă prietenii și proiectează asociații pentru când vor fi liberi. Din nou prinși, judecați și readuși cu pedepse din ce în ce mai grele...

Astfel, închisoarea „corecțională”, trece pe copilul de eri, arestat întâia oară pentru un delict oarecare, din pavilion în pavilion, până când îl transferă, în baza unei sentințe mai aspre, — la ocnă.

Societatea e satisfăcută...

X

Trecătorii

Adică, „mosafirii“. Aceștia sunt în trecere dela diferite închisori, la alte închisori. Trebuie să treacă pe aici, pentru că aici este închisoarea centrală.

Printre trecători sunt foarte mulți ocnași, precum și condamnați la muncă silnică, la recluziune sau la închisoare corecțională. Judecați și condamnați de tribunal sau de curtea cu juri a cutărui oraș de provincie, le-a „eșit“ mandat pentru Mărgineni, Doftana, Ocnele Mari sau Aiud, Brăila sau Galați. Condamnații sunt transportați dela o localitate la alta, cu vagonul-dubă. Cei oșândiți la pedepse mai mari de doi ani, sunt puși în lanțuri. Vagonul dubă are o despărțitură pentru femei și este prevăzut cu patru rânduri de bănci: două rânduri de-alungul pereților laterali, iar două la mijloc. Ușa vagonului este bine zăvorâtă și supravegheată de un „Șef“, care are în păstrare cheile și actele oamenilor, și de un gardian-ajutor.

Cei cari călătoresc numai o zi, primesc hrana în natură: o pâine.

Iar ceilalți, primesc hrana în bani: șase lei pe zi. Aceștia, gardianul-ajutor le cumpără hrană și le-o strecoară în dubă, strigându-i la rând, printr'o deschizătură în formă de ghișet.

Condamnații sunt perchiziționați de mai multe ori: când sunt expediați din închisoare, la gară când sunt încarcerați în vagonul-dubă, la Văcărești unde așteaptă plecarea cursei, și la închisoarea de destinație.

Dacă vreunul din însoțitori vrea să intre în vagonul-dubă, este obligat de regulamentul închisorilor și.... de instinctul de conservare, să intre cu revolverul încărcat, în mână, și să previe amenințător :

— Să nu miște unul, că trag !

Condamnații nu s'ar „mișca“, firește, și fără a ceastă amenințare.

Ar fi inutil...

Vagonul-dubă are anumite rute pe liniile principale, și pleacă dela Văcărești în zile hotărâte Deținuții dela unele închisori, fac ocoluri foarte mari. Cei dela Galați pentru Brăila, bunăoară, au itinerarul acesta : Galați-Reni-Basarabeasca-Chișinău-Iași-Tecuci-Buzău-București. Aci, stau câteva zile până când pleacă altă cursă direct Brăila. Cei care au însă mijloace, pot fi excortați de un gardian, pe drumul cel mai scurt. Călătorie nu tocmai preferată, pentru că nu-i convine nimănui să fie văzut de ceilalți călători din vagon cu cătușe la mâini sau cu lanțuri la picioare, și păzit de gardian. Mila și disprețul public, în astfel de împrejurări, înjosește pe om față de el însuși, îl face să simtă mai cumplit pedeapsa, libertatea și tristețea. Or, în dubă nu-l văd decât „colegii“. Că vagonul-dubă ocolește și întârziează ? N'are-a-face. Timp au berechet, și întârzierea nu prelungește durata pedepsei, și nu o scurtează....

În vagonul-dubă, promiscuitatea e și mai cumplită decât în sălile închisorii. Aci oamenii stau mai înghesuți și, cu toate că soarele și lumina se văd tot atât de puțin cași în pavilioane, — se simt, însă, mai mult. Iar goana vagonului, zgomotul din gări, un petec de pădure sau fusta unei femei, — presupun mai aproape libertatea și via-

X

Trecătorii

Adică, „mosafirii“. Aceștia sunt în trecere dela diferite închisori, la alte închisori. Trebuie să treacă pe aici, pentru că aici este închisoarea centrală.

Printre trecători sunt foarte mulți ocnași, precum și condamnați la muncă silnică, la reclusiune sau la închisoare corecțională. Judecați și condamnați de tribunal sau de curtea cu juri a cutărui oraș de provincie, le-a „eșit“ mandat pentru Mărgineni, Doftana, Ocnele Mari sau Aiud, Brăila sau Galați. Condamnații sunt transportați dela o localitate la alta, cu vagonul-dubă. Cei oșândiți la pedepse mai mari de doi ani, sunt puși în lanțuri. Vagonul dubă are o despărțitură pentru femei și este prevăzut cu patru rânduri de bănci: două rânduri de-alungul pereților laterali, iar două la mijloc. Ușa vagonului este bine zăvorâtă și supraveghiată de un „Șef“, care are în păstrare cheile și actele oamenilor, și de un gardian-ajutor.

Cei cari călătoresc numai o zi, primesc hrana în natură: o pâine.

Iar ceilalți, primesc hrana în bani: șase lei pe zi. Aceștia, gardianul-ajutor le cumpără hrană și le-o strecoară în dubă, strigându-i la rând, printr'o deschizătură în formă de ghișet.

Condamnații sunt perchiziționați de mai multe ori: când sunt expediați din închisoare, la gară când sunt încarcerați în vagonul-dubă, la Văcărești unde așteaptă plecarea cursei, și la închisoarea de destinație.

Dacă vreunul din însoțitori vrea să intre în vagonul-dubă, este obligat de regulamentul închisorilor și.... de instinctul de conservare, să intre cu revolverul încărcat, în mână, și să previe amenințător :

— Să nu miște unul, că trag !

Condamnații nu s'ar „mișca“, firește, și fără a ceastă amenințare.

Ar fi inutil...

Vagonul-dubă are anumite rute pe liniile principale, și pleacă dela Văcărești în zilele hotărâte Deținuții dela unele închisori, fac ocoluri foarte mari. Cei dela Galați pentru Brăila, bunăoară, au itinerarul acesta : Galați-Reni-Basarabeasca-Chișinău-Iași-Tecuci-Buzău-București. Aci, stau câteva zile până când pleacă altă cursă direct Brăila. Cei care au însă mijloace, pot fi excortați de un gardian, pe drumul cel mai scurt. Călătorie nu tocmai preferată, pentru că nu-i convine nimănui să fie văzut de ceilalți călători din vagon cu cătușe la mâini sau cu lanțuri la picioare, și păzit de gardian. Mila și disprețul public, în astfel de împrejurări, înjosește pe om față de el însuși, îl face să simtă mai cumplit pedeapsa, libertatea și tristețea. Or, în dubă nu-l văd decât „colegii“. Că vagonul-dubă ocolește și întârziează ? N'are-a-face. Timp au berechet, și întârzierea nu prelungește durata pedepsei, și nu o scurtează....

În vagonul-dubă, promiscuitatea e și mai cumplită decât în sălile închisorii. Aci oamenii stau mai înghesuți și, cu toate că soarele și lumina se văd tot atât de puțin cași în pavilioane, — se simt, însă, mai mult. Iar goana vagonului, zgomotul din gări, un petec de pădure sau fusta unei femei, — presupun mai aproape libertatea și via-

ța, trezesc simțurile, le pintenează până la paroxism. Și condamnații se împerechează pe bănci sau pe jos, pasionați și înnebuniți. Dacă se întâmplă, — și se întâmplă foarte adesea, — ca în dubă să fie un minor sau mulți, se înțelege că nenorociții ajung la destinație trași la față și sleiți până la atrofiere...

XI

Duminica la închisoare

— Mai trecu o săptămână! — auzi pe câte unul oftând, bucurându-se sau înjurând.

— Timpul trece, domnule! — răspunde un filozof.

Deținuții se bărbieresc, fac baie cei care nu au făcut Vineri sau Sâmbătă, se plimbă prin curțile pavilioanelor, își vorbesc sau se înjură peste gard. Alții, stau de vorbă în săli, citesc sau joacă barbut. („Barbutul“ este un joc cu zaruri. Deținuții aruncă pe rând zarurile, și dacă amândouă cad cu un număr egal de puncte în sus, câștigă cel ce le-a aruncat. Numărul punctelor ce cad în sus, nu trebuie să fie întotdeauna egal; sunt anumite reguli și combinații).

Duminica și sărbătorile, nu prea sunt dorite la închisoare. Ele contează mai mult ca puncte, ca popasuri, într'o socoteală cu multe cifre. Afară de cei care așteaptă să fie chemați la vorbitor de o rudă sau de un prieten, de soție sau de amantă, — ceilalți sunt posomorâți și triști. Tristetea ia forme și mai aspre, când își văd camaradul întorcându-se dela vorbitor cu un pachet de mâncare, cu o cămașă curată sau cu o pungă de mere.

— Ți-a venit, mă?

— Mi-a venit.

— Mie nici azi nu mi-a venit nimeni. Și nici scrisori n'am primit.

Ca să se mai liniștească, înjură în bloc toată familia și toate rudele, sau înjură nume precise. Apoi se potolește și continuă să joace, să tacă sau să citească.

Și ziua trece.

Trece însă greu, pentrucă e zi de sărbătoare. Zilele lucrătoare, trec mai neabăgate în seamă, fiindcă e mai multă agitație și oamenii lucrează. Iar clopotul din poarta II-a, sună de mai multe ori: deșteptarea, intrarea în ateliere, masa, iarăși atelierele, iarăși masa, apelul, închiderea.... Și ai impresia că ziua, împărțită în rate de sunetul clopotului, un sunet fără ecou, strident ca un țipăt și aspru ca o poruncă, — trece mai repede. Or, Duminica și sărbătoarea, clopotul sună mai rar și sună mai plictisit.

Plutește, într'adevăr, peste tot, apăsătoare și iritantă, o plictiseală mare. O plictiseală care seamănă cu tristețea, cu desnădejdea și cu dezolarea. Parcă fiecare își vede, numai în zile de sărbătoare, nenorocirea și singurătatea. Glumele sunt false, râsul șters. Au pierit speranțele și ambițiile, s'a măcinat energia și s'a stins visul.

Ai vrea să fii liber sau mort.

XII

Biserica

Ctitoria Mavrocordaților se înalță, falnică și jerpelită, în mijlocul curții. De zidurile ei, în zile cu soare, câte un deținut își proptește coatele și

fruntea și durerea. Stă așa, cu capul ghemuit în tencuiala coșcovită, neclintit ca biserica însăși, într'o reculegere mută...

În interior, biserica e fără podoabe și fără Dumnezeu. A rămas doar cu picturile cârpite, pe ici, pe colo, cu mistria și cu bidineaua. Mare, înaltă, goală și rece, e păzită de familia Voevodului ctitor, îngâmfată și severă, pictată, aproape în mărime naturală, după înălțime și după rang, cu caftane și podoabe, de oparte și de alta a ușii, cu fața spre altar.

Tot a doua Duminică, se oficiază slujba religioasă de preotul închisorii. Deținuții sunt aduși cu frontul. Deasemeni femeile, sub supravegherea strictă a gardienei; ele sunt în strana din stânga. Biserica are un cor alcătuit din pușcăriiași cu „voce“, dirijat de un falșificator de ordonanțe de plată, smerit și bisericos, care îndeplinește totodată și atribuțiunile țarcovnicului....

Sub raportul oficerii serviciului divin pentru deținuți, biserica este tot atât de inutilă și de jenantă cași icoanele din dormitoare. Nu vezi, pe nicio față, o emoție sau un gând pios. Fiorul mistic nu încălzește niciun suflet. Drept credincioșii se uită, pur și simplu. Fără gânduri și fără intenții. Din când în când fac, automat, semnul crucii, și trag cu ochiul la femei, care au, și ele, aceeași atitudine.

Vocea preotului și melodiile corului, acompaniat de croncănitul ciorilor care dau ocol turlelor, — răsună stinghere și se sting brusc parc'ar fi retezate.

Mirosul de tămâie și de lumânare aprinsă, — nu se simte. Nu se simte, în genere, mirosul acela vechiu de odăjdii, de ceasloave și de Dumnezeu.

caracteristic bisericilor. Este o atmosferă înaltă și neutră.

Pentru deținuți, biserica e tot închisoare. Mai încăpătoare, însă, mai luminoasă și mai aerisită. Ferestrele sunt tot zăbrelite, zidurile tot groase, ușile de fier, cu lacăt solid. Pe jos tot rogojini cași în săli, gardienii supraveghează și sâsâesc.

Vibrațiile clopotului bisericii, seamănă aidoma cu strigătul aspru și fără ecou al clopotului-orar din poarta a doua, care sperie somnul și care în-chie visul....

XIII

T i m p u l

La închisoare, timpul trece, uneori, foarte repede, — iar altădată stă locului neclintit și dârz. Pe urmă, deodată sare, se destinde parcă, trecând peste zile cu o iuțeală vertiginoasă, prefăcându-se din ani în clipe, mâncându-se pe sine...

— Ce-i astăzi ?

— Sâmbătă.

— Sâmbătă?! Uite, domnule, ce repede trece timpul!... Și eu credeam că e Luni.

Sau :

— Ce-i astăzi ?

— Joi.

— Joi?! Și eu credeam că e Duminică....

Ziua este mai lungă între orele 12-3. Restul nu se prea simte, afară de Duminici și sărbători, când timpul stă de parcă-l vezi.

Aci, omul îmbătrânește altfel.

Am văzut un deținut, de două ori criminal și de două ori condamnat la muncă silnică pe viață, care a executat, până acuma, optsprezece ani

din pedeapsă. Nu știu ce vârstă are. El pretinde că este, după acte, de 45 ani. Infățișarea îl arată de 80 ani și de 28, îl arată de-o seamă cu Timpul și-l arată afară din timp și dintre oameni. Vârsta lui, trăită între ziduri, în lanțuri și sub pământ, în ocne, — nu este vârsta omului la 45 de ani, nici la 50, nici la 28.

Parcă ar fi intrat în viață fără știrea vieții și trăește pe furiș la marginile ei, fără tinerețe și fără bătrânețe, numai cu Timpul pe care-l numără și pe care-l socotește. Viața lui de optsprezece ani încoace e o socoteală aridă, seacă și precisă. O viață în cifre și în lanțuri nesfârșit de lungă, — și totuși mică, scurtă și dosită...

XIV

Atelierele

Sunt mai multe: atelierul de țesut covoare, de croitorie, de cismărie, de tâmplărie, ceramică, tipografia și legătoria, în care lucrează circa 300 de oameni. În afară de atelierele de tâmplărie și cismărie, care sunt concesionate, dar în care lucrează, bine înțeles, tot deținuți, — celelalte ateliere sunt exploatate în regie. Deținuții lucrează 8 ore pe zi. Sâmbăta după amiază, lucrul este suspendat.

Fiecare atelier are un maestru specialist, făcând parte din personalul administrativ al închisorii.

Croitoria și cismăria, confecționează numai pentru deținuți și pentru personal. Celelalte ateliere furnizează, însă, materiale exclusiv pentru comerț. Și aduc statului un venit destul de impor-

tant, produsele lor fiind căutate și apreciate din două pricini : sunt mai eftine ca în comerț, și lucrute conștiincios.

În atelierul de țesul covoare, se execută lucruri admirabile.

Persiane și Buchara diferite mărimi, variate în desene, material durabil, combinații artistice de tonuri, și lucrute cu nădejde de oameni cari ardori să facă un lucru de douăzeci de ori, cu chin și cu mișală, — numai să le treacă mai repede vremea și să uite necazurile.

Ceramica furnizează sobe de teracotă, chemine-uri, — pentru montarea cărora are specialiști, — diverse obiecte de olărie, etc. Tipografia și legătoria au, deasemeni, o mare capacitate de lucru.

Atelierele sunt bine amenajate și prevăzute cu toate uneltele și mașinăriile. Deținuții, bucuroși că scapă aproape toată ziua de atmosfera împușită a dormitoarelor, — lucrează cu temei. Dealtminteri, sunt și retribuiți : cu câte 5, 10, 15 și 25 de lei pe zi. După vechime, după specialitate și după atelier. Din această sumă, li se face 15% rețineri pentru „victimă“ ; din rest, li se reține jumătate „la masă“, bani pe care condamnații îi primesc în ziua liberării ; iar jumătatea cealaltă li se achită lunar, pentru „îndulcirea traiului“.

Lucrul în atelier, nu este obligator : nici pentru preveniți, nici pentru condamnați. Lucrează cine vrea. Deobiceiu, preveniții lucrează aproape toți. Care cum vine, cere chiar din prima zi să fie repartizat la un atelier. Nu ca să se „distreze“, fi-rește. Pentru mulți, munca nu este un divertisment nici la închisoare. Și nici pentru cei cinci lei

pe zi. Scopul este mult mai important : socotirea prevenției în durata condamnării, în cazul când justiția nu aduce o sentință de achitare, certitudine pe care nu o poate avea nimeni.

Or, cum la câte unul instrucția durează cinci-șase luni sau un an de zile, își poate oricine închipui, că dacă este condamnat la doi ani, de — o pildă. (și se întâmplă, deși el se jură că e nevinovat), — trebuie să socotească începerea pedepsei din ziua când s'a rostit sentința definitivă. Dacă are însă certificat dela direcția închisorii precumcă, în tot timpul prevenției, sau dela cutare dată, a lucrat în cutare atelier, — timpul acesta este socotit în pedeapsă.

Dar „nobilii“ ce lucrează?! Că nu-i poți obliga să facă oale, sau să încingă cuptoarele. Oameni subțiri, de...

Ceva, fac și ei : unii desenează modele pentru atelierul de țesut covoare, alții sunt supraveghetori la diverse ateliere, alții execută lucruri mai „delicate“ la tipografie și legătorie, etc. Vrând, nevrând. Le trebuie certificate, și pe „obraz“ nu se liberează...

Interesant aspectul atelierelor : numai bărbați. Imbrăcați în haine vărgate sau nemțești, în halate sau cu șorțuri, — peste tot bărbați. Ceva sever, monoton și forțat.

Duși cu frontul la ateliere, scoși cu frontul, cei care lucrează la atelierele din curtea personalului percheziționați la trecerea prin poarta II-a, — oglindă dureros de fidelă a individului care nu mai depinde de el, fără voință și fără inițiativă, scos de sub scutul Legilor și din societate, —

simpliciter număr în statistica închisorilor...

— Mișcă, mișcă... Abia te târăști, ai?... Biserica mă-ti...

XV

Spitalul

În fostul palat domnesc, care servea lui Nicolae Mavrocordat ca loc de odihnă și de petreceri, și ca ascunzătoare contra furiei boerilor români exasperați de jafurile grecilor aduși în țară de Domnitor, — este, astăzi, instalat spitalul.

Spitalul nu deservește numai închisoarea Văcărești. Este spital central, unde sunt internați bolnavii dela toate penitenciarele din țară. La etaj, unde au fost, probabil, în trecute vremi, odăile de primire ale Voevodului, sunt trei saloane: secția de boli interne, secția chirurgicală și secția tuberculoșilor. Iar la parter, sunt două saloane: pentru epileptici, alienați și sifilitici. Spitalul mai are un salon, în care sunt internați funcționarii bolnavi, din serviciile penitenciarelor. Mai are deasemeni o anexă în pavilionul femeilor: un salon pentru boli interne, unul pentru tuberculoase și o sală de pansamente

Însfârșit, spitalul are și o secție dentistică, și este prevăzut cu o sală de pansamente și una de operații. Are un medic-șef, un secund și un agent sanitar, plus medicii-deținuți.

Au fost timpuri când spitalul, deși înghițea fonduri apreciabile, nu se deosebea de dormitoarele propriu zise, decât prin paturile cu somiere. Lasă că nici acuma nu este prevăzut cu medicamente suficiente și cu instrumente necesare, — dar bolnavii se bucură, totuși, de o asitență me-

dicală mai omenească. Datorită, pe deoparte, stăruințelor medicului-șef, și pe de alta înțelegerii pe care, dela o vreme, ministerul și direcțiunea generală o acordă acestei lumi ce trăește dincolo de viață, — spitalul va avea un aparat de radioscopie și instrumentele chirurgicale ce-i lipsesc, iar farmacia centrală medicamente suficiente.

Mâncarea bolnavilor, se pregătește deosebit de a celorlalți deținuți : două feluri la prânz și seara, o pâine, iar dimineața lapte.

Ftizicii și debilizii, primesc și vin.

Evident, mâncarea nu este, sub raportul calității și al variației mâncare pentru oameni bolnavi. Dar ce se poate face din 13-15 lei pe zi, alocația de persoană ?!

De obicei, un deținut care intră în spital cu o boală internă mai gravă, bolnav rămâne pentru tot restul vieții, sau se sfârșește uitându-se în tavan. Pentrucă, oricât de priceput ar fi medicul, și oricât de îngrijit bolnavul, pe lângă că a venit la spital în ultimul ceas, spitalul Văcăreștilor și medicul, nu pot să-i ofere în nici un chip medicamentul cel mai eficace : aerul. Căci spitalul este tot închisoare. Zăbrelit, zăvorât și păzit. Saloanele sunt încuiate noaptea, iar dacă bolnavul are o criză, poate muri în voie. Fiindcă deținutul-infirmier nu știe să facă mare lucru, iar până se anunță medicul, erarhic, prin gardian, primul-gardian, etc. — acesta nu poate decât să constate moartea.

Prin ferestrele spitalului, vezi mai întâi gardianul-santină, și dincolo de el se vede orașul ca într'o stampă, la care te uiți de departe. Orașul, chiar dacă-l cunoști, ți se pare străin și imens. Cerul nu-l mai bagi în seamă, pentrucă

perspectiva este mai întinsă și mai variată, și nu este încercuită cu ziduri. Bolnavii, — cei cari se pot șula din pat, — se uită pe fereastră ceasuri întregi, ținându-se cu mâinile de zăbrele. Se uită și oftează. Unii plâng. Pe urmă se plimbă în lungul și 'n latul salonului, apoi ies în balcon, unde se plimbă mereu, cu halatele vârgate longitudinal, între umeri. „Uniforma“ se menține și aci, nu se desparte de condamnat decât când acesta devine cadavru.....

Spitalul are și el, ca orice pavilion, o curte. O grădină, chipurile. Pentrucă sunt câteva ronduri de flori, care tânjesc străine și frumoase. Nu le rupe nimeni. Se usucă pe lăstar tot străine și tot frumoase. Și pacienții se uită la ele...

— Vezi patul acela ?

— Cel de lângă sobă ?

— Nu, celălalt.

— Il văd.

— In patul acela, a zăcut un tuberculos patru ani....

— Cinci, domnule, — rectifică un bolnav. — Cinci ani și două luni.

— Auzi ?! Cinci ani și două luni. Era schelet, nu mai era om. In ultimul timp, se scula, nădușind, cu multă geutate, se îndrepta înspre fereastră năucit, adesea sprijinit de altul, se uita câteva minute ca să vadă orașul și cerul, apoi se culca iarăși în pat. Din pat și-a scuipat ultima rămășiță de plămâni...

Salonul este tăcut, mohorât și trist. Infioară. Niciun halat alb, nicio mână de femeie, nicio floare. Totul vârgat, zăbreleit și vechiu. Acum două sute de ani, ce-o fi fost aci ?!....

Cățiva bolnavi, se plimbă. Unul este ghemuit

în pat, învelit până peste cap cu pătura. Altul se uită neclintit în tavan. Iar altul râde. Râde potolit, și se uită la noi.

Pe coridor, un bătrân gârbovit și galben, este aplecat pe spălător și infirmierul îi toarnă apă.

— Aoleo, aoleo, nu mai pot ! — se vaetă omul.

— Ce are ? — întreb.

— Icter.

— Mizerie... Nu-i nimic, trece... Am avut și eu...

— E grav, — zise infirmierul. — A mâncat o pâine întreagă.

— Păi de ce i-ați dat ? !

— A furat dela alții. Ii era foame, și credea că nu vrem să-i dăm să mănânce.

Omul se spală, tremură și se vaetă.

— Dracu te-a pus ? — îl mustră infirmierul. — Puteai să mai rabzi dou-trei zile.

A douazi, omul a murit. A murit galben și sătul. Avea șapte copii...

„Nobilii”, sunt internați în celule. Câte unul într'una. Situația lor este și mai cumplită decât a celor din saloane, mai ales vara. Căci celula este mică și înnăbușitoare.

Să fii bolnav și închis ! Nu în dormitor, la prevența mare ssau la condamnați. Acolo cred că n'ar fi atât de groaznic. Dar să fii închis în spital, să ascuți cum se vaetă, noaptea vecinul, să-l vezi cum slăbește din zi în zi, din moment în moment ; cum oftează murind, simplu și singur. Nu se văd lumânări aprinse, nu se simte miros de flori, de mort și de tămâie ; nu se aude clopotul, nu se vede preotul, nu-l plânge nimeni...

— Deținuți : 840 ; femei 40 ; morți : 1....

XVI

Nebunii

În saloanele de la parter, bolțite și întunecoase, cu despărțituri și cu celule, — se află alienații. E un termen, ca să zicem așa, global. Căci unii sunt nebuni iremediabili. Ei au o bătătură proprie, despărțită de grădina spitalului cu un gard de uluci, în care se plimbă, se joacă și se tăvălesc.

Nebunia niciunuia nu seamănă cu nebunia celuilalt. Câte unul are momente lucide. Îți cere țigări și bani, vorbește limpede și coerent, și deodată începe să bată câmpii.

Râde unul cu altul, râde unul de celălalt, și fiecare caută să te încredințeze, discret sau în gura mare, că ceilalți sunt nebuni.

Unul stă de obicei la poartă, pe vine, și scrie. Mâzgălește o hârtiuță, foarte preocupat. Dacă îl întrebi ce face, ridică încet privirile la tine, râde cu toată gura și spune :

— Scriu !

Pe urmă, lasă ochii în jos, moaie plaivasul în gură, — și scrie înainte. Scrie toată ziua și în toate zilele, de dimineața până seara, pe aceeași bucată de hârtie, stând pe vine în acelaș loc.

Altul , se plimbă dela un capăt la celălalt al curții, solemn și grav. E Țarul Rusiei. Poartă între umeri, cu prestață, halatul vârgat, ca pe-o hlamidă. Nu vorbește cu nimeni, nu râde, nu se joacă. E tăcut și demn.

— Majestatea Voastră este sănătoasă ? întreabă câte unul, plecându-se până la pământ, sau căzând în genuchii.

Dar „Majestatea Sa“ nu-l bagă în seamă. Ce-

lălalt se ține după el umil :

— Majestate, Domnule Țar....

Apoi :

— Domnule Țar,... grijania mă-ți, ha, ha, ha, haaa... Uite-l, ia uite cum merge... Bă domnule Țar... Bă Țarul, băăă...

Și deodată tace. Se uită împrejur speriat și înțepenit. Apoi râde, arată pe „Țar“ cu degetul și ș’asează pe pământ, turcește.

Cel mai gălăgios este, însă, altul. În zile cu soare stă în curte, cu cămașa murdară și ruptă încât i-se vede tot pieptul uscat și păros, e fără ismene, cu halatul sub el, mânjit cu țărână și noroi pe față și pe picioare. Are răni pansate la ambii genuchi. Se lovește mereu, căzând sau izbindu-se de ziduri.

— Mă, neică, mă, mâine mă liberez, mă, Tiii !...

Și deodată își trage o palmă pe obrazul drept. O palmă atât de violentă, încât îl podidesc lacrimile și i se înroșește umărul obrazului.

— Măine, mă... Mă duc acasă, în Pra’ova.. Tiii..

Și iarăși își cârpește o palmă și își mângâie pansamentele depe genunchi.

Se pălmuește singur după fiecare frază, cu ură și cu violență, cași când ar vrea să se pedepsească. Se încruntă, prin ochi îi trece o rază de întuneric, agită mâna și deodată : pleosc ! Peste obraz de obicei. Uneori se înfurie cumplit. Își trage mai multe palme la rând, numai cu aceiași mână, peste obraz, peste gură, apoi încleştează degetele în pumni osoși și se izbește în cap. Ii sângerează nasul și gingiile...

— Măine, mă neică, mă...

Și râde cu ochii înlăcrimați.

Alteori, se prinde cu mâinile de cap, și sbiară.

Cititorul, poate nu știe cum sbiară un nebun ? E ceva din țipătul păunului, din răgetul măgarului, din urlatul câinelui și din miolăitul pisicei. Un țipăt care scârție și vibrează, străbate sfredelitor prin atmosferă și prin zgomot, alungă păsările, încrețește carnea și sperie sufletul...

Ceilalți pacienți se uită la el, minunându-se și râzând. Unii încearcă să-l imite.

— Ia mai fă ! îi zic.

El îi privește fără să-i vadă, și îi întreabă

— Ai ?

— Măi fă ca adineaori.

Dar el nu „face“ la comandă. Face numai când îi vine. Și-i vine foarte des.

— Ei, hai... Hai afară, — îi propune unul.

— Afară ?... Mă, neică, mă, mâine mă liberez, mă... Mă duc în Pra'ova, mă... Tiii...

În salonul cel mare, câțiva deținuți din cei sănătoși, care sunt în serviciul spitalului, s'au refugiat să joace barbut. Iar într'o celulă, este închis un pacient tânăr. Se plimbă și se uită pe fereastră în salon, și pe fereastră acestuia, în curte.

— Țsta e Dumnezeu ! — mi se spune.

— Acum nu mai sunt Dumnezeu. — Acuma sunt dracul ! — rectifică el grav.

„Ei bine“, — mă gândii ; — „dacă e drac, trebuie să fie interesant“.

Dar m'am înșelat. Nebunul nu era în „vervă“.

— Acuma sunt drac ! — repetă.

Vorbea serios și liniștit.

— Bine că ești și drac, acuma. Bată-te Dumnezeu, că nu-ți mai tace gura, — zise un jucător.

— La început a fost Cuvântul...

—...și cuvântul era la Dumnezeu, știu, — se înfurie celălalt. — Să știi, că dacă nu taci, te pui în lanțuri.

Apoi către mine :

— Toată ziua vorbește, domnule.

— Dumneata să taci ! — zise nebunul.

Eu sunt, vasăzică, hoț ? Mă rog, sunt hoț ? Bine... Dumnezeu a spus că cel ce fură, e hoț. Bun. Dumnezeu meu, este domnul director. Bine Dumnezeu meu, vasăzică...

Și așa mai departe. Vorbește toată ziua plimbându-se prin celulă, cu mâinile la spate. Frazele pe care le crede mai importante, le subliniază cu vocea și cu arătătorul dreptei, pe care-l ridică solemn. Nu strigă, nu protestează, nu plânge și nu râde, nu se ceartă, nu se teme de bătae și de lanțuri. E mereu liniștit și serios....

Alienații sunt asistați de un medic de specialitate, cu leafă în regulă și, probabil, cu drept la pensie. Trece p'aci foarte rar, își numără bolnavii, se uittă la ei, câte unuia îi pune o întrebare, își potrivește barba (că poartă barbă), la frizer, (e mai eftin), privește cu admirație biserica, dă bună ziua directorului, — și pleacă. Iar nebunii își văd de treaba lor și de nebuina lor.

Pușcăriași, nu ? !...

XVII

Moartea la închisoare

Dece s'o fi mai ostenind Moartea să intre în spital ? Că nu găsește mare lucru : un schelet, ale cărui oase sunt mâncate adesea de tuberculoză, sau un hoit cu ochi. Zace cu fața în sus de luni

și ani de zile, fără visuri și fără dorinți. Nu se gândește nici la viață, nici la moarte. Nici la libertate nu se mai gândește. I-a rămas în creier numai noțiunea zăvorului și a zidului...

În nici o parte moartea nu intră mai discret ca la închisoare, și în nici o parte nu impresionează mai puțin.

Procentul cel mai ridicat de morți, îl dau tuberculoșii. Unii mor cu câteva zile mai înainte de a se libera, sau cu câteva săptămâni. Socoteala pe care, de altminteri, ei nu o mai fac. Când pacientul se sfârșește, vecinul sau cel care e treaz în momentul acela, sau, în sfârșit, cel care observă mai întâi că moartea a trecut prin salon, — se grăbește să scoțească pe sub căpătâiul mortului. Uneori, găsește un pol sau o hârtie de 100 lei. Ce-i mai trebuie lui ? !... Pe urmă, doi inși împing patul în coridor, lăsând câteva minute ușa deschisă. Apoi, cadavrul e așezat undeva sub scara principală, unde este improvizată o „Morgă“. Direcția anunță parchetul. Parchetul dă „deslegare“ ca stârvul să fie predat familiei, dacă are și dacă-l reclamă, iar dacă nu, — este anunțată Morga...

Între timp, mortului i se face „tualeta“: mai întâi, este desbrăcat de haine. Sunt ale Statului hainele, și Statul nu trebuie să fie nici furat, nici înșelat. Pe urmă, cadavrul e spălat. Lucru foarte neplăcut când omul a murit de tuberculoză, și mai ales când nu ești plătit pentru treaba asta, și de mort nu te leagă nicio afecțiune. De aceea, oamenii îl spală cu măturile, dela distanță. Operație care, bine înțeles, este însoțită de glume și de înjurături, la adresa celui dus.

Însfârșit, când totul este gata și când familia sau Morga a trimis să ia cadavrul, doi inși înso-

țiți de primul gardian duc pe brațe un sicriu de scânduri nedrișcuite, descoperit, un fel de ladă dreptunghiulară făcută la iuțeală, și-l încredințează celor sosiți, în poarta închisorii.

— A mai murit unul! — auzi pe câte cineva, când „procesiunea“ trece dela spital spre poartă.

Nu se descoperă nimeni. Nu comentează nimeni. Și nimeni nu se roagă. Oamenii care se află întâmplător în curte, se uită în treacăt la sicriu, și continuă discuția.

— Când eram eu, domnule, la... Uite cum duc mortul... Când eram eu la Buzău în anul...

Și mortul trece. Este transportat pe lângă biserică pe furiș, aproape, și în fugă. În biserică nu intră, pentru că biserica nu este pentru morți. Și nici pentru deținuții în viață. Biserica este „monument istoric“, este pentru mulțimea de gură-cască ce se perindă zilnic, ca s'o vadă, s'o admire și să se minuneze....

La închisoare, Moartea nu are nici o Majestate, și nu desleagă pe osândit. Poate fiindcă moare mai înainte de termenul liberării părăsind astfel societatea și înșelând Legea?

Nu știu.

Știu numai că mortul este scos pe poartă în coșciugul sărac, ca un balot strecurat la graniță fără a fi supus taxelor vamale....

În vremuri nu tocmai îndepărtate, când deținutul era suspectat și mort, se mai îndeplinea o formalitate: când cadavrul era scos pe poartă, soldatul de pază îi înfigea baioneta în inimă, să se încredințeze dacă osânditul nu simulează cumva moartea, ca să evadeze...

Unde am citit eu, oare, că Moartea este o Taină?

XVIII

Afaceri...

...Și în închisoare rămâne viața, fără amintirea morții. E prea meschină Moartea ca să impresioneze, și prea goală ca să inspire pocăința.

Pe suprafața acestor câteva mii de metri pătrați, înconjurați cu ziduri înalte, cu sentinele și cu trei cenzuri riguroase la trei porți, cu percheziții minuțioase și cu pedepse aspre, — fiecare deținut își exercită, totuș, meseria. Se încheie aici fel de fel de afaceri, se fac fel de fel de negustorii pe furiș și în fugă. „Bancherul” dela prevența mare pleacă pela „nobili” sau prin curte să vândă „semnele” al căror termen a expirat.

— Cât îmi dați pe pantofii ăștia ?

— Tu cât ceri ?

— Numai 200 lei.

— Lei 50 ?

— Dați-mi 100,....

Are cineva nevoie de frizer ? Uite-l în curte. Dacă nu-i caută-l într'un atelier sau în pavilionul cutare. Poartă în mână, de toartă, o lădiță amenajată, în care ține bricele, săpunul, pudra, colonia... Vrei să-ți văcsuești pantofii ? Uite văcsuitorul colo lângă biserică. Ți-i face de sclipesc. Are cremă neagră, roșie, maro.... Și eftin : doi sau trei lei. O pereche de pantofi de casă pentru dame ? Ce culoare ? Cu desene, sau simpli ? Cu tocuri înalte sau trei sferturi ? Trimite vorbă și măsură cutărui deținut. Li ai gata mâine dimineață. Execuție promptă, preț convenabil.

Alții, mai nepricepuți sau mai puțin „șmecheri”, care nu știu cum se face banul, își vând îm-

brăcămintea pe rând : încep cu paltonul și sfârșesc cu izmenele. Am cunoscut acum câțiva ani la Cluj un iniginer ungar, om cu avere și cu întreprinderi monstre. A decăzut an cu an, rămânând fără angajamente, fără casă și, evident, fără nevastă. L-am găsit la Văcărești, arestat pentru abuz de încredere sau așa ceva. Într'o zi mi-a trimis un bilețel, pe care-l reproduc, păstrând întru totul textul și ortografia, spre a se vedea până unde poate să decadă un om :

D-lui

Mircea Damian

Celula No. 13, Loco.

Dragă Mircea,

Te rog din suflet împrumută-mi 7 lei pentru un tutun. Duminică 'ți restituesc ori bani ori în marfă cal. I, deoarece am vizitator.

Sunt bolnav de stomac și mă nebunesc fără tutun, — am vrut să vând niște izmene pentru tutun dar nu am găsit cumpărător.

Cu dragoste
Ing. X.

Eu cred că s'a lăudat : n'avea izmene.

Bine înțeles că marfa din interiorul închisorii, „semnele”, de-o pildă, — este foarte depreciață. În schimb, bomboanele și ciocolata se vând cu preț îndoit sau întreit, pentru că „negustorul” trebuie să dea și el diverse bacșișuri : gardianul care i-a adus marfa din oraș, gardianului care se face că nu-l vede când iese din pavilionul res-

pectiv, gardienilor care se fac că nu-l văd când intră în pavilioanele lor ca s'o desfacă...

Dacă întâmplător directorul sau subdirectorul sau primul gardian trece prin curte, „negustorul” dispăre pur și simplu fulgerător. Dispăre cu marfă cu tot. Poți să pui toată închisoarea în picioare. nu-l vei găsi până la ora mesei, când apare fără marfă.

Unii mai versați, care sunt la închisoare pentru a zecea și pentru a cincisprezecea oară, psihologi perfecți, fac mici excocherii. Pun ochii pe unul mai naiv, care ar da orice și care ar face orice ca să scape, și-i propun, de-o pildă, să angajeze pe avocatul cutare; sau că au ei un „sistem”. De obicei, vorbește unul, iar doi sau trei aprobă și subliniază.

— Inșă, trebuie, vezi dumneata, să dai ceva înainte, ca să fie omul sigur.

— Dar o să facă ceva? — se interesează celălalt.

— Garantat.

Victima stă pe gânduri.

— Nu mă crezi? Ei bine, vino încoace să-ți recomand un tip, care a scăpat de cinci ori în felul ăsta. Ca să te încredințez... Eu nu înșel pe nimeni... Mă uit numai la durerea dumitale...

— Dacă ai ști, domnule cât sufăr.

— Mie îmi spui? Te cunosc după față... Dealtminteri, ași putea să jur că ești nevinovat...

— Să-ți ajute Dumnezeu să faci treaba.

Și omul scoate cât are: 100, 500 sau 1000 de lei. Celălalt ia banii, îl mai asigură încăodată că „treaba se face, să fie liniștit”, — și pleacă. Peste câteva zile, victima începe să se intereseze.

— Răbdare... Se face....

Tot dulceag și îndatoritor.

Iar peste trei zile :

— Ah, dragă, dar ești plictisitor. Dumneata crezi că e lucru ușor ?

Ai răbdare.

Și în cele din urmă :

— Ce! ești nebun?! Mi-ai dat mie vreun ban? Ai martori ?

Omul se clatină, cași când i-ar fi dat un pumn în piept.

— Cum poți să vorbești așa?! — se miră în cele din urmă. — Nu ți-e frică de Dumnezeu?!

— ... Dumnezeu mă-ti de tâmpit... Marș d'aici...

Dacă omul este prost de tot, — raportează directorului. Se fac cercetări, bine înțeles. Dar dacă nu există nici un martor? Cei mai mulți însă, tac. Se gândesc că, mai la urma urmelor, banii tot pierduți sunt.

Câte unul, păcălește chiar pe avocat. Nu are nici un ban, și știe bine că nu va avea decât după ce scapă dela închisoare.

— Vă rog să nu aveți nici o grijă. Plătesc.

— Măi băete, mă, spune mai bine că nu ai.

— Imi par rău, domnule avocat. Pe onoarea mea... Este adevărat că acuma nu am bani... Dar am o „sursă“ ...

Apoi, către prieteni :

— ... mama lor de avocați. Destule piei jupoaie depe alții...

...Și uite-așa, viața se trăește zi cu zi, săptămână cu săptămână, an cu an. Cu dureri și cu bucurii, cu frământări, cu lacrimi și cu răs. Cași dincolo de ziduri și de gardieni. Acolo este, însă, Legea, Moartea și Femeea. Neîndurarea, solemnitatea și crima. Aci, viața e singură. Moartea nu o turbură

niciodată, și nu o înspăimântă. Cel mult, o plictisește. Iar femeea este sau gând, sau imagină; adică: sau idol, sau curvă.

XIX

Toamna la închisoare...

Nicăeri n'am văzut o toamnă mai românească și mai întreagă, ca la Văcărești. Parcă se strânge, toată, în curte. Numai în curte. Căci pavilioanele nu au anotimpuri...

Toamna de aci, este mai frumoasă, pentru că e mică: se întinde numai pe o bucată de cer. Și doare ca primăvara, ca pasiunea și ca dorul. Soare nu este. E numai lumină. O lumină care încălzește interior, pe care o simți mai mult decât o vezi. Și care nu-ți aduce aminte de libertate, nici de femeie, nici de Moarte. E liniștită, senină și pură. Tot de lumină e și cerul, și iarba, și florile, și zidurile...

Luna este lună, numai dacă o vezi pe fereastra celulei, sau prin ochiul pătrat din ușe. Se plimbă numai pe cerul Văcăreștilor, se uită numai în curtea noastră și pe ferestrele noastre, albă și nostalgică. Dincolo de ziduri nu trece, și apune în poarta II-a, când clopotul-orar sună deschiderea.

XX

„Nobilii“ între ei...

Nobilimea este alcătuită, deobicei, din foști funcționari superiori, liber-profesioniști și comercianți, precum și din „intelectuali“ fără meserie

sau cu îndeletniciri dubioase. Toate naționalitățile, și toate vârstele. Foarte protocolari în primele ceasuri după ce s'au cunoscut, nobilii devin pe urmă intimi. Își spun pe nume, se tutuesc și se înjură prietenește. Puțini sunt aceia, care păstrează o demnitate în ținută și o cuviință în vorbă. Ceilalți, indiferent de vârstă, de origină, de educație și de funcțiunea pe care au îndeplinit-o în Stat sau la diverse Societăți particulare, — alcătuesc, oarecum, o familie. O familie izolată, cărtitoare, hărățgoasă, zdruncinată uneori de certuri interne, înspăimântată de amenințări, veșnic în panică, — dar totuși solidară. Nobilii se disprețuiesc reciproc, se admiră, se iubesc, se stimulează, se bărfesc, se trădează și se sărută..

În această familie de circa 25 de membri, — sunt alte familii în doi, care, fie că locuiesc în aceeași celulă, fie că sunt în celule diferite, la parter sau la etaj, — mănâncă împreună, joacă table sau șah împreună; îi leagă un fel de afecțiune, care n'ajunge, însă, niciodată până la prietenie, și care exclude ideea de sacrificiu. Aci, fiecare își simte aproape de tot pielea lui, pe care este hotărât să și-o cruțe și să și-o apere cu orice risc. Strânși uniți, solidari până la abnegație și până la josnicie, nobilii se găsesc numai în fața administrației.

Câte unul, este „aranjat” cași acasă: are bucătărie în toate regula, își face tabietele, pleacă în „vizită” pela vecini, ascultă radio, își soarbe în tihnă cafeluța, ceartă „valetul” care a spart o farfurie sau a pierdut o furculiță, doarme după masă și se bărbierește tot a doua zi. Cei mai pro-copiți, schimbă costumele și cravatele, au pantalonii „la dungă”, fredonează câte un cântec și

vorbesc de femei. Rari sunt aceia, care sufăr realmente, care se uită după soare și în calendar.

Certuri sunt aproape zilnic. Certuri violente, cu amenințări, cu injurături și cu angajamente solemne de a nu mai vorbi unul cu altul niciodată. Peste un ceas, însă, sau cel mai târziu a doua zi, nobilii se împacă fără explicații și fără motive, așa precum s'au certat.

N'am cunoscut pe niciunul din cei, pe care i-am găsit aci, și nici din cei arestați în timpul detențiunii mele. Nu știu, deci, cum erau, cum „arătau“, ca intelect și ținută, înainte de... a fi înnobilați. Dar știu, cum știe toată lumea, că mulți dintre ei, au avut funcțiuni cu răspundere în administrație, demnități care presupun multă pregătire și un prestigiu indiscutabil.

Ei bine, aci arată cu totul altfel. Când îl vezi, te crucești.

— Cum ! Țsta a fost subdirector general al cutărei instituții ?!

Sau :

— Cel din celula cutare, este, intradevăr, inginerul cutare, sau cutare avocat, sau cutare medic ?!

Pentru că, dacă nu e cretin, este un adolescent foarte inteligent, adevărat, posedând cultura specialității, absolut nul în ce privește cultura generală, ușuratec, trivial și copilăros. Se bate peste burtă cu odăeșii, se tutuește cu unii gardieni și injură ca un pușcăriaș autentic.

Văzându-l, te întrebă uimit :

Țsta a condus o întreagă administrație, cu gestiune de milioane ?! Dar cine l-o fi pus în fruntea ei ?!

Nu te mai miri că a delapidat. Stăpân absolut,

necontrolat, depășit de funcțiunea pe care o îndeplinea, — era fatal, trebuia să facă lucrul acesta...

Dacă nobilul uită ce a fost și cine a fost înainte de a deveni ceea ce este, — el nu face nici deosebirea între „fapta“ lui și „fapta“ altui nobil, condamnat pentru o găinărie oarecare, sau pentru o monstruozitate. Se tratează dela egal la egal, deși, cu câteva luni sau cu câțiva ani în urmă, unul din ei a fost, poate, inferiorul celuilalt. Trăiesc cași când vor conviețui veșnic împreună, parcă niciunul n'ar mai nădăjdui să ocupe în societate, după liberare, un loc onorabil, încât să se jeneze de intimitatea legată aci cu alții, care n'au avut nici înainte o situație, și cu atât mai greu vor putea să-o aibă, după închisoare...

Bine înțeles că sunt câțiva, care au ispășit crunt fapta, care o regretă sincer, și care au, la închisoare, o ținută demnă. Aceștia sunt singuri, trăiesc în ei, cu suferința lor. Văzându-i și ascultându-i, rămâi incredințat că dac'ar fi să înceapă viața, ar trăi-o într'altfel

Din nenorocire, însă, viața lor se sfârșește odată cu expirarea pedepsei. Se vor bucura, doar, de un răsărit de soare nezăbrelit, și nu vor mai asculta cucuveaua...

XXI

Atatchi

Un nume ascuțit și singur, care înțeapă timpanul și bălbăie limba. Cine nu-l cunoaște? Cine n'a auzit de ovreii acesti mărunți, habotnici și europeni, despre a cărui avere circulă legende? Un nume care înseamnă bijuterii și aur, care este le-

gat de asasinate celebre și de substituirii nedeslegate.

Dar pe Nuhăm Atațchi, cine îl cunoaște ? Foarte puțină lume, desigur. Sunt celebrități, care sperie și minunează lumea cu numele lor, dar ele nu se văd decât când sunt închise sau asasinate. Atațchi nu și-a creiat numele și celibritatea. Ci numele l-a creiat pe el. L-a creiat însă prea mic, prea speriat și prea înspăimântat. Iși poartă numele cu groază. Când îl strigi, tresare și se uită împrejur, palid. Stă atent și încordat, gata s'o ia la fugă...

— Nuhăm !

— Ha ?!

Răspunsul vine înainte de a fi auzit chemarea. Și când vrei să-i vorbești, — el a plecat.

Are o voce dogită, și vorbește toată ziua, și cu gura, și cu mâinile, și cu picioarele. Se uită la dumneata cu ochii căscați, te-ascută fără să te înțeleagă, îți ia vorba din gură exact în momentul când vrei să tragi o concluzie sau să pui o întrebare, se vaetă, se tângue și se jură că el nu știe pentruce e ținut aci.

— Eu bolnav... La mine capul face jjjjjjj.....

Capul lui Atațchi, nu se bucură, într'adevăr, de prea multă sănătate. Reminiscente dela bolșevici se pot vedea și astăzi ici și colo, în părul des și negru. Il poartă bandajat în toate chipurile : când de jur împrejur, peste frunte, când peste creștet și peste o ureche, când pe urechea cealaltă... Și se plimbă toată ziua, alergând aproape, gesticulând și bodogănind. Vocea lui predomină celelalte voci, precum bâzâitul unui bondar, zgomotul muștelor. E hârâitoare, în tonuri prelungite, mirată ca și figura, speriată cași atitudinea.

— La mine capul face jjjj...

— Culcă-te, Nuhăm ! — il sfătuește câte unul.

— Eu nu pot să mă culcă-te...

Vorbește stricat românește. Uneori, nimerește ruseasca. Il auzi :

— Șto ?

Și apleacă înspre tine urechea nebandajată.

Uneori se înfurie. Ridică mâinile și privirile înspre cer, în semn de rugă și de protestare, își rupe bandajele și vorbește singur :

— Pentruce ține pe mine aci ? ! La mine capul face jjj...

Apoi culege depe jos bandajele, caută o scamă pe gulerul paltonului sau pe pept, și pleacă pela etuvă, pela cantină, pela cismărie, sau sus, la subdirector.

— Domnu subdirector....

El nu se mai anunță. Bate în ușe și intră.

— Domnu subdirector...

— Ce vrei Nuhăm ? Iar veniși ?

— Să trăești.

— Ce dorești ?

Nimic deosebit : ar vrea să plece. Dar până atunci, ar dori să nu fie încuiat în celulă noaptea. El stă într'o celulă la spital, și fiindcă îi e urât, doarme cu odăiașul, care face și pe infirmierul : îl îngrijește, îi pune comprese....

— Eu nebunește, domnu subdirector.

— Ce să-ți fac, Nuhăm ? Descuiat nu pot să te las.

— Așa e Domnu subdirector... Leje...

Și pleacă. Dar când să deschidă ușa, își aduce aminte de ceva, și se întoarce.

— Domnu subdirector...

Spune ce a spus și eri : că e nevinovat, că de-

geaba îl țin aci, că a cheltuit o avere, că el nebunește, că la el capul face....

— Bine, Nuhăm. Du-te.

— Să trăești.

De astădată face numai un pas, și se întoarce din nou. Subdirectorul îl invită categoric să iese. Insfârșit, pleacă. Iar peste două minute, apare la ușa cealaltă.

— Domnu subdirector.

— Lasă-mă în pace, Nuhăm, că mă supăr.

— Să trăești...

E necăsătorit, firește. Oameni ca Atațchi, nu se însoară. Are o soră de vreo patruzeci de ani, fată mare și ea, care-l vizitează zilnic sau de două ori pe zi. Ii aduce de-ale mâncării, bani și vești. Ii seamănă leit : aceiași statură, aceiași fizionomie, aceiași ținută. Scundă, slăbuță, neagră și crăcănată, când o vezi te gândești la o broască ridicată în două picioare, încordată și atentă, gata să sară în baltă. Vine însoțită de o nepoată mai tânără, palidă și blondă și tăcută. Uneori, Atațchi le ia de mână și le trage după el în cabinetul subdirectorului.

— Vedeți domnu subdirector ?

Le împinge cu gesturi precipitate în mijlocul odăii, le „aranjează“ ca pentru fotografiat, apoi se vâra între ele și zice :

— Vedeți domnu subdirector ?! Banda Atațchi !.

În viața mea nu am văzut o caricatură mai desăvârșită. Hilară, tragică și desnădăjduită, poartă întrânsa tot humorul, toată durerea și toată suferința rasei.

— Banda Atațchi, domnu subdirector... Vedeți banda Atațchi ?!

Apoi iese din rând, se tângue și se blestemă,

își strigă nevinovăția și povestește cum l-au maltratat la Galați, când a fost dus pentru „confruntare”.

Atațchi a fost supus, într'adevăr, unor torturi inchizitoriale.

L-au adus pe brațe, bandajat și sângerând, cu fața suptă și cu privirile aprinse. Câteva zile n'a putut să umble fără sprijin. Picioarele îi erau umflote și rănite. Deasemeni mâinile. Câte unul îl întreba :

— Ce-ai pățit, Nuhăm ?!

— Nimic, ce să pățește ?!

Câtva timp, n'a mărturisit. Se temea de o nouă bătaie.

— La mine strâns cu lanțuri de mâini, până trosnit oasele, — povestește. — Pe urmă pus cu capul în jos, și băgat la spate un băț...

— Spune Atațchi ! — țipau.

— Nu știi domnu Șef... Nu știi nimic.

— Apoi, poruncit la mine să urinez în palmă.

— Bea-l Atațchi ! — o zâs.

— Oi, vei, ce-o spus domnu Șef ?!

— Be-al, jidane, că te omor.

— Dece să omoare la mine ?!... La mine șapte copii dela frați, pe care eu țiu... Și băut urina....

— Nu vrei să mărturisești, Atațchi ?

— Eu nu știi nimic, domnu Șef...

— Băgat la mine ouă fierde subsuoară, și legat apoi mâinile uite-așa, pe șolduri... Oi, vei...

Și se cutremură.

Peste câteva minute, începe să povestească alte lucruri : că el nu e comunist, că în România este mai bine decât în Rusia...

Intr'o zi, subdirectorul care era ocupat cu re-

zolvarea corespondenței, îi spuse exasperat secretarului, care tocmai intra :

— Dragă, fă-mi te rog plăcerea și dă-l afară pe Atațchi, că m'a înnebunit.

Iar Atațchi, inconștient sau poate fără să înțeleagă, intervine tandru :

— Dece nu faci așa o plăcere la domnu subdirector ? !...

Deși repetă aproape zilnic aceleași lucruri, — este totdeauna amuzant, interesant și original. Și tragic, uneori. Sufere cumplit. Lovește ușa celulei cu pumnii, sbiară și înjură. Odată, a rupt în bucățele două hârtii de câte 500 lei, crezând că sunt niște bilețele fără importanță. Mergea pe lângă biserică, bodogănind și sfâșiind bancnotele.

— Bine, mă, tu nu vezi că sunt bani ? !

— Baani ? !... Nu știi... Nu vede.... La mine capul face jjjj....

Cheltuește sau împarte într'o zi, câți bani are în buzunar. Dă oricui îi cere : un pol, 100 de lei... Nu mai vorbesc de avocați, de deplasarea surorii și nepoatei, care locuiesc în București, de transporturile zilnice la Văcărești cu hrană și cu schimburi... A cheltuit peste un milion și jumătate.

— Ducă-să la dracu ! spune el. Eu plătește, numai să dea drumul la mine. Dacă mai ține mult aci, eu nebunește....

Mi se pare că nu se laudă : sunt semne....

XXII

Pușcăriașii

La închisoarea Văcărești sunt, în medie, 1000 de deținuți, condamnați pentru diferite delictе :

furturi, excrocherii, spargeri, falșuri, delapidări, etc. Aci, execută pedeapsa numai cei condamnați până la maximum cinci ani.

Procentul cel mai mare de condamnați, îl dau periferiile Capitalei, de unde se recrutează toți spărgătorii și borfașii. Urmează : meseriașii cari au rămas fără angajamente din pricina crizei, țigani și țărani.

Cei cari vin la închisoare pentru prima oară, sunt deobiceiu fricoși, disciplinați și muncitori. Mulți ocolesc, pe cât le îngăduie statul în comun, contactul cu cei înrăiți. Au oroare de anumite obiceiuri și apucături, nu permit anume intimități, sunt îngrijorați, triști și rușinați. Pe urmă, stând de vorbă cu unul și cu altul, ascultând o discuție angajată între doi inși, vechi clienți ai Văcăreștilor ; auzind la fiecare pas că judecătorii condamna pe nedrept, — încep să se „deștepte“.

Și dacă individului care a venit aci pentru un delict ușor îi era rușine la început de fapta pe care a comis-o și de el însuși, dacă avea impresia că lumea îl arată cu degetul ocolindu-l ; dacă, însfârșit, a intrat la închisoare cu hotărârea să-și ispășească greșeala și să devie om de omenie, — mai târziu începe să analizeze împrejurarea în care a comis furtul sau spargerea ; compară gravitatea faptei cu aceia a pedepsei ce i s'a aplicat, — și ajunge la concluzia că osânda e mult prea aspră. Tot ascultând și comentând, — că altă treabă nu are, — ajunge la credința, — uneori de neclintit, — că fapta lui nu trebuia deloc condamnată. Că, mai la urma urmelor, — cum îmi explica un excroc foarte abil, — împrejurările critice prin care trece astăzi lumea, l-au împins să facă ceea ce a făcut, și că, în fond, el e nevinovat și pur.

— Societatea, domnul meu... Societatea e de vină că sunt aci... Dar avem noi judecători?! Ptiu!...

Și dacă omul a furat împins de nevoi, dacă a delapidat o sumă oarecare stăpânit de o patimă; dacă a făptuit o spargere într'un moment de uitare de sine, a avut crâncene remușcări și s'a jurat că a doua oară nu va mai cădea în păcat, — acuma învață să fure cu artă și cu tehnică, se perfecționează, nu mai are conflicte cu conștiința. Nu mai așteaptă ziua liberării cum o aștepta în primele săptămâni ca să se facă om de treabă, — ci o așteaptă nerăbdător și înfrigurat, ca să fure altfel, să-și facă din furt o meserie, și să fure mai mult, că și așa, dacă îl prinde, tot îl condamnă. Ba poate scapă mai eștin. Ce! n'a auzit el că unul care a furat câteva milioane a fost condamnat numai la doi ani iar altul care a spart o casă de unde n'a avut timp să ia decât un costum de haine și 200 de lei, — a fost condamnat la cinci ani?

Și ca să „nu uite“, își pune meșteșugul în aplicare chiar aci. Se fură unii pe alții, iar cei care sunt ușieri la birourile administrației, — fură de unde apucă și fură ce găsesc, cu o dexteritate uimitoare. Fură țigările depe biurul directorului, fură tutunul depe casa de bani a contabilului, își șterpelește cât ai clipi ceasul sau o carte de pe măsura din celulă.

Acum un an, cu prilejul unei serbări, un minor a furat, la înghesuială, șapte sute de lei din buzunarul directorului închisorii. E drept că nu-l cunoștea, fiindcă directorul era, pe vremea aceea, detașat la direcția generală.

— De unde ai furat, mă banii? — a fost în-

trebat când l-au descoperit, peste câteva zile.

— Dela un domn gros, care dădea ordine pe acolo...

— Și unde îi avea ?

— În buzunar !

Alții sunt încăpățânați. Chiar dacă ai dovezile cele mai evidente împotriva lor, — nu mărturisesc. Poți să-i bați oricât, să-i ții la gherlă, în lanțuri, săptămâni și luni întregi, — degeaba. În dură totul fără să se vaete și fără să plângă, tăcuți și demni.

— Imi pare rău că mă bateți, fiindcă nu sunt vinovat. Pe onoarea mea...

Da, pe „onoarea lui“ ! Nu e vinovat. Și tot „pe gratis“ a fost adus la Văcărești.

Dar scapă el...

Alții fac excrocherii în oraș, stând la închisoare. Este unul, condamnat pentru falș la cinci ani, din care a făcut patru și jumătate, un fost contabil foarte inteligent. Acum trei ani, pe când se afla în prevenție, convins că va fi condamnat la cinci ani și știind că orice ar mai face în materie de falș, — pedeapsa nu va depăși această durată, s'a apucat să falșifice recipise de ale Casei de Depuneri.

Și anume :

Èrau mulți preveniți, căroră tribunalul le admisesse punerea în libertate pe cauțiune. Suma fixată era, însă, la unii, prea mare pentru mijloacele lor : 5000, 10000, până la 30.000 de lei. Fostul contabil s'a gândit că, mai la urma urmelor, poți să depui numai 50 de lei în loc de 5000, 100 de lei în loc de 10.000, și 200 în loc de 20.000. Și din 200, dacă ești băiat deștept, poți să faci în recipisă 20.000. Că nu-i mare lucru, dacă ai practică.

- Ce cauțiune ți-a admis, mă? z
— Mult... 20.000.
— Și n'ai banii?
— Nu.
— Cât îmi dai mie să te scap numai cu 200 lei?
— Cât ceri?
— Dai 5000?
— Dau 4000.

— Bine. Scrie o petiție prin care înaintezi Casei de Depuneri 200 lei pe seama judecătorului de instrucție al cabinetului la care ești repartizat, trimete-o prin cineva la destinație, și să-mi aduci recipisa.

Omul s'a executat. A primit recipisa pentru 200 lei, a dat-o contabilului, iar a doua zi i-a fost restituită cu o mică modificare: în loc de 200, în recipisă era scris, negru pe alb, cu aceeași cerneală și cu aceleași caractere de litere și de cifre, suma de lei 20.000! Omul i-a achitat onorariul, a înaintat recipisa judeului instructor, — iar peste trei zile a plecat să se judece în stare de libertate...

În felul acesta, au fost puși în libertate 7-8 inși. Falșul nu s'ar fi descoperit niciodată, pentru că era bine executat, iar oamenii nu s'ar fi gândit să se prezinte cu recipisa la ghișeele Casei de Depuneri, fiindcă știau că Instituția are registre, în care sunt trecute sumele adevărate.

Știa însă toată închisoarea. Și, din gură în gură, știrea a ajuns până la cabinetele de instrucție. Cercetări, anchete, rearestarea celor liberați...

Contabilul? A fost condamnat la pedeapsa pe care o aștepta înainte de a falsifica recipisele: cinci ani. Cei liberați și aduși din nou la Văcărești? Au pierdut sumele date contabilului ca „o-

norariu". In definitiv, omul a muncit și a... riscat...

Se află aci zeci de oameni, închiși pentru a douăsprezecea și pentru a cincisprezecea oară. Cum scapă dela închisoare, fac ce fac, și peste o săptămână, mult două, sunt aduși din nou. Liberarea pentru ei, este un fel de concediu, pe care-l folosesc plimbându-se, îmbătându-se și furând.

— Iar ai venit, mă ?!

— Iar.

— Ce-ai mai făcut ?

— Ce să fac, domnule, ia, nenorocirea...

Cunosc toate ungherele închisorii, toate slăbiciunile cutărui gardian, toate șmecheriile. Sunt acasă. Câte unul trăește mai bine chiar decât acasă. Are mâncare destul de bună, este obligat să facă săptămânal baie, și dacă lucrează la vreun atelier, își scoate și tutunul. Și-i mai pică lui...

Pentru țigani, este o mândrie să fie închiși la Văcărești : le crește prestigiul în mahala ! Sunt căutați în fiecare zi de vorbitor de țigănci, care vin uneori cu toți țigănușii. Câte una, raportează că vecinul a păruiț-o.

— Las'că viu eu acasă ! — amenință țiganul.
Iar ea, în mahala :

— Las'că vine el barosanu dela Văcărești !....

... Astfel, închisoarea corecțională, nu numai că nu îndreaptă pe păcătos, nu numai că-l învață să fure și cum să fure, — dar în loc să redea societății pe omul căzut în păcat, într'un păcat ușor, de cele mai multe ori, — îl strică, îl păcătoșește definitiv și iremediabil. Delicventul de rând, își începe, aci, cariera care-l pregătește pentru ocnă. Și de multe ori, 40% din vină o poartă justiția, 30% societatea, 20% regimul penitenciarelor

corecționale, și restul de 10 la sută deținutul, în principiu omul.

Precum vom vedea....

XXIII

Pavilionul femeilor

Sunt, în medie, 40 de femei. Pavilionul lor este în aripa dreaptă, în fund, lângă atelierul de ceramică. Bine înțeles că au și ele celule, care sunt, dealtminteri, în continuare cu ale nobililor. Le desparte un zid gros, care se coboară dela acoperiș, în pantă de circa zece metri. Pe urmă, se continuă în zidul împrejmuitor obișnuit : cam doi metri înălțime. Din ceardacul dela etaj al celulelor rezervate pentru nobili, se vede în curtea femeilor, și se vede, deasemeni, o aripă a clădirei, unde este instalată spălătoria. Când vremea e frumoasă, câte un nobil stă în ceardac și... cochetează cu cele ce se plimbă sau șed pe bancă, la soare...

„Nobilele doamne“ sunt închise în celule : câte două într'una, iar în două, cari sunt mai mari, câte trei. Celelalte, împărțite în trei categorii : țigăncile, servitoarele și țărăncile, și „clasa mijlocie“, sunt închise în trei săli, comunicând între ele. La Văcărești nu stau decât prevenitele, și cele condamnate la o pedeapsă până la trei luni. Cele cu pedepse mai mari, sunt trimise la închisoarea pentru femei dela Mislea.

Ele sunt supravegiate de patru gardiene, dintre care una poartă titlul de primă-gardiană. Gardienele stau toată ziua în pavilion, cu ușa ce dă în curtea principală, încuiată. O descuie oride câte ori ies, singure sau însoțind o deținută. Iar noap-

tea, dorm, prin rotație, într'o celulă rezervată. Au la dispoziție un deținut, care stă toată ziua în preajma porții, și care le servește din prag, prin gardiană. Mâncarea le este adusă în curtea pavilionului, cu hărdăul.

Orizontul lor, este infinit mai îngust decât al bărbaților. Aceștia, tot mai scapă : ba la atelier, ba în curtea închisorii sau în aceia a personalului la o corvoadă, ba la cantină. Femeile, însă, nu. Ele nu părăsesc bătătura pavilionului decât când sunt chemate la cancelarie sau la vorbitor, și numai însoțite, cot la cot, de gardiene. Au și ele un atelier de croitorie în care lucrează cele ce se pricep, este adevărat, dar atelierul se află tot în pavilion.

În afară de directorul și subdirectorul închisorii, de primul-gardian care face apelul și de medic, — nimeni nu are voie să intre în pavilionul femeilor. Iar rufele ce se trimit de către nobili la spălat, sunt controlate amănunțit de gardiană, și la intrare și la eșire, ca să nu se strecoare cumva, dintr'o parte sau din alta... vreun bilețel de dragoste. Că s'a întâmplat : cu toată percheziția gardienei, bilete au trecut și dincoace, și dincolo. Nu poezii, firește. Și nici poeme în proză. Un stil categoric, punctat de of-uri pornite din carne și din rărunchi, fără ocolișuri, fără fraze cu două înțelesuri, ci cu dorinți exprimate pe adevăratul lor nume. Vreau să zic : dorință. Pentru că este numai una...

Cu deosebire de bărbați, ele au paturi individuale, cu saltele, cu cearceafuri și cu perne. Între paturi nu sunt, însă, ziduri, nici rețele de sârma ghimpată. Ceeace înseamnă că femeile se mută câte una în patul celeilalte, înlocuind băr-

batul. Altă posibilitate nu au. Pentru că gardienele nu le lasă la îndemână niciun obiect din cele pe care femeile le folosesc obișnuit, după o abținere forțată. Nu au voie să țină lumânări în săli sau celule, iar cârnații sau câte-o bucată de salam ce le sunt trimiși de acasă pentru mâncare, ajung la ele tăiați în bucăți mici, tocați aproape...

... Și totuși, în pavilionul femeilor locuiește un bărbat : un copil cam de șase ani ! Mama lui este închisă aci, iar tatăl peste drum, în pavilionul condamnaților. Părinții copilului, nu au nici părinți, nici rude mai apropiate, care să-l crească și să-l îngrijească. Toată ziua stă în pavilion. Stă sau umblă. Nu se plimbă. Umblă. Nu se joacă, pentru că nu are cu cine și nu are cu ce să se joace....

Din când în când, îi este îngăduit să-și vadă tatăl, sub supraveghere. Nu se bucură și nu se întristează. Se uită la el, răspunde la întrebări, și tace.

— Ascultă, te rog, domnule, de ce nu râde niciodată copilul acela, și de ce niciodată nu plânge?..

XXIV

Cocoșul Văcăreștilor

Este cucuveaua. S'aude la ore aproape fixe, și niciodată nu face la fel. Uneori se îngână, uneori răspunde alteia. Se ceartă între ele, se joacă și se încăeră. Iar la anumite ore, s'aud mai multe deodată, ca un cor sau ca o simfonie :

— Cucumiau... Cu'miau... Cu-cu-cu-cu-miau...
'miau...Cucuveau....

S'aud numai ele, și se vede numai lampa din

curtea închisorii, aruncând lumini și umbre pe zidurile jupuite ale bisericei. Deasupra, o liniște albă și înghețată...

— O mai fi mult până la ziuă? Nu pot să dorm.

— E ceasul 3... N'auzi?! Cântă cucuveaua...

XXV

Lanțurile

Deobicei, în lanțuri sunt puși criminalii transferați dela o închisoare la alta. Cei recalcitranți și cei cu pedepse mai aspre, sunt ținuti mereu în lanțuri de mâini și de picioare: dorm cu ele, mănâncă cu ele, lucrează cu ele... Lanțurile sunt niteuite pe mâini și pe picioare, și greutatea lor se ridică, adesea, la câteva kilograme.

La Văcărești, nu sunt ținuti în lanțuri decât parte din „trecători”, și cei, care sunt pedepsiți de direcția închisorii. Aceștia, însă, poartă lanțurile pe timp limitat. Sunt puși deasemenea în lanțuri și preveniții pentru crimă, precum și unii recidiviști, când sunt trimiși la tribunal, pe jos.

Alții, evadații prinși, bunăoară, și cei cari s'au făcut vinovați de grave abateri dela regulament, nu numai că sunt puși în lanțuri, dar astfel încătușați, sunt băgați la „secret”.

Niciunul din condamnații în lanțuri nu umblă drept, nu calcă rar, și nu se grăbește. Pășesc des și ușor, sunt puțin aduși de spate și niciodată nu se uită drept în ochii omului. Dealtminteri, privindu-i, parcă nici nu-i vezi. Vezi numai lanțurile, și auzi zornăitul lor mărunt și sec. Nu înfioară și nu înspăimântă. Cutremură. Te cutremură

mila, nu de omul în lanțuri, — ci de om în genere. Privind convoiul și ascultând zgomotul lanțurilor, încerci o senzație foarte ciudată : ți-e milă de tine ! Și parcă ție ți s'au închis toate cărările, parcă picioarele tale și mâinele tale și libertatea ta, cu visurile și cu năzuințele, — sunt încătușate. Degradarea e prea degradantă față de ea însăși, și prea groaznic chinul. El depășește cu mult crima sau infamia, pe care cel în lanțuri a săvârșit-o.

Noaptea, zornăitul lanțurilor s'aude parcă ar veni tare dede departe, din inima pământului sau din cer, sau și dintr'o parte și din cealaltă, împânzind văzduhul, innăbușind viața și sperînd libertatea. Un sunet uscat, monoton și singur :

— Zurrrr, zurrr, zurrr....

XXVI

G h e r l a

..... Și a treia zi judecătorul de instrucție m'a citat din nou.

— Vasăzică, nu vrei să mărturisești cum ai procedat cu mandatele, prietene ? — m'a întrebat el dulceag.

— Nu știu nimic, domnule judecător. Sunt nevinovat.

— Mă băete, spune, mă, drept, mă, că eu tot o să aflu.

— Nu am nimic de spus, vă rog să mă credeți.

— Judecătorul începu să fiarbă. Mă mai rugă de vreo două ori, mai răstit, însă, căută să mă prindă cu vorba, încercă să mă convingă că dacă mărturisesc o să potrivească el așa fel, încât să

mă aleg cu o condamnare mai ușoară... Eu, — nimic. Nu știi și nu știi.

— Spune mă băete, mă... Spune, mă,... Dumnezeu mă-ti.

— Mă prinse de piept și începu să mă zgâlțâie furios, și să mă injure.

— Spune, mă... Biserica mă-ti.

— Domnule judecător, te rog să nu mă insulti.

— Taci! — țipă.

— Ce să tac?! Dumneata ești judecător, nu ești polițist. Cu ce drept mă injuri?!... Dacă așa merge treaba, să știți că nu mai răspund la nici o întrebare. Declar greva vorbei.

— Ce-ai spus? — răsă judecătorul.

— Declar greva vorbei... Aia am spus.

— I-auzi ce-i dă în gând!... Mama ta de ex-croc. Zi așa, ai? Grevă vorbei?!

— Eu tăceam. Mi-a mai pus câteva întrebări, m'a amenințat, m'a rugat, — degeaba. Tăceam, cu buzele strânse și cu dinții încleștați.

— Biiine! — zise el. — Bine. Să vedem care pe care.

— Puse mâna pe telefon, și ceru Văcăreștii. Înțelesei că ordonă să fiu ținut la „secret“ zece zile, în lanțuri. Când m'am întors la închisoare, seara, m'au și luat în primire.

— Tu ești cutare?

— Eu.

— Vino încoace, negustorule, să-ți punem zorzoane... Să te împodobim cu mărgelile și la mâini și la picioare, ca să-ți stea mai bine...

Am fost dus la fierărie și dat în primirea unui țigan, cu ordinul:

— Și de mâini, și de picioare.

— Măi băete, — îl rog pe țigan când am rămas singuri, — caută niște lanțuri mai subțiri, și

vezi să nu mă strângă prea tare, că îți dau un pol.

— A căutat multă vreme până a găsit, înfârșit, niște lanțuri mai ușoare. Am pus picioarele pe un butuc, apoi mâinile, le-a nituit solid, și când am fost gata, a venit gardianul :

— Hai !

— Am luat-o înainte. Lanțurile zornăiau, și parcă mă trăgeau înspre pământ. Nu mă vedea nimeni, decât eu și gardianul. Și totuși, îmi era rușine. O rușine mare, cum n.am simțit în viața mea. Parcă nu mai eram om, parcă n'avusesem un trecut onorabil, parcă nu mă stimase nicio-dată nimeni și nimeni nu mă iubise...

— Intră !

— Intrați într'o celulă. O fereastră cât palma, prin care se vedea noaptea. Pe jos, ciment. Nici pat, nici rogojină, nici pătură, nici sobă, — nimic. Gol și frig. Era Noembrie.

— Ascultă-mă ! — rog pe gardian. Fă-mi rost de-o rogojină. Îți dau un pol.

— Nu se poate.

— Îți dau doi poli.

— Poți să-mi dai și o mie de lei. Nu se poate.

— Atunci, te rog să-mi aduci ceva de mâncare dela cantină.

— Nici asta nu se poate. Dar înfârșit... Să nu spui însă la cineva, că mă nenorocești.

— Eram flămând. Nu luasem nimic în gură, toată ziua. Am mâncat din picioare și pe întuneric niște chiftele, niște brânză... M'am mai încălzit. Mă dureau însă picioarele, fiindcă toată ziua stătusem la tribunal. Am încercat să mă plimb ca să mă desamortesc, dar când auzeam lanțurile zornăind, mă treceau sudorile. Dacă n'ași fi fost închis, cred c'ași fi alergat inconștient cu lanțurile alungat de lanțuri, cum aleargă schelălăind

și uitându-se înspăimântat, în urmă, un câine cu tinicheaua de coadă...

— Tremuram de frig, de frică și de urât. Târziu de tot, când nu mai simțeam nici picioarele, nici mâinile, am început să mă mișc.

Era un întuneric negru și înghețat. Aveam impresia că dacă ași fi mers înainte sau în urmă, la dreapta sau la stânga, n'ași fi întâlnit ziduri, n'ași fi întâlnit uși, ci numai întuneric întreg, nesfârșit și etern. Parcă eu singur eram pe pământ, cu întunericul. Mă uitam în întuneric și mă uitam la întuneric cu ochii îngroziți și fixși, — și întunericul se uita la mine, înghețat. Deasupra nu mai era nimic, și nici în lături. Eram singur împresurat de întuneric, fără gânduri și fără nădejdi. Stăteam înțepenit pe picioarele înlănțuite, cu mâinile, înlănțuite, atârânănd inerte pe burtă. Nu simțiam nici frig, nici cald. Nu eram nici mort, nici viu, și nu visam. Pe urmă, iar făceam un pas. Mișcam numai picioarele, și le mișcam numai din șolduri, ca un automat. Parcă erau înșurubate : scârțiau... Și iar stăteam înțepenit și drept, și mă uitam... Și iar mă mișcam. Am făcut așa câțiva pași, cu atenție, ca să n'aud cum zornăiau lanțurile. Precis atât mai păstram în creier : noțiunea lanțurilor....

— Credeam că am mers mult prin beznă, că am parcurs luni și ani întregi... În cele din urmă, am simțit întunericul în ochi, și l-am simțit în mine. A doua zi m'am trezit înghețat, ghemuit pe ciment, într'un ungher al celulei. La prânz, gardianul mi-a adus hrana : o jumătate de pâine și apă. L-am rugat să-mi dea o rogojină. Degeaba. A închis ușa, a zăvorât-o și-a plecat, ca să se întoarcă în ziua următoare. la douăsprezece, cu

jumătatea de pâine și cu apa. În ziua a treia, mi-am pipăit fața : îmi crescuse barba ca în două săptămâni, umerii obrazilor erau eșiți, bărbia ascuțită, gulerul larg, iar corpul rece cași lanțurile. Opt zile am rezistat frigului, întunericului și stomacului. În ziua a noua, chem gardianul.

— Sunt bolnav ! — îi spun. — Trimite după doctor.

— A venit medicul. M-a cercetat , mi-a luat temperatura... Aveam 40 grade. A dat ordin să fiu numai decât internat în spital.

Când m'am simțit liberat de lanțuri, când am simțit patul și căldura și lumina, — parcă am renăscut, deși eram foarte rău bolnav. Două luni am zăcut în spital....".

XXVII

Baia și etuva

Fiecare nou venit la Văcărești, prevenit sau condamnat, este condus la baie, într'o sală vecină. Il deparazitează, îl obligă să stea sub duș, apoi este trimis la serviciul de identificare, unde i se face o fișe. Pe urmă : raportul, vizita medicală, și repartizarea în pavilioane. Cei bolnavi de scabie și tuberculoșii, sunt internați în spital.

Bine înțeles, că nobilii și femeile fac excepție dela regulă. Femeile sunt conduse direct la pavilion, iar nobilii, deși nu sunt obligați să facă baie și nu sunt deparazitați, — întârzie, totuși, în pavilionul etuvei, o zi sau două. Dar nu în sala comună. Mai este acolo o cameră, ceva mai mare decât o celulă, având un pat cazon și o mică bibliotecă franco-română : este odaia „Șefului“.

Tot deţinut, fireşte, şi tot nobil. Dar Şef. Un fel de vâtaf, peste personalul din serviciul băilor şi peste noii-veniţi, nerepartizaţi încă. În odaia lui şi cu aprobarea lui, stau preveniţii ce urmează a fi... innobilati. Nu pe degeaba, evident. Cine ar culca în patul lui, lângă el, pe un necunoscut, aşa, din simpatie ?!

Şeful dela etuvă, este cel mai privilegiat, şi are avantajile cele mai preţioase. El face parte, oarecum, din personalul administrativ al închisorii. Veteran al Văcăreştilor, unde stă închis de aproape cinci ani, foarte inteligent şi muncitor, (vezi Cap. XXII, contabilul cu recipisele Casei de Depuneri), —este, cum i se spune „mâna dreaptă a închisorii”. Celula lui, are o fereastră mare, este ferită de curenţi şi este lângă baie. Având în permanenţă cuptoarele încinse, poate să-şi pregătească o mâncare mai omenească...

Deţinuţii fac baie odată pe săptămână, pe pavilioane, pe ateliere şi în reprize. Pentru femei, este rezervată o zi pe săptămână. Cu ele, lucrul este mai... delicat, ca să zicem aşa. Vin însoţite de gardiene, în două reprize : întâi, nobilele doamne, pe urmă celelalte. Oamenii de serviciu ies din sala de baie după ce au potrivit apa, iar gardiana stă la uşa coridorului, ale cărui ferestre sunt astupate cu rogojini. Câţiva deţinuţi, întotdeauna alţii, se învârtesc, congestionaţi, pe la uşi şi pe la ferestre, aşa, în treacăt, ca nişte câini pe lângă garduri. Ţipetele femeilor, le aprinde fantezia, le înfioară carnea, îi înfurie aproape....

— Pleacă d'aci, mă! — strigă uneori gardiana. — Ce tot te învârteşti ?!

Cei mai mulţi, se 'ndepărtează ruşinaţi. Câte unul, însă, când gardiana e din cele mai în vârstă răspunde cinic :

— Ho, nu țipa așa.... Că nu mă învârtesc pentru d-ta...

Sala de baie, este de circa 8-10 metri. Are un cazan mare la mijloc, care deservește 14 dușuri ruginite și schiloade. Pereții jupuiți și murdari, pardoseala de ciment, stricată pe ici, pe colo, fără grătare de scânduri, cu o singură bancă scurtă având în față o rogojină veșnic udă, fără cuere, — este urâtă, are un aspect murdar. Seamănă cu o baie, care deservește Morga...

Oamenii se vâra, câte doi, câte trei sau câte patru sub un duș, se spală singuri, se spală unii pe alții, se freacă și ejaculează.

Unii, sub pretext că se spală „bine”, practică onania, făcând clăbuci mulți de săpun, ca să nu se observe. Ușurați apoi și moleșiți, cu privirile extenuate, se limpezesc, se îmbracă și ies tăcuți, abătuți și triști.

— Ptiu !... Mama ei de viață....

XXVIII

Vorbitorul

Deținuții, au voie să primească vizite odată pe săptămână : cei din prima jumătate a alfabetului, — Joia ; iar cei, din jumătatea cealaltă, — Duminica. În amândouă zilele, vorbitorul este deschis dela 8-12 și dela 3-5. Vizitatorii, trebuie să fie numai rude apropiate : părinți, soții, frați și surori. Pentru deținuții cu instrucția neterminată, vizitele sunt îngăduite Marțea, și numai cu bilete de voie dela judecătorul de instrucție.

La poarta I-a, este o cameră de control, pe unde trebuie să treacă toți vizitatorii, spre a fi su-

puși unei percheziții. Camera de control este despărțită în două cu o perdea, unde sunt percheziționate femeile, de către o gardiană. Un control sever se face alimentelor: toate pachetele sunt desfăcute și cercetate, pâinile tăiate, etc. Când este în regulă, vizitatorul capătă un carton imprimat, pe care-l înmânează gardianului de pază, la eșire.

Vizitatorii, sunt introduși în reprize de câte 10-12 inși. După 15 minute, sunt obligați să părăsească închisoarea, și trece la rând repriza următoare.

Parte dintre „nobili“, au voie să-și vadă rudele într'unul din birourile administrației, în asistența unui funcționar. Deasemeni avocații. Dar numai cu autorizația direcțiunei.

Deținuții sunt chemați la vorbitor de un alt deținut, însărcinat special cu oficiul acesta. El primește o listă cu numele tuturor celor cari au vizitatori, și colindă curtea strigând cât îl ține gura:

— Băăă !... Costică Nebunuuu !... treci la vorbitor !...

Sau :

— Băăă !... Dela etuvăăă...

Sau :

— Băăă !... Dela celuleee !... Domnu Cutareee !.

Uneori, când cel strigat întârzie, și dacă este, bine înțeles, dela prevență sau dela condamnați,

— auzi :

— Băăă ! Cutareee !... Dumnezeu mă-tiii !...

Toată ziua strigă și în toate zilele, de dimineață până seara. Pentru că nu-i strigă numai pe cei care trebuie să meargă la vorbitor, ci și pe cei chemați la birouri pentru a primi o citație sau

niște bani veniți „de-afară“, raportul, tribunalul, etc....

Sunt două vorbitoare : No. 1 și No. 2. No. 1 este o cameră despărțită în două de un coridor, un fel de „zonă neutră“, larg de doi metri, mărginit, de-o parte și de alta, cu gratii de fier până în tavan. În despărțitura dinspre închisoare, — stau deținuții : — iar în cealaltă, — vizitatorii. La capătul coridorului, stă un gardian, care supraveghează conversațiile, și care primește și înmânează, printre gratii sau circulând pe cele două uși, pachetele. La vorbitorul acesta, sunt chemați deținuții de rând și țiganii.

Am asistat de multe ori la conversații, și dincoace și dincolo de coridor. Nu înțelegi absolut nimic. E o hărmălaie, care te asurzeste. Fiecare strigă ținându-se cu mâinile de gratii, la cel din partea opusă. Celălalt îi răspunde strigând și el, ca să fie auzit. Și toată lumea aude, dar nimeni nu înțelege nimic, sau înțelege greșit. Iată cam ce s'aude :

— Fost... mă... vine mâine... m'am dus... Dumnezeu mă-ti... hai... ce-o fi... du-te la... mer... a-oleo... dracului... aaa... ooo... aoaoa... hmmm... bâzzzz... hahahaooooaa....

Și deodată, vocea gardianului :

— Liniște !

Este auzită de toată lumea, și nu o aude, totuși, nimeni. Fiecare nu vede de cât pe cel din față, cu care caută să se înțeleagă. Strigă la el, îi face semne, se înfurie când celălalt interpretează greșit, se roagă și înjură, plânge și zgâlțâie zăbrellele. Câteunul se ceartă cu vecinul, fiecare învinuind pe celălalt că strigă prea tare. Apoi se întoarce iar cu fața înainte, și continuă, sau o ia dela început. Degeaba: nu reușesc să se înțeleagă.

Se uită numai unul la altul, și strigă. Nu poate să-și strângă la piept copilul și să-și îmbrățișeze nevasta, sau să-o păruie. Unii își ies din minți la mijlocul conversației, și pleacă înjurând. Vorbitorul continuă :

— Laooooaaoooo... mmm.. balaoahaoahaha-ooooamm...

Și ușa, ca un capac :

— Zdup !

Iar cel ce iese, către cer, încleștând pumnii :

— ... Mama ei de pușcărie !...

Vorbitorul No. 2, este într'o sală mai curățică. Aci, vin parte din nobili și cei dela privința mică. Gratii nu sunt. In locul lor este o masă, un fel de teșgea, având scânduri orizontale până jos pentruca genunchii să nu se întâlnească, înaltă până la piept, care taie în două camera : deținuții dincoace, — vizitatorii dincolo. La ambele capete, câte un gardian. Zgomot mare e și aci când sunt mulți, dar lumea se înțelege.

In vorbitorul acesta, sentimentele se exteriorizează într'altfel, pentrucă între ele nu sunt gratii, iar oamenii sunt mai „subțiri“. Măinile se caută, se mângâie și se încleștează, ochii sunt mai aproape de ochi...

—Vezi ce lustruite sunt scândurile mesii, domnul meu ? Și vezi punctele acestea ? Sunt lacrimi. Așa cred eu, că lacrimi sunt. Fiindcă nu se curăță deloc... Au intrat în lemn ca niște cuie... Vă salut... Să poftiți și într'o zi, când vorbitorul e gol... Să stați aci, și să ascultați... Se deslușește ceva ca un oftat prelung și innăbușit, de dureri mai mărunte, contopite într'o durere mare....

— Băă !... Treci la bisericăăă !... Treci repede la bisericăăă !... Biserica mă-tții !...

- Ding-dang, ding-dang....
- Mișcă, mișcă... N'auzi, ai?!... Crucea mă-ti...
- Nu mă înjura, dom...
- Pleosc!...

XXIX

Unul, fără nimeni

- Precum văd. pe d-ta te caută în fiecare zi de vorbitor câte cineva.
- Pe mine?! Nu, domnule. Pe mine nu mă caută nimeni.
- Păi te văd mereu p'aci.
- Aștept și eu pe cineva... dar nu vine niciodată, nimeni.
- Ești certat cu familia?
- Nu... pentrucă nu am familie.
- Pe cine aștepți atunci? Vreun prieten?
- N'am prieteni.
- Și totuși aștepți... Amanta, poate?
- Omul zâmbi amar.
- Aștept, da. De doi ani aștept. Pe cine? Nu știu! În fiecare zi de vorbitor, întreb pe omul care strigă, dacă nu sunt cumva trecut și eu pe listă. Dar niciodată numele meu nu e strigat. Niciodată... Dacă nu pentru vorbitor, — pentru altceva. Ași vrea să-mi aud numele strigat tare, răcnit, urlat, să-i aud ecoul izbindu-se de ziduri și de cer. Să simt că tresare în mine numele, — numele meu, să-mi împueze urechile și ființa... Degeaba: nu-l aud, nu-l simt... Și nici șoptit nu l-am auzit și nu l-am simțit. Nici cu ură, nici cu iubire. Numele meu n'a emoționat niciun glas, n'a înveninat nici un suflet. A fost strigat întotdeauna scurt și sec... Alții sunt iubiți sau prigonți, sunt blestemați sau o-

crotiți... Eu viu la vorbitor în fiecare Joi și în fiecare Duminică, și de dimineață și după prânz... Aștept să fiu strigat, aștept să vină cineva de cealaltă parte a teșghelii sau dincolo de gratii, să-mi blesteme numele sau să-mi spună că se roagă pentru mine, că îmi rostește în somn numele și în biserică... Dar mereu nu vine nimeni, și eu aștept mereu....

XXX

Neveste și amante

La închisoare, omul are prilej să-și cerceteze sufletul și gândurile, să-și verifice prietenii și iubirile, și să-și analizeze sentimentele. Constatările uluiesc. Pentrucă deținutul, din orice clasă socială ar face parte și oricare i-ar fi delictul, oricâte prietenii ar fi avut și oricâte iubiri, — se trezește deodată singur cu el....

Prietenii ?! Nu-i scrie niciunul un rând, Sunt oameni cu situații, nu stau de vorbă cu pușcăriașii. Protectorii ? Nu sunt găsiți niciodată acasă, ori sunt ocupați. Admiratorii ? Ei, ba nu ! Te-au aplaudat, te-au felicitat... N'ajunge ?! Iubitele ? Sunt ale altora...

Soțiile ?

— Domnul meu, am delapidat dela C. F. R. Cât? Experții vorbesc de circa șase milioane. Suma totală, eu nu o cunosc. N'am ridicat-o odată, și de câte ori am luat, nu m'am gândit să'număr. Ar fi fost o contabilitate inutilă și pentru mine, și pentru instituție. Am cheltuit parale bune cu femeile și cu chefurile, dar mi-am făcut și o căsuță, ca să am la bătrânețe. Nu știu precis cât m'a costat. Cred că peste un milion. Bine înțeles, că am tre-

cut-o pe numele soției. Descoperit, judecat și condamnat : cinci ani închisoare corecțională. Iar nevasta, cu care am trăit 25 de ani și cu care am trei copiii, a divorțat de mine cu casă cu tot, și trăiește cum poate și cu cine poate. Niciodată n'a venit să mă vadă, niciodată nu mi-a trimis un pachet. Am executat trei ani din pedeapsă. Mai am doi. Când mă liberez, mă duc direct la dansa, oucid și mă întorc aci, pentru tot restul vieții...

— A mea ? La început, a alergat, s'a sbatut... Ba, de două ori a și plâns. A plâns sincer. A treia oară, am băgat de seamă că nu putea să mai plângă. Se căznea ea, săraca, se freca la ochi, ofta... Ce vrei, femea bine crescută...

— Știi ce, dragă ? — i-am spus, ca să fiu și eu la înălțime. Trei ani, nu sunt trei zile, și tu ești tânără. Divorțăm.

— Vai, dragul meu, dar se poate ?!

— Las'că e mai bine așa.

A plecat dela vorbitor foarte indignată. Zicea că am jignit-o în „sentimentele ei cele mai sfinte”; că mă va aștepta și mă va îngriji, nu trei, ci zece ani. Iar în aceeași zi, a intentat acțiune de divorț...

... În schimb, altele poartă, întreagă, suferința soțului. Vin regulat la vorbitor în fiecare Joi sau în fiecare Duminică, cu mâncare și cu tutun, îmbrăcate decent, abătute și triste. Cunosoc una, care vine la Văcărești de patru ani și jumătate în fiecare zi, pe soare, pe ploaie și pe ninsoare. Vorbește cu soțul într'unul din birourile administrației... Vorbesc ?! Dar nu vorbesc mai nimic. Stau pe câte un scaun față în față, se uită unul la altul, zâmbesc unul altuia, se uită amândoi pe fereastră, — și tac. Pe urmă se despart. A doua zi, — iar. De patru ani și jumătate, fereastra aceia vede cum se trăiește o tragedie și cum se îndură : tăcut și demn...

Sunt și amante statornice și devotate. Nu amante din „înalta societate”, firește. Ci din pătura de jos. O croitoreasă, foarte drăguță și foarte tânără, vine de un an și jumătate în fiecare Joi la un fost funcționar, cu pachețelul în mână și cu zâmbetul pe buze. Vorbesc cincisprezece minute mână în mână, apoi femeia pleacă, întotdeauna cu aceeași urare :

— Să dea Dumnezeu să scapi cât de curând.

Insfârșit, este și o „damă”. Cu bărbat, cu copii și cu... pește. Peștele este arestat de câteva săptămâni, pentru nu știu ce treburi. A vrut și el să muncească, și s'a poticnit. Biata femeie! Când a auzit, era să înebunească de durere. A dat fuga la judele instructor, a obținut un bilet de voie, i-a spus bărbatului că are o „cursă” și a venit la Văcărești plânsă și încărcată cu pachete : fripturi calde și reci, prăjituri, compoturi...

— Dragul meu, dragul meu...

E de vreo treizeci de ani, elegantă, grasă, albă și osânzoasă.

— Dragule, dragule, ce nenorocire...

Tipul, primește totul, și mâncarea și sentimentele, nepăsător și plictist. Nu se căznește s'o consoleze și nu injură Țara și Justiția. E demn....

— Bietul meu băiat!...

La început, venea și în zile când nu-i vorbitor pentru preveniți. Se ruga de director, se ruga de subdirector, se ruga de toată lumea să-i dea voie să vadă pe „micul” ei.

— Nu se poate, cucoană, avem și noi o regulă, ce Dumnezeu.

— Te rog, domnule, te rog...

Dela o vreme, s'a mai disciplinat : vine numai Marția, își mângâie peștele, îi dă bani și țigări. În

celelalte zile, vine cu automobilul până la poartă, dă mâncarea în primirea gardianului, — și pleacă oftând. Iar tipul, plictisit :

— Sinistră femeie, domnule ! Nu mă pot scutura de ea, nici la închisoare...

XXXI

„Balonul“

Un nou-venit, către un deținut mai vechiu :

— Ași vrea să trimit o scrisoare în oraș. Trebuie să o vadă numaidecât directorul sau vreun funcționar ?

— Firește... O poți trimite însă cu balonul. Te costă ceva mai scump, este adevărat, dar poți să scrii tot ce dorești, și ești sigur că ajunge la destinație cu precădere....

— Cu balonul ?! — se miră celălalt. — Cum adică ?!

— Domnul meu, curiozitatea nu-i deloc sănătoasă la închisoare. D-ta fă scrisoarea și taci.

— Să nu dau de dracu !

— Nu dai... Balonul e invizibil...

Ce este, într'adevăr, un „balon“ ?! Sboară ?! Umblă ?! Merge pe sub pământ și pe sub gardieni ?!...

Parcă interesează ?! Ce-o fi, ce n-o fi, vorba e că „servește“ lucruri oprite de regulamentul închisorilor și de dispozițiile direcției. Să ai numai bani, și totul se face. Poți să citești zilnic gazetele, poți să trimiți în oraș, în țară și înstrăinatate scrisori necenzurate, poți să bei un pahar de vin sau o țuiculiță... Dar să fii cu băgare de seamă : citește gazeta închis în celulă, și numai ziua. Seara, ai

putea să fii surprins. După ce ai citit-o, — s'o arunci numai decât în foc. Bea vinul sau țuica, și ia ceva în gură. La nevoie, — usturoi. Cam nep plăcut, dar scapă de primejdie. Că se poate întâmpla să fii poftit la cancelarie, și alcolul este al dracului, mai ales când n'ai băut demult : miroase dela distanță...

— Cine aduce toate astea ?

— Nu vă privește, dragă domnule. Întrebarea e alta : ați fost servit ? Mai doriți ceva ? Doriți o mitralieră ? Măine dimineață, o aveți instalată în celulă...

Se laudă, evident. O mitralieră, nu se poate aduce. Și nici femei, pentru că nu pot fi ascunse în buzunar. Poți căpăta, însă, tot ce încapă într'un pachet destul de mărișor. Te pomenești cu el în celulă, cașicând ar fi picat din cer. Dar consumă-l repede și pe furis, fiindcă diseară ar putea să vină o inspecție, și dacă găsește urme, — dormi la gherlă...

Dar paza ?! Dar porțile ?! Dar spionii ?!

Pentru balon, pază și porți nu există. Iar spionii nu sunt. Balonul servește numai pe oamenii de încredere, și aceștia au tot interesul să se ferească. Inspecții se fac destul de des și destul de amănunțit, și în celule și în pavilioane. Dar nu găsesc nimic, sau nu găsesc, în tot cazul, lucruri și „semne“ compromițătoare.

Dealtminteri, îndeosebi pentru nobili, inspecțiile nu sunt niciodată inopinate. Întâi, pentru că celulele au vederea în curte, astfel că o surprindere, ziua, este absolut exclusă. Iar noaptea nu se mai găsește nimic. Al doilea : nobilii, „miroase“ inspecțiile. E termenul propriu : miroase. Ei știu când directorul sau subdirectorul are de gând să „viziteze“ celulele. Ii auzi :

— Halo !... Ia seama.

— Bun.

Mai departe, la cealaltă uşe :

— Psst !

Şi pune degetul pe buze, ridicând sprincenile.
Celălalt, se nântâmplă să nu priceapă :

— Ce-i ?!

— Mai întrebi ?!... Idiotule... Inspecţie.

— De unde ştii ?!

— Ce te interesează ? Am mirosit eu...

Ecoul marilor evenimente din oraş, ajunge aci mai înainte de a trece prin urechile direcţiei, sau în acelaş timp.

— Ai auzit ? Cade guvernul.

Sau :

— Cunoşti vestea cea mare ? Blank a încetat plăţile...

La Văcăreşti se cunosc, proaspete, toate evenimentele mai importante. Şi niciodată nu ştii cine a adus informaţia. O auzi doar, circulând din celulă în celulă, din poartă în poartă, şi de multe ori bate şi la uşa direcţiei, după ce a dat ocol închisorii...

— Domnule, nu ştiu dacă mă crezi, îmi spunea un funcţionar. Ştirea morţii lui Ionel Brătianu, aci am aflat-o. Şi doar frecventez Capşa şi cunosc o mulţime de gazetari...

Toată „nobilimea“ ştie dacă pe cutare prevenit, care este la proces astăzi, l-au achitat sau l-au condamnat, mai înainte ca acesta să se fi întors la Văcăreşti.

Se cunosc slăbiciunile cutărui judecător şi cutărui procuror, se ştie ce înseamnă dacă onoratul tribunal moşăie sau se scobeşte în nas...

— Cine a fost în şedinţă ?

— Cutare, Cutare şi Cutare.

— Eram singur că te condamnă !

Iar altul :

— La mine, tribunalul este compus din Cutare, Cutare și Cutare.

— Amână procesul, altfel capeți doi ani.

— Ce cabinet te instruește ?

— Cabinetul cutare.

— Aoleooo... nenorocitele....

— Mi s'a părut că judecătorul e om de treabă.

— Daaa ?! Om de treabă ?!... E un câine, domnule... Așa să știi : e un câine...

Dar viața personalului administrativ și a celui de pază a închisorii ? E cunoscută în toate amănunțele și intimitățile. Celulele știu ce s'a petrecut astăzi în fiecare familie din curtea „personalului“.

— Stimate domn, aci se știe tot. Nu interesează cum vin știrile, și pe unde se strecoară. Chestiunea este, că ele sosesc întotdeauna proaspete și precise...

XXXII

Cum se ucide o idee ...

La Văcărești, sunt deținuți și câțiva comuniști de ambe sexe. Nu au un pavilion separat. Nu li se aplică un regim special. Nu li se interzice contactul cu lumea de dincolo de ziduri. Sunt în gloată. Se deosebesc de ceilalți deținuți numai prin atitudine : sunt agresivi. Nu numai cu pușcăriașii de rând, ci și cu câte un funcționar. Când sunt chemați în cancelarie, stau cu mâinile la spate sau în buzunare, pleacă fără să dea bună ziua, iar dacă li se atrage atenția, răspund că ei sunt „condamnați politici“.

Idei ?!

Dar ce este, mai la urma urmelor, o idee? Ce idei poate să aibă un meseriaş, bunăoară? Ştie să strige:

— Jos burghezia! Jos capitalismul! Jos Justiţia de clasă!

Ideea strigă? Sau stomacul? Nici una, nici alta, de cele mai multe ori. Omul strigă, pentru că așa i se spune.

Pe urmă?

Pe urmă, poliţia pune mâna pe el, justiţia îl condamnă şi duba îl duce la Văcăreşti. Aci, este „condamnat politic”. Nu-i borfaş. Nu-i excroc. Nu-i criminal. El suferă, mă rog, pentru o idee...

— Ştii dumneata ce'nseamnă asta?

— Ia fă bine şi pune mâna pe hârdău! — i se răspunde. — Eşti un dobitoc... Eu, cel puţin, am spart o casă.

Comunişti, nu sunt la Văcăreşti. Sunt numai victimele comunismului. Doctrinariii stau acasă şi trimit cuvânt „tovarăşilor” să fie liniştiţi. Şi „tovarăşii” sunt, într'adevăr, liniştiţi. Mai ridică ei glasul uneori, mai protestează, se mai laudă cu „ideile”, — dar sunt în genere liniştiţi. Atât de liniştiţi, încât cu timpul uită că sunt comunişti, şi abia aşteaptă ziua liberării, ca să se facă oameni de omenie.

Căci chiar dacă ar fi închis vreunul cu „idei”, ar deveni şi el burghez. Pentru oamenii cu idei trebuie alt regim, şi la Văcăreşti este numai unul. Ideea, ca să stăruie şi ca să germineze, trebuie să fie prigonită şi torturată. Dacă nu o iei în serios, dacă nu te sperii de ea şi dacă nu o constrângi, — piere în sala condamnaţilor, purtătorul ei o joacă la barbut sau la cărţi, ca pe un costum de haine vechi...

XXXIII

„Centrul de psihiatrie“

Cum intri în curtea închisorii, lângă poarta II-a, în partea stângă, ochiul îți este izbit de o firmă foarte puțin modestă : „Centrul de psihiatrie și antropologie“. Iar de-asupra ușii : „Identificarea“.

Un interior simpatic și luminos : câteva mese, câteva dulapuri cu „fișe“, două sau trei portrete de savanți streini cu dedicații, iar în fund, așezat cu socoteală, un birou elegant pe care se odihnește o statueta în bronz, reprezentând o femeie pe gânduri. Cititorul știe, desigur, cum stă pe gânduri o femeie : cași bărbatul : cu privirea vagă și cu capul rezemat de mână... Obișnuit de mâna dreaptă...

În celălalt colț, un aparat fotografic. Lângă el, o măsurătoare de oameni : o scândură verticală înaltă de doi metri, divizată în centimetri, cu negru pe fond maron...

Aninate de pereți, „la vedere“, tipărite frumos și cartonate, câteva „cugetări“ :

„Societatea nu e ideală, nu e perfectă dar nu e nici mai bună, nici mai rea cu fiecare dintre noi de cât cu ceilalți care nu trec pe aci“.

Alta :

„Se poate ca unii mai răi ca noi să nu fie pedepsiți, dar vina altora nu șterge pe a noastră ; datorită noastră este să luptăm ca fiecare la rândul său să aibă răsplătă după fapta sa, bună sau rea“.

Intr'adevăr !...

Insfârșit, încă una :

„Am intrat aci, să uit pe cel care am fost dincolo de poartă“.

Știți, ca la cârciumă : „Cui îi dai pe datorie, nu-ți mai calcă în prăvălie“...

Ah, „cugetările“ și aforismele tipărite cu litere înflorate, cartonate frumos și cu chenar tricolor !...

...Acum câțiva ani, când îmi visam viața prin trenuri, călătorind de contrabandă, prin săli de așteptare și prin grădini publice, — am ajuns la Constanța unde am întârziat, nemâncat și fără adăpost, o săptămână întreagă, ca să văd marea și s'o aud. În ultima zi, extenuat și flămând, am intrat într'o lăptărie, nu ca să mănânc, ci ca să mă odihnesc. Eram flămând, dar nu-mi era foame. Mă deprinsesem. Și cum stam așa la o masă, mă uit pe peretele din spatele teșghelii. Aninată de un cuiu, citesc această „cugetare“ : „Nu te supăra omul, că trece și asta !“. M'a pufnit râsul. Un râs uscat și flămând, pe care-l auziam în stomac și-l simțeam în creier...

— Ce te-a apucat, domnule ?! — se miră un vânzător.

— Idioților !... Idioților !...

Și am eșit împleticindu-mă.

Să pui astfel de ineptii, în fața foamei și a des-nădejdei !...

— Vezi cugetarea aceia ? — se laudă doctorul către un funcționar din biuro. Mi-a venit, domnule, într'o dimineață la cafea. Beam cafeaua și mă gândeam eu, așa, la societate. Bună cu unii ? Rea cu alții ? „Nu, domnul meu“, — mi-am zis... Și uite-așa, a eșit cugetarea....

Da, pentru „centrul“ acesta, este alt medic. Un medic psihiastu, căruia îi „vin“ cugetările la cafea ! M'am interesat și eu pe unde am putuț, ca să aflu ce rost are centrul de psihiatrie.

— Iți face fișa ! — spuneau unii.

— Bine, bine, fișa se face la identificare.

— Păi tot aia este...

— Iți ia interogator despre părinți și strămoși!
— afirmau alții.

— Dragă domnule, centrul psihiatric ar trebui să aibă o mare însemnătate pe lângă închisorile moderne! — era de părere un intelectual.

Ar trebui! Asta e altceva. Dar acuma? Care este rostul lui și activitatea lui?!

— Știi? — spunea un nobil. — M'a chemat azi, doctorul psihiastu. M'a pus să mă desbrac, m'a cercetat, m'a ascultat, m'a ciocănit, — și pe urmă mi-a spus să nu am nici o grije, că sunt sănătos tun...

Nobilul știa că e sănătos, și nu ceruse să fie consultat. Dealtminteri, pentru boli interne este medicul celălalt, dela spital.

Atunci?!

Nu știu. Există un centru de psihiatrie, având un medic specialist în boli interne, un medic bun, desigur, autor de cugetări moralizatoare...

Acum, să facem socoteala: 1) medicul-șef; 2) secundul; 3) încă un medic de sex feminin despre care n'am pomenit la capitolul „Spitalul”, pentru că n'am avut cunoștință de existența lui; vine la Văcărești numai când semnează ștatele de plată; 4) medicul psihiastu; 5) medicul alienist; și cu doi medici deținuți cari fac serviciul la spital, sunt, în total, 7 (șapte) doctori, plus un agent sanitar și 3—4 infirmieri-deținuți...

S'ar crede că „hoții” sunt admirabil îngrijiți. Sunt îngrijiți, într'adevăr. Dar mai mult de medicii-deținuți. Căci medicul-șef, vine la spital numai de trei ori pe săptămână. Iar ceilalți...

— Hei, stimate domn. Multă lume cinstită trăiește bine pe spinarea hoților...

XXXIV

Dir ec ția

Înainte vreme, — și nu-i mult de-atunci, — funcțiunea de director de închisoare, era oarecum compromițătoare. Directorul era recrutat de obicei din rândurile funcționarilor inferiori ai ministerului de justiție, cari treceau, obișnuit, după câteva luni de directorat, — în rândul deținuților. Noua lege a penitenciarelor, a reabilitat însă aceeași funcțiune, ușurând, implicit, soarta condamnaților. Directorii închisorilor principale trebuie să fie licențiați în drept, să fie înzestrați cu mult tact și cu autoritate.

Căci scaunul directorial al unei închisori principale, și îndeosebi al penitenciarului Văcărești, — este neconținut amenințat. Nu numai funcțiunea în sine, ci și persoana directorului. Fiindcă la Văcărești sunt aproape 1000 de deținuți scoși, pe termen, din societate și din Lege. Și mereu alții. Pentru ei, directorul trebuie să fie părintele și Legea. El hotărăște în ultimă instanță, aplicând pedepse și acordând recompense. Aci, omul nu are drepturi, — ci numai datorii. Trebuie să fie supus și disciplinat, directorul având latitudinea să-i aplice toate pedepsele prevăzute de Legea penitenciarelor, și să dispuiască transferarea lui la o închisoare cu regim mai aspru, când celelalte mijloace de represiune s'au dovedit infructuoase. Bine înțeles, că pentru toate pedepsele ce i se aplică unui deținut, se ține socoteală în diverse condiții sau se dresază acte.

Dir ec țiunea închisorii, este subordonată direcțiunii generale a penitenciarelor din ministerul

justiției, dar atârnă în largă măsură și de parchet. Dacă un deținut crede că este nedreptățit de director sau de subdirector, are dreptul să facă im-potriva lui, reclamație la parchet. Directorul este obligat să dea curs hârtiei, iar parchetul să se se-zizeze și să instituie anchetă.

Procurorul general, primii procurori și judecă-torii de instrucție, pot face oricând inspecții și anchete la închisoare, și pot lua dispoziții ca de-ținutului Cutare să-i se aplice un regim de favoa-re sau unul mai aspru, — însă numai dacă deți-nutul în chestie este prevenit. Procurorul general mai are însărcinarea să facă, la anumite date, nu-mărătoarea deținuților....

Având în grije 1000 de oameni, dintre cari cel puțin 50% sunt nărăviți, încăpățânați și hoți, pe care trebuie să-i supraveghezi ziua-noaptea; să le satisfaci, în limita regimului impus de lege, do-leanțele, și să pedepsești pe cei recalcitranți, tot în cadrul legii; fiind veșnic la dispoziția parche-tului; trebuind să raportezi și să primești ordine dela direcțiunea generală; amenințat în fiecare zi de-o vizită simandicoasă, care vine să caște ochii la biserică, să se mire și să comenteze; păzit de 120 gardieni, și totuși veșnic îngrijorat să nu ți se spargă casa, sau să fii buzunărit; iar când te duci în oraș la un cinematograf, trebuie să te gră-bești, pentrucă în lipsa ta s'ar fi putut întâmpla ceva la închisoare, sau, dacă înnoptezi, se poate ca vreun „client“ mai vechiu, care-ți poartă ran-chiună, să-ți sloboadă în cap câteva gloanțe la un colț de stradă mai întunecos și mai nepopulat, — iată ce înseamnă, pe scurt, să fii director de în-chisoare.

Să mai amintim că directorul locuind în inte-riorul închisorii, iar închisoarea fiind la 7 km. de

oraș, își permite atât de rar luxul de a „ieși”, încât este și el, în felul lui, închis ? Are doar avantajul că este închis cu familia. Să mai amintim că pe lângă răspunderea și bătaia de cap pe care-o are cu deținuții, — are de furcă aproape tot atât, deși într'alt fel, cu gardienii ? Că dacă vreun gardian scapă un deținut de sub escortă, răspunderea se repercrutează și asupra directorului, deși el nu-i cu nimic vinovat ? Că...

Dar la ce bun să mai înșirăm ? ! Directorul închisorii, este cel mai puțin liniștit dintre toți „pensionarii” lui, și cel mai zăvorât...

În anul de grație 1931, director al Văcăreștilor este un domn cam de 50 ani. Are burtă, și vorbește un dialect moldovenesc foarte curat. Se vede rar prin închisoare : cam odată pe zi. Inspectează tăcând, iar când vorbește, fiecare cuvânt este un ordin, o dispoziție sau un sfat. Nu vorbește niciodată de prisos, parcă s'ar teme să nu calce regulamentul. Râde rar și măsurat. Când îi spui câte ceva, se uită la dumneata mirat, îndepărtând țigara dacă întâmplător o are aprinsă, ca să nu-i intre fumul în ochi, — și te întrebă uimit :

— Ce vorbești, domnule ?

Și pleacă. Comentariile lui, sunt concentrate cași ordiile. După fiecare 3—4 cuvinte, adaogă ca o subliniere :

— Așa !

Dacă n'ai înțeles, îți mai repetă, odată, răbdător. Pe urmă :

— Ai priceput ?... Așa !

Nervos, nu l-am văzut niciodată. Și nici plictisit. L-am văzut numai necăjit. Nici când este necăjit, nu se grăbește și nu înjură. Sau dacă înjură, — înjură numai de mamă, fără să gesticu-

leze, și fără să ridice tonul. Dimpotrivă : vorbește mai încet și mai îndesat. Și iarăși, după fiecare frază sau după fiecare înjurătură :

— Așa !

Semne particulare : nu poate suferi telefonul...

Subdirectorul, este la antipod : vorbește, strigă și umblă. Umblă ? ! Nu : aleargă ! Numai în haină și cu capul gol, îl vezi când la un pavilion, când la celule, când la un atelier, cu mâinile vârâte adânc în buzunarele pantalonilor și cu nasul în vânt. Nu poate sta locului, iar curtea este mică. Se întoarce în biurou, — dar biuroul este și mai mic. Trece în celelalte birouri, se coboară din nou, aleargă prin curtea personalului, s'abate pe casă... După el sau înaintea lui, — câinele. Are un „mops” voinic și fioros, pe care-l cheamă „Jaf”.

— Uite pe Jaf ! — auzi pe câte-un nobil. — Vine subdirectorul.

Intr'adevăr, subdirectorul apare în poarta II-a. I se vede întâi batista din buzunarul dela piept, scoasă aproape în întregime afară, ca un steag alb. Peste două minute, — este la celule. Iar peste cinci minute, — este în biurou... Râde și vorbește repezit, nu are niciodată timp, și veșnic se plictisește. Știe să injure, să se enerveze și să se înfurie. Dar se liniștește repede, ca să se aprindă din nou. E oltean, are 32 de ani și automobil...

Semne particulare : poartă monoclu.

...Deobicei, între doi inși cari conduc o instituție și care își împart atribuțiile după regulament și după învoială, nu există decât o armonie aparentă și numai în „interesul serviciului”. Intotdeauna trebuie să mai aibă ei ceva de împărțit, și se șapă, „se lucrează” reciproc și pe furis. Directorul și subdirectorul Văcăreștilor, sunt, dimpotrivă, prieteni. Când nu iau o dispoziție de comun acord,

— niciunul nu calcă și nu desconsideră dispoziția celuilalt. Lucru foarte important pentru deținuți, care nu sunt obligați să plătească, cu gherla și cu lanțurile, ranchiuna pe care eventual directorul ar purta-o subdirectorului, — și viceversa. Pentru că în astfel de împrejurări, oalele sparte le plătesc regulat cei în subordine, — în speță pușcăriașii...

XXXV

P a z a

Până acum câțiva ani, paza închisorilor se făcea de soldați, ministerul de justiție fiind obligat să verse celui de război o sumă care se ridica anual la câteva milioane. Prin noua lege de organizare a penitenciarelor, s'a înființat un corp de gardieni, care face serviciul de pază și de escortă.

La Văcărești, sunt 120 de gardieni. Au o cazarmă proprie peste drum de închisoare, compusă din două dormitoare, magazia de efecte, o sală de mese, bucătăria și locuința comandantului.

La cele două porți principale, stă câte-un gardian, poarta I-a având în plus unul, care patru-lează, cu baioneta la armă, în fața închisorii. Fiecare ușe ce dă în curtea pavilioanelor și a spitalului, are deasemeni câte un gardian de pază, însă numai ziua. Noaptea, ușile sunt încuiate.

Inchisoarea este înconjurată de un zid înalt de patru metri și gros de circa 60 cm. Intre zidul înconjurător și zidurile pavilioanelor și atelierelor, este un loc viran, un fel de drum, a cărui lățime variază între 4—8 metri. Zece turele de observație, numite turele, sunt construite pe zid la distanțe egale. În fiecare turelă stă, ziua, câte un

gardian de santinelă. Iar noaptea, gardienii stau în gheretele amenajate jos, în interiorul închisorii, la picioarele turelelor. Sentinelele se schimbă din trei în trei ore. Lumina electrică face înconjurul închisorii, deservind zece becuri puternice, câte unul între două turlle. Noaptea, din oră în oră, rondul ocolește în interior închisoarea, dealungul zidului înconjurător. Rondul are un ceas de control, care este verificat în fiecare dimineață de directorul închisorii...

Până acum de curând, în fiecare noapte sentinelele strigau :

— Postul No. 1, bineee !

Celălalt, răspundea :

— Postul No. 2, bineee !

Și tot așa, din post în post, toată noaptea. Uneori, se întâmpla ca postul următor să nu răspundă. Atunci, celălalt repeta :

— Postul No. 3, bineee !... Postul No. 3, bineee !... N'auzi, băăăă !

Iar pe de altă parte, cucuveale :

— Cucuveaua, cu'miau... cu-cu-cu-mi'au !...

Nu se mai auzeau chiotele dela vestitul Han „Mandravela” ; nu se mai auzea huruitul căruțelor și zgomotul motoarelor pe Calea Văcărești ; bolnavul din spital nu auzia cum geme bolnavul întins în patul vecin. Era un strigăt sinistru, care înconjura închisoarea ca un cerc, sărind din turelă în turelă prelung și desnădejduit, pătrunzând în pavilioane și în celule, ca întunericul și ca lumina :

XXXVI

„Măgăreța”

Gardienilor li se aplică regimul de cazarmă. Cu deosebirea că, în caz de abateri repetate dela

disciplină, — sunt imediat concediați și înlocuiți. Când vreunul a pățit ceva, auzi vestea din om în om :

— Știi ? Pe cutare gardian a căzut măgăreața !

Asta înseamnă :

— Peste cutare gardian, a căzut nenorocirea năpasta...

Termenul e folosit și la adresa deținuților. Nu se zice :

— Pe cutare, l-au prins cu cutare lucru, și l-au băgat la gherlă.

Ci :

— Pe cutare, a căzut măgăreața !

Sau :

— Ce ! ești nebun ? ! Nu fac lucrul ăsta pentru nimic în lume... Vrei să cadă măgăreața pe mine ? !...

Cum spuneam, „măgăreața“ cade foarte des pe gardieni. Om nu ești ? Te tentează un pol făgăduit de cutare deținut, pentru o gazetă, sau pentru o scrisoare, ce nu trebuie cenzurată. Câte unul, o pățește mai rău. De unde până eri era în uniformă și înarmat, — astăzi e deținut, păzit la rândul lui, și obligat să iese la corvoadă și să doarmă la prevența mare sau la condamnați, pentru că a scăpat de sub escortă un pușcăriaș. E curios că, deși pentru scăpare de arestați se aplică pedepse până la doi ani de închisoare corecțională, — cazurile se repetă destul de des.

Nu demult, un gardian, unul dintre cei mai buni, fost plutonier de jandarmi, a chefuit cu un deținut ce-i fusese încredințat să-l escorteze la tribunal, și pe urmă, beți amândoi, s'au „rătăcit“ unul de celălalt. Deținutul, pentru a șaptea oară la Văcărești, flămând de băutură și de femei, nu s'a gândit să-și caute tovarășul și gardianul, și-a

continuat să chefuiască și să iubească, fără.... escortă.

A doua zi, la Văcărești :

— Știi ? Pe cutare gardian a căzut măgăreața !

— Am auzit, — spunea altul. — Ceeace mă miră, este însă altceva : ce l-a făcut pe idiotul acela de Pescaru să evadeze, domnule ?! Că trăia bine aci. Vătaf la prevența mare, persoană, ca să zic așa, cunoscută, câștiga parale bune... Ce-o să facă „afară“ ?!... Dealtminteri, ași putea să jur că mâine îl prinde. Dacă totuși nu l-ar prinde în două zile, — se predă singur... El a crescut la Văcărești, — ce să caute afară ?!...

Așa s'a întâmplat : a treia zi, l-au prins. Iar în seara aceleiași zile, gardianul, îmbrăcat civil, pentru că știa ce-l așteaptă, — s'a predat poliției. Acuma este în instrucție, și „locuiește“ la prevența mică...

— Bine, mă, tu, om inteligent, cum ai putut să faci o prostie atât de mare ?!

— De, domnule, dracu știe ?! vezi d-ta, când e să cadă măgăreața...

XXXVII

E v a d ă r i

Din închisoare, evadarea este imposibilă. Ideia însăși, e o aberație. Pentrucă oamenii stau toată ziua în pavilioane sau lucrează în ateliere, iar noaptea sunt închiși, după ce se face numărătoarea. Să spargă zidul ?! Dar grosimea zidurilor variază dela 60 cm. -1.50 metri. Și pe urmă, dincolo de ziduri este rondul, dincolo de rond, —

zidul înconjurător, luminat și supravegheat de sentinele.

Și totuși...

Și totuși, unii deținuți ar putea să evadeze. În să numai pe poartă și numai în două chipuri: ascunzându-se în auto-camionul, care aduce alimente; și eșind în văzul gardianului de pază, dacă și-a făcut rost de un carton imprimat, ce se înmânează vizitatorilor. În cazul al doilea, trebuie să pândească schimbul unui gardian, care nu-l cunoaște.

Se mai poate evada în baza unei adrese a parchetului, falsificată cu meșteșug. Operația presupune însă multă practică în materie, o inteligență vie, oarecare prezență de spirit și existența unui prieten devotat, care să nu fie închis. Și treaba se face, omul iese pe poartă cu bilet de liberare în regulă, ca să facă alte falșuri și alte excrocherii.

Acum câțiva ani, se afla la Văcărești un prevenit, pentru falș. Și anume: „se numise” învățător într-o comună din Bucovina. Nu fusese descoperit, firește. A plecat singur, după ce îi luase preotului comunei 300.000 de lei. Și iată cum!

Ca „intelectuali” ai satului și ca „apostoli”, erau în vizită. Cu prilejul unei discuții oarecare, popa i-a spus că el are depuși la o Bancă din București, 300.000 de lei. „Bani buni” — și-a zis învățătorul”. Și a falsificat o procură pe numele lui, care era nume falș, a „autentificat-o”, i-a atașat anexe, — și a purces la București, de unde a ridicat suma. Apoi, a apucat alte drumuri, cu alte nume și cu alte gânduri. Preotul, când a primit adresa băncii, care îi făcea cunoscut că „am pre-dat tot soldul procuristului d-v., domnul cutare”, a dat fuga la București. Cercetează la Bancă, ve-

de procura, se tângue, blesteamă... apoi face reclamație, dând semnalmentele individului. Insfârșit, falșul învățător a fost prins, după ce cheltuisese toți gologanii popii...

Cum a fost adus la Văcărești, a eșit în mai multe rânduri la vizita medicală, spunând că e tuberculos. În cele din urmă, a fost internat în spital. Aci era liniștit, și putea să „lucreze” fără să fie surprins sau suspectat. Ce-a făcut, ce n'a făcut, destul că direcția închisorii primește, peste câteva luni, o citație dela tribunalul Tighina pe numele „învățătorului”, și totodată un mandat de transferare cu aceeași destinație, liberat de tribunalul Ilfov.

— Pregătește-te... Că mergi la Tighina.

Individul răspunse plictisit :

— Da, am acolo un proces... Credeam că m'au uitat...

Și a fost trimis la Tighina.

Între timp, el expediase prin poștă, recomandat, o adresă falșă, bine înțeles, a primului procuror de Ilfov către închisoarea Tighina, concepută astfel : „Vă rugăm să puneți imediat în libertate pe deținutul Cutare transferat la acea închisoare în baza mandatului nostru de transferare No., în caz când nu există împotriva lui, alte reclamațiuni”. Număr de înregistrare, ștampila, iscălitura primului-procuror....

— Ia uite, mă, ai scăpat !

— Am scăpat, domnule director... Dumnezeu vede pe cel nevinovat...

— Să vedem, însă dacă nu mai este ceva împotriva ta.

— Nu mai există nimic, domnule director... Eu sunt om cinstit... Am fost arestat pe nedrept...

Evident, alte reclamații, împotriva lui, la Tighina, nu existau. Cel puțin pe numele pe care-l purta atunci. Și a fost pus în libertate. Odată eșit din închisoare, s'a gânditt „să-și ia o funcție“. Învățător fusese.

— Dacă m'ași face popă?!

Și s'a făcut popă. L-au descoperit, însă, l-au judecat și l-au condamnat la cinci ani închisoare corecțională...

Cei mai mulți evadează însă de sub escortă, fie pe drum, dacă drumul e mai lung și mai dosit, fie la tribunal, la judecătoriile de ocol, sau la curtea cu juri. Câte unul își „face rost“ de-o citație la un tribunal oarecare, sau la un consiliu de rășboi, numai cu intenția de a evada. Un excroc foarte abil, a evadat din beciul tribunalului, într'un chip perfect ingenios: trecând pe sub nasul santinelelor cu un dosar subsuoară, și cu plai-vasul la ureche.

Iată cum a procedat :

Dus cu duba la tribunal, împreună cu alți 20-30 de deținuți, în timpul când îi băga buluc în corpul de gardă unde se găsește o arhivă veche, — a șterpelit un dosar subțire și l-a ascuns sub haină. Dupăce a fost închis în cameră, se cerea mereu la closet, oferind țigări sentinei ca să-i dea drumul. Odată, de două ori... Iși pregătea terenul. Tipul, bine îmbrăcat și politicos, inspira oarecare încredere. Când a socotit el că totul e în regulă, s'a întors dela closet numai în haină și cu capul gol, având dosarul subsuoară și creionul la ureche. A trecut neobservat pe lângă sentinela dela ușa camerei unde fusese închis, și ajungând la celelalte sentinele, a spus în fugă, uneia, grav :

— Am dat ordin să-mi aducă imediat pe de-

ținutul Cutare, la Cabinetul II... Reamintește șeful de post, ordinul meu...

— Am înțeles, să trăiți !...

Și excrocul a sbughit-o pe scări, a aruncat undeva dosarul, a băgat plaivasul în buzunar, și a eșit liniștit pe ușe. Fără palton și fără pălărie, este adevărat. Dar ce are aface ! Găsește el. Când s'a dat alarma în subsolul tribunalului, — era prea târziu. Cum individul nu are altă meserie, l-au prins peste câteva săptămâni, în „exercițiul funcțiunii”. Arestat din nou, — din nou dus la tribunal pentru confirmarea mandatului, — din nou a evadat, folosind acelaș truc. De două ori, consecutiv !...

Acum, e condamnat la trei ani închisoare corecțională. Condamnat pentru a patra oară, — mi se pare...

Un tâlhar de drumul mare, a evadat, în drum spre o judecătorie din împrejurimile Capitalei, din pricina unei slăbiciuni foarte omenești a gardianului.

— Măi băete, — i-a spus acesta, în plin câmp. Stăi nițel să fac o treabă...

Și escorta, uitându-se în dreapta și în stânga, a descins revolverul, după ce s'a încredințat că nu-l vede nimeni, l-a pus jos, la picioare, s'a descătărămat... Deținutul, tocmai în momentul când gardianul se ușura, blestemând fasolea dela cazan, — a pus imediat mâna pe revolver, și l-a îndreptat împotriva-i :

— Sus mâinile !

— Ce, mă, ești nebun ? !

— Sus mâinele, că trag !

— Stai, mă frate-meu, cel puțin să isprăvesc...

Tâlharul, generos, l-a lăsat să „isprăvească”.

Apoi :

— Socate cheia și descuie cătușele... Dar mai repede, — altfel trag.

Gardianul s'a executat, tremurând.

— Bun... Acum, întinde mâinile.

Escorta a întins mâinile, pe care tâlharul le-a încătușat cu propriile lui cătușe, a aruncat cheia pe câmp, — și i-a spus râzând :

— Mergi sănătos... Și ocolește, și tu, să nu te vadă lumea...

Bietul gardian s'a întors la închisoare dezarmat, încătușat și desnădăjduit...

Pe bandit l-au prins după doi ani și după ce făptuise multe tâlhării, în capul unei bande...

Sunt riscuri, evident. Incercarea de a evada, unii o plătesc îndurând bătăi sălbatece, pe urmă gherla și lanțurile. Alții, surprinși după ce au făcut numai câțiva pași, și nesupunându-se somatiei, — sunt împușcați pe loc. Cazurile acestea, nu servesc însă de lecții. Când pușcăriașul simte lumina și soarele și lărgimea, nu se mai gândește la altceva decât la libertate. Că libertatea înseamnă uneori moartea, sau în cazul cel mai ușor un regim aspru ? Dar dacă totuși izbutește, chit că escorta trece, în locul lui, la închisoare sau în moarte ? !

— Să răsuflu numai odată... Numai odată să răsuflu aerul, libertatea și viața... să mă bată numai odată soarele și ploaia... Și pe urmă, — întâmplă-se orice... Știu că am trăit...

XXXVIII

Excrocii și criminalii

Sunt două categorii de condamnați, riguros distincte. Niciun excroc n'ar făptui o crimă și n'ar

fi capabil să-și asasineze escorta, ca să evadeze. Excrocul nu folosește forța brută, ci inteligența. Este abil, pervers și manierat. Tâlharul îi insipră groază și nu înțelege în ruptul capului, pentru ce Legea pedepsește mai aspru unele excrocherii, decât unele crime.

Criminalii, dimpotrivă, sunt agresivi, brutali și demni. Ei disprețuiesc sincer pe excroci, și detestă găinăriile. Înțeleg furtul numai la drumul mare sau la domiciliu, în camera vecină dormitorului, cu riscuri și cu sânge. Dacă unii excroci practică meseria și la închisoare, printre ceilalți deținuți sau printre funcționari, — criminalii sunt incapabili să înșele sau să fure.

Un „trecător“, condamnat la 20 de ani muncă silnică, umbla, într'o zi, pela celule, să vândă niște obiecte. Un „nobil“, văzându-l cum își zuruie lanțurile pe coridor, a strigat la el:

— Ia cară-te de-acolo mă. Ce ! ai venit să furi ?

Deținutul s'a indignat groaznic.

— Ce-ai spus, mă ? ! Să fur ? ! Eu ? ! Crezi că sunt ca tine ? ! mama ta de excroc. Mie îmi spui tu că fur ? tu, care ai furat cinci milioane din banul statului ?... Acuma îți crăp capul...

„Nobilul“ a tăcut imediat, și s-a închis în celulă. Iar deținutul, congestionat, a plecat înjurând.

— Eu nu fur, domnule, — spunea. — Eu sunt condamnat pentru crimă, nu pentru furt.

Ținea fruntea sus, și se uita drept în ochi.

— Nu mi-e rușine de fapta mea...

Excrocul este îndrăzneț și laș, insinuant și fricos. E gata să-și vândă camaradul sau tovarășul de pat, pentru o pâine. Criminalul ucide pentru o pâine, ca s'o dea camaradului în suferință, chit că acesta este excroc sau tâlhar de drumul mare. Criminalul e muncitor, supus și demn. Excrocul este

intrigant și leneș. Cel dintâi e cuviincios și disciplinat; — cel de al doilea e înfumurat, obraznic și fricos. Amenință gata să-o ia la fugă, — neagă un adevăr evident, și se jură pe toți sfinții, cu multă ușurință.

La criminali, sentimentul patern și filial e foarte desvoltat. La excroci, este inexistent. N'am văzut excroc înduioșat, — dar am văzut criminal plângând. Un plâns ce sfășie sufletul din care se smulge, și care cutremură sufletul ce-l vede. Omul stă neclintit în lanțuri, — și din ochi îi curg lacrimi. Nicio convulsie. Nici un gemăt. Nici o tân-guire. Nici un suspin. Nicio crispă a feței. Un plâns mut, înlănțuit și singur...

— Vă rog respectos, domnule director, să mă trimiteți la Aiud cu cursa următoare... Am și eu o mamă bătrână, pe care n'am văzut-o de trei ani...

XXXIX

Tudorică

În afară de cei 120 gardieni cari fac serviciul de pază, mai sunt doi primi-gardieni, având fiecare diverse atribuții, în ceea ce privește gospodăria închisorii. Unul din ei, având și însărcinări externe, se vede mai rar. E brunet, întunecat și uneori brutal. Mai „scapă” câte-o palmă sau câte-un pumn unui deținut ce cade în greșeală. Celălalt, Tudorică, se vede toată ziua și în toate părțile, dela deschidere până la închidere. Și toată ziua strigă, și în toate zilele...

— Băăă! Unde e măturătorul?!... Haide, haidee! Celulele! Să se scole celuleleee!..

Adică „nobilii”. Știți, ei sunt mai boeroși: în-

târzie în pat, după ce clopotul a sunat deschiderea, ceea ce Tudorică nu admite...

— Vino 'ncoace, mă, ăla, de-acolo... Dormi, ai.. Mișcă... Dar tu ce faci, mă, acolo?... Odăeșii dela celule, sunteți gata cu curățenia?...

Nu știu, închisoarea are o acustică specială? Sau strigătul „primului” se învârtește numai în curte, pătrunzând, întreg și sonor, în toate pavilioanele și în toate urechile, fără să depășească zidul înconjurător și fără să se înalțe în văzduh? Că prea s'aude, cașicând ar izbucni de după ușe sau de sub pat, cași când ar striga zidurile însăși. Și tusea i s'aude, și strănutul. S'aude lămurit și aproape, de parcă ar fi strănutat vecinul...

Când clopotul din poarta a II-a a sunat deschiderea, — el este în curte. Se învârtește pela pavilioane, face inspecție la etuvă, s'abate pela cismărie, apoi, cu mâinile atârânănd de-alungul trupului, din fața cantinei:

— Celuleleeee!...

Curios: nu face niciun efort, deși strigă foarte tare. Nu agită mâinile, nu se proptește pe picioare, îndepărtându-le, nu umflă peptul, nu s'apleacă înainte... Nimic. Stă drept și înghesuit în sine, având în cap un chipiu pe care-l poartă pe ochi ca să nu se observe că e cam mic, sloboade gâtul între umeri în loc să-l întindă ca ceilalți oameni când strigă, — și cască gura. Atât: cască gura! E singurul efort pe care îl face. Și strigătul pornește, limpede și pătrunzător:

— Celuleleee!...

Are el ce are cu celulele. Dacă vede că nu sunt deschise toate ușile, vine imediat sus.

— Zdup, zdup, zdup!... Scoal domnule!...

Pe mine mă... cruță. Se uită numai pe vizetă,

salută, zâmbește și pleacă discret. Și la ușa vecină :

— Zdup, zdup, zdup !.. Hei !... E ceasul 7 !...

Se înțelege, că ușa vecină fiind la un pas, bătăile și strigătul s'aude cașicând ar fi la propria mea ușă.

Nu se mișcă nimic în închisoare, fără știrea lui Tudorică, și nimic nu se face fără aprobarea lui. Uneori, se înfurie. Atunci strigă mai tare, agită mâinile, injură și se înroșește. Se înroșește tot : obraji, fruntea, urechi, ceafa... Bate și el. Dar lovitură lui, nu doare. Lovește ca femeile, și lovește de cele mai multe ori în gol, căci lovitură vine aproape întotdeauna după ce vinovatul a fugit. „Primul“ se laudă :

— Las' că pui eu mâna pe tine !...

Spre seară, începe să ostenească, să asude și să răgușească. Umblă mai încet și strigă mai rar. Dar de șezut, — nu șade. El se odihnește umblând, se odihnește când strigă...

— Ce s'ar face închisoarea fără d-ta, domnule Tudorică ?!

— Dar eu, ce m'aș face fără închisoare ?!

XL

Telefonistul

Este un personajiu foarte important, și foarte conștient de importanța lui. Deși gardian,— nu-l ajung rigorile disciplinei și neplăcerile cazărmei. „Cabinetul“ lui, eset la mijloc: în stânga directorul, iar dreapta subdirectorul. Mobilă : centrala telefonică și un pat cazon. Biblioteca : o carte de telefon, legată frumos în albastru. Intră la director

și la subdirector, oricând dorește și intră întotdeauna, grav. Cunoaște depe voce pe toți cei cari, obișnuit, vorbesc cu închisoarea. Unora, le cunoaște și intențiile. Deaceea le răspunde, fără o prealabilă autorizație a directorului, și fără să raporteze mai târziu :

— Domnul director lipsește.

Știe când unul din cei doi șefi ai lui este fără chef, când este sau când trebuie să fie bolnav, etc. Îți spune din memorie toate numerele de telefon, care sunt mai des cerute de închisoare, și care cer închisoarea ; știe ce înseamnă când directorul tușește la telefon, când strănută sau când oftează.

Telefonistul are o singură slăbiciune, care, din nenorocire, nu se poate ascunde, pentru că miroașe și împleticește : băutura ! Când vine „în formă” la serviciu, este, se înțelege, și mai grav, și mai important. Il auzi :

— Dom'șoară... d... d... ă-mi n..nn...n...nn.. trei șase os... ospe...os'ce..'mda... poftim ?... 'mda o'sce.. op...p...sce...

Se clatină cu receptorul la ureche și clefăește cașicând ar avea clei în gură. După ce a obținut legătura, este pur și simplu sleit. Atâtea eforturi cu cifrele, cu fișele... Își șterge fruntea de nădușeală, bea apă și se odihnește un minut pe dunga patului, foarte încruntat. Apoi, către ușierul mai la îndemână, așa, din ambiție :

— Mă... ma...m... ma-ma ta...

XLI

P l o u ă...

La Văcărești când plouă, s'aude numai ploaia. Cade vertical, dintr'un cer afumat și greu. Cerul

este aproape, îl vezi ca pe un acoperiș, cu căpriorii sprijiniți de zidul înconjurător. Vremea e înțepenită aci, în curte, eternizată în zi : nu se mișcă și nu se luminează. Ploaia o străpunge monoton, și cade în suflet ca într'o baltă. E o liniște ce îngrozește, o liniște umedă și tristă...

Oamenii parcă nu știu să mai vorbească și nu știu să rădă. Nu sbiară nebunii și nu se vaetă bolnavii. Sunetul clopotului, sperie. Și dacă eri vestea masa, închiderea sau deșteptarea, — azi e străin și inutil : nu mai împarte ziua în muncă, în odihnă și în somn. Nefârșitul, poate fi împărțit ?!

Oamenii, vărğați, înlântuiți și triști, se uită unul la altul, își iau seama, cașicând acum se văd pentru prima oară. Peste ei cade ploaia, și parcă ploaia curge în șiroaie, numai pe dungile negre ale „uniformei“ ca pe niște șențulețe. Câte unul traversează în fugă curtea, alungat parcă, însăpăimântat și mut. Uitându-te după el, îți face impresia că fuge de frica ploii, că ajungând la zidul opus, se va întoarce în fugă la zidul dimpotrivă, și tot așa, din zid în zid, innebunit, caută să scape de ploaie și de el. Că va alerga astfel, fără să ostenească și fără să strige, cu buzele strânse, cu ochii triști, întunecat ca cerul și monoton ca ploia. Va alerga de jur împrejurul închisorii, pe un drum fără sfârșit și fără orizont, numai cu gândul ploii și cu sufletul întunecat, ploat și greu...

În spital, bolnavii se uită și tac. Tot așa făceau și eri : se uitau și tăceau. Eri mai era însă viață aci, o viață ce mirosea a medicamente, o viață suferindă, în care mai scânteia nădejdea altei vieți. Astăzi, bolnavii au numai ochi. Și ochii nu spun nimic, nu spun măcar că sunt ochi, că știu să privească, să gândească și să viseze. Ochii bolnavilor sunt streini de ei, prin ochii lor parcă

nu se uită ei, nu se uită nimeni. Sunt încețoșați și fixși....

În pavilioane, este o amorțeală mare. Oamenii stau întinși pe paturi, nemișcați, cu privirile fixate în patul de deasupra, sau în tavan. Câte unul vorbește, — dar nu-l ascultă nimeni. Altul oftează, — și nimeni nu-l aude. Ploaia nu se vede : se simte numai. O simte fiecare în oase și în suflet, cum picură înghețată...

Celulele sunt mai mici acum, și mai întunecoase. Și sunt goale. Nobilii se plimbă în „ceardac”, fără să se uite unul la altul, plictisiți și dușmănoși. Celula seamănă aidoma un cavou sărac și păgân, în care nu arde candela și nu veghează crucea...

XLII

Se ceartă lemeile

Cititorul a văzut, desigur, două femei certându-se și păruindu-se : fiecare se vaetă și lovește pe cealaltă, strigă după ajutor, scuipă și zgârie. Deobicei, cearta la închisoare începe tot între două. Și de multe ori, fără pricină. Se pomenesc strigând una la alta, pe urmă s'apropie cu ghiarele „în gardă”, și se năpustesc una asupra celeilalte, furioase, cu ochii injectați, vătându-se și țipând. Celelalte, intervin mai întâi împăciuitoare. Dar încăerarea, e încăerare. Când te vâri între doi inși care se bat, primești și tu pumni, fie din greșeală, în focul încăerării, când omul nu vede în cine dă, fie pentrucă te amesteci...

— Dă-te la oparte... aoleooo!... Fugi d'aci, n'auzi?... Fire-a dracului cu mă-ta, îi iei par-tea, ai?!...

Gardienele intervin autoritare, încearcă să liniștească pe combatante, amenintă cu raportul... Degeaba. Și cum gardienele sunt tot femei, încep și ele să se vaete și să țipe, lovesc în cine apucă și s'aleg cu lovituri, cu sgârieturi și cu rochiile sfâșiate...

Uneori, mai rar, este adevărat, — încăerarea e generală. Ies toate în curte, se jumol, se tăvălesc și țipă. Dela balcon, „nobilele doamne”, se uită inspăimântate. Iar dela balconul de dincoace de zidul despărțitor, „nobili” privesc amuzați, aplaudă și ațăță :

— Bravo !... 'avoo !... Pe ea !.. Trage-i !...

— Auliuuu !... Aoleooo !... pleosc !... zdup !... fire-a dracului cu cin'te-a făcut... Mânca-mi-ai... Huo !... huideo !... Du-te în.... ai sictir... Târfo !...

Vezi brațe agitându-se și lovind, ghiare zgâriind, picioare desvelite în încăerare până dincolo de genuchi, papuci sburând și căzând, deobiceiu, în gol. Iar „nobili” :

— Uite, bă... S'au înfierbântat, bă !... Bravooo ! Bis !...

Combatantele au întins lupta, de-avalma cu gardienele, pe toată suprafa curții. Câte unele se urmăresc, cu părul vâlvoi și cu buzele și obrajii sângerând, prin săli și prin coridoare, apoi revin în curte, alergând, una după cealaltă, dar în altă... ordine de bătaie : cea urmărită la început, — se întoarce acuma urmărind...

Și deodată, vocea lui Tudorică :

— Hee !... Ce-i acolo ? !

— Vezi-ți de treabă, domnule „prim”, — îl sfătuește un „nobil”. Nu intra acolo, că te sfâșie..

Dar Tudorică intră. Inarmat, firește, cu un baston de cauciuc.

— Hee ! — strigă din poartă.

Apoi dă busna în grămadă, lovind în dreapta și 'n stânga, înjurând și amenințând. După multă caznă, izbutește să le despartă, apoi lovește... individual, fără să mai întrebe care e vinovată, fiindcă el știe că vinovate sunt toate, — și toate sunt nevinovate....

Femeile primesc loviturile fără se le bage în seamă. Se uită la adversare, punându-și în ordine îmbrăcămintea și coafura, și strigând, peste capul „primului” :

— Fire-a dracului să fii... Las'că-ți dau eu ție... Ptiu !

— Taci, fă. Taci din gură, n'auzi ?! — Strigă Tudorică, roș-vânăț.

Insfârșit le potolește. Ocolește apoi curtea, se uită prin săli, mai înjură, mai amenință și pleacă. Femeile, liniștite oarecum, încep să „discute” și să stabilească vinovățiile. Câte una mai scapă o înjurătură, alta pune, fără convingere, mâna pe papuc, iar alta, drept încheere, își ridică poalele :

— Na !

Degeabă : poartă chiloți...

„Nobili”, dezamăgiți :

— Moi bine nu-și ridică fusta... Când să vezi ceva...

XLIII

In furtună...

Desigur că mulți dintre deținuți, „nobili” sau oameni de rând, au avut, înainte de a veni aci, patima jocurilor de noroc. Iar alții sunt exclusiv victimele acestor jocuri. Cei mai mulți însă, aci învață să joace. Din „distracție” mai întâi, ca

„să-și omoare vremea“ mai apoi, — și pe urmă joacă cu pasiune, își dau ultimul gologan, își vând mâncarea, hainele și încălțăminte, ar fi în stare să făptuiască, aci la închisoare, o crimă sau o infamie fără să stea o clipă pe gânduri, numai să facă rost de un pol sau de 100 de lei...

— Măi băete, — i-am spus într'o zi odăiașului. — Ia cheamă pe Cutare dela prevență până la mine.

— Degeaba îl chem. Acum nu vine... E în furtună...

— In... Ce-ai spus?!

— E în furtună.

— Cum adică?!

— Joacă.

— Ce joacă?!

— Cărți, ce să joace?!... Și câștigă... E în furtună...

Am înțeles: individul are carte. Poți să-i oferi orice, să-l cheme oricine, să primească vestea unei catastrofe, — el nu se clintește. E în furtună.

O patimă, numai la pușcărie are nume, numai aci i se văd proporțiile și adâncimea. Cea mai răspândită, — este aceea a jocului. Joacă și „nobilii“, și ceilalți, cu o pasiune care înspăimântă, care înjosește și care înalță. În privirile, în gesturile, în atitudinea fiecăruia, vezi o concentrare desnădăjduită, cașicând pe carte ar fi pus viața, libertatea sau sufletul. Dacă întâmplător îi amenință o primejdie, — ascund numai decât zarurile și cărțile, se despart, și fiecare își face de lucru sau se plimbă, fără însă a se îndepărta prea mult unul de celălalt. După ce pericolul a trecut, — cât ai clipi sunt toți grămadă, înfrigurați. Și jocul începe...

Cei din pavilioane joacă în săli, păziți de

„șest-uri, odăeșii dela celule joacă pe sub scări, stând pe vine gata s'o ia la fugă dacă i-ar surprinde cineva, — iar „nobiliu", în celule. Cei care lucrează în ateliere, joacă după masă, până când sună clopotul. Seara până la închidere, — iar . Și când să se culce, fiecare își face socoteala banilor : a pierdut sau a câștigat 10,12, 20, rar 100 de lei....

În fiecare zi, cinci minute după ce a sunat masa, auzi pe câte un „nobil", umblând din celulă în celulă :

— Domnu Cutare, ești omul nostru ?

Sau :

— Caut o victimă !... Unde e victima ?!

Și i se răspunde :

— Aici !... Viu acuș...

Cu un „nobil", când intră la închisoare, se întâmplă una din două : sau se lasă robit de-o patimă, iremediabil robit, sau se cretinizează. Sunt rari aceia, care trăesc o viață interioară, care, întârziind vreme mai îndelungată la Văcărești, — să iese oameni cel puțin tot atât de întregi, sau de aproximativ întregi, precum au intrat. Din circa 36 de inși, majoritatea intelectuali reali, nu cunosc decât câțiva care citesc, și dintre aceștia sunt numai 2-3 cititori de cărți alese. Restul, citesc romane în fascicule și gazete ilustrate. Dintre toți, unul singur, un desenator foarte talentat, muncește ziua-noaptea, trimițând familiei tot câștigul.

Insfârșit, alții formează o categorie aparte : nu sunt nici cretini, nici nebuni, nici țicniți, dar nu sunt nici în toate mințile. Este unul, un tip foarte inteligent, de altminteri, care întrece adesea pe nebunii dela spital. Strigă toată ziua, și toată ziua înjură. Și cântă :

— Ai sictiir !... Ai sictiir !... Tam-ta-ra-ram-tam-tam... Ai sictiir !... Bă cutare, băăă... Maica mă-ti... Ai sictiir !...

Și se plimbă, cu mâinile la spate, dela un capăt la celălalt al coridorului, apoi se coboară în curte, tot „cântând“. Astăvară, într'o dimineață, a imitat pe Josefina Baker : a eșit în „cerdac“ gol-goluț, a fixat la spate, într'un loc pe care cetitorul îl ghicește, o bătătoare de muște, și a început să se făție și să cânte, în hohot și aplauzele celorlalți...

— Să fi văzut, domnule, ce teatru ! — se lăuda.

— Vezi dumneata ? — îmi șoptește, foarte serios, un „nobil“. Aci, omul trebuie să facă ceva. Altfel, se tâmpește.... Mă uit la mine : ce om eram, domnule !... Eh, pușcăria, ce vrei...

Apoi, discret :

— N'ai o carte de citit ? Că de „celelalte“ m'am săturat pe ziua de azi...

I-am dat, cu intenție, volumul meu : **Eu sau frate-meu ?** !... A doua zi, mi-a înapoiat cartea, desamăgit :

— Păi bine, domnule, dumneata iei lumea peste picior, în literatura dumitale...

„Iată“, — m'am gândit, — „ceceace nu mi-a spus nici un critic literar !“....

XLIV

Clopotele

Câteodată, seara, când liniștea e mare și aerul limpede, dangățul clopotelor din oraș trece peste ziduri și peste santinele, ca o rugă și ca o implorare, venind foarte dedeaparte și venind din toate părțile. S'aude stins și duios, în larg și în sus, ca-

șicând văzduhul ar fi împânzit de clopote. Câteva clipe ascultă toată lumea și toată lumea se miră parcă și se uită în sus, să vadă melodia clopotelor și pe Dumnezeu. Unii se închină încet și oftează. Apoi rămân cu privirea vagă, și cu urechile și cu sufletul pline de ecoul ce se pierde nesimțit, în aer și în cer...

— Doamne....

Și deodată, viața :

— Ce caști gura, mă, ăla de-acolo?!... Dumnezeu mă-ti...

XLV

Regimul

Este cel de cazarmă. Deținutul trebuie să fie supus și disciplinat. Pentru cei recalcitranți, există o sumedenie de mijloace represive. Și până la urmă, omul se domolește. Se domolește, uneori, până la abrutizare.

Fiecare deținut, indiferent de condiția socială, trebuie să stea în poziție de drepti înaintea funcționarilor și să le spună : „să trăiți!”. Tot astfel trebuie salutat și comandantul gardienilor, primii gardieni și chiar gardienii. Interesează foarte puțin dacă înainte de a intra aci ai fost funcționar superior, milionar sau mare industriaș. Au rămas în poarta I-a titlurile, diplomele și „domnia”. La Văcărești, ești pur și simplu delicvent, ești „hoț”. Situațiile sociale, s'au inversat : de unde până eri, directorul Băncii cutare sau directorul general al cutărei instituții, avea la dispoziție zeci de funcționari și servitori, care îi spuneau : „să trăiți”, astăzi fostul director general îi spune : „să trăiți”, primului gardian, care a fost poate cândva, în serviciul instituției pe care a condus-o.

Acelaş regim se aplică, fireşte, şi preveniţilor, cu oarecare excepţii foarte neînsemnate. De-o pildă: nu-i tunde şi nu-i îmbracă în „uniformă”.

Diferenţa între regimul de cazarmă şi cel de închisoare, este, totuşi, enormă. Dacă la cazarmă un inferior zice superiorului „să trăiţi”, — asta nu umileşte. La închisoare însă, — vorbind, evident, de oameni cu altă creştere şi cu altă educaţie, — salutul milităresc, salutul în sine, rostit fără a sta „în poziţie”, — înjoseşte.

Nu ştiu dacă legiuitorul a crezut că salutul acesta, obligator pentru toţi deţinuţii, — constituie o „corecţie”. Şi nu ştiu mai cu deosebire, ce înţeles a dat legiuitorul acestui cuvânt, de altminteri foarte eloquent. Insfârşit, nu pricep pentru ce regimul, — disciplinar, ci nu de muncă, — este acelaş la toate categoriile de închisori.

Dar să ne ocupăm numai de închisoarea corecţională.

„Corecţional” înseamnă... corecţional. Nu? Inseamnă, vorbind pe înţelesul tuturor, că, dacă ai făcut o prostie sau o greşeală, eşti băgat, pe timp limitat, la închisoare, ca să-ţi vii în minţi. Ca să te „corectezi”. Intrucât o închisoare corecţională, aşa cum sunt organizate la noi închisorile corecţionale, unde delicventul intră pentru întâia oară singur şi cinstit de cele mai multe ori, şi revine în capul unei bande ai căreia membri au fost selecţionaţi, toţi, de-acı, — intrucât, ziceam, o astfel de închisoare corecţională îndreaptă pe păcătos, — am văzut în alte capitole, şi vom reveni în altele.

Să trecem, deci.

... Aşa dar, pentru „corecţie”. Bun. Omul a meritat pedeapsa. Trebuie să sufere, ca să nu mai

cadă în păcat. Că pedeapsa, „corecția”, adică, are efectul scontat de legiuitor, — e altă chestie. Principal, să-l admitem. Și atunci, deținutul liberat la termen, și-a ispășit vina și pedeapsa? Și poate să-și reia în societate locul pe care l-a avut înainte de a fi pedepsit? Poate, într'un cuvânt, să reintre în societate ca om cinstit? După lege și după societate, — da. Și tot după lege și după societate, — nu.

Dar să zicem, cu Legea și cu societatea: Da!

Atunci, pentru ce îmi aplici regimul ce se aplică unui om pierdut iremediabil pentru societate? De ce cauți să omori în mine mândria, demnitatea și nădejdea? Pentru ce cauți să-mi îngenunchi sufletul și să-mi înnăbuși gândurile, să-mi tai elanurile și să-mi cenzurezi visurile?!

Am făcut o greșeală. Bine. E foarte omenească, și mâine — poimâine o faci chiar dumneata, care mă judeci, care mă păzești și care mă obligi să-ți spun: „să trăiți”. Sau poate ai făcut-o, dar nu te-au prins. Iar dumneata, om inteligent, știind ce te așteaptă, nu te-ai denunțat. Zic: am făcut o greșeală. Cu intenție sau fără, — nu importă. Greșala o ispășesc cu atâtea luni sau cu atâtea ani de închisoare. De închisoare „corecțională”, ca să fim înțeleși. Și pe urmă, — nu? — înseamnă că m'am purificat, că am ispășit, și că pot să reintru în societate și în lege. Întreb însă: cum să mai intru în societate? Când am venit aci, eram om. Pătat, desigur. Sau numai presupus pătat. Dar judecat și condamnat. Și cum ies din închisoarea „corecțională”, unde dumneata m'ai tratat ca pe un hoț sau ca pe un excroc, care nu are altă meserie decât hoția ori excrocheria? Ce diferență ai făcut dumneata între mine care am căzut în greșeală și acela, care și-a făcut din hoție

un meșteșug și din excrocherie o carieră?! Toate visurile mele și toate nădejdirile mele; toate bunele mele intențiuni și toată mândria mea de om, — aci au rămas. Pe poarta închisorii, ies gol sufletește, dar cu numele din cazier și cu ideea fixă, înrădăcinată în suflet și în carne din pricina regimului la care m'ai supus, că sunt un om pierdut pentru societate și pentru viață; că libertatea pe care mi-o redai este o crudă ironie, că, însfârșit, mă trimiți sub scutul legii, pentruca legea să-și aducă aminte că m'a pedepsit odată, și să mă aibă în vedere....

Și dacă societatea nu mă primește, iar legea mă suspectează, — ce trebuie să fac?! Să lupt? Dar nu mai găsesc în mine nicio forță, nicio energie, nicio pârghie sufletească. Inchiisoarea m'a sleit a făcut din mine un individ umil, fricos și laș....

— Ce, mă, dormi?!

— Să trăiți, domnule maistru, mă gândeam...

— Pune mâna și lucrează... În atelier se muncește, nu se gândește....

XLVI.

Altădată...

— Stimate domn, acumă se trăește admirabil la Văcărești. Câteunul se mai plânge: ba că e persecutat, ba că nu-i ajunge pâinea... Cu trei-patru ani în urmă, să fi văzut d-ta ce era aci. În primul rând, pâinea era numai cât pumnul, și nu semăna cu pâinea. Avea altă formă, și alt gust. Era făcută din tărâțe și din cenușe. Scârția în gură, și te înnecai cu ea, înainte de-a o înghiți. Tare ca piatra, nu se putea nici frânge,

nici tăia : se sfărâma în bucăți tari, ca cimentul... De trei ori pe săptămână, se făcea mămăligă. Tot din țărățe, firește. Dar fără cenușe. Când o răsturnau pe masă, se crăpa, precum țărățele muiate pentru pui, după ce le-a uscat soarele. De mâncare, nu mai vorbesc : era un borș limpede, prin care alergau câteva felii de cartofi și de morcovi...

— Odată, deținuții au încercat o revoltă, cerând să li se îmbunătățească hrana. Au fost împușcați 12 inși, dacă nu mă înșel. Ar fi căzut desigur mai mulți, dar s'au baricadat în dormitoare....

— Directorul închisorii, domnul meu, era cel mai mare bandit. Jefuia pe deținuți așa, pe față. Pachetele, cu rufe și cu alimente, treceau, toate, pe la el. Le așeza pe biurou, le desfăcea....

— Asta pentru mine, asta pentru mine... Du-i restul...

— „Restul“, era mai nimic. Și cum „restul“ acesta mai trecea prin două-trei vâmi, înțelegei d-ta ce-i sosea deținutului : doar învelișul cu adresa....

— Pe vremea aceia, primul-gardian, nu numai că nu primea nici o leafă, dar plătea el leafă directorului, ca să-l angajeze și să-l țină în slujbă. Acum, înțelegei d-ta câte piei jupuia „primul“ după deținut, ca să-și facă leafă, să plătească directorului „salariul“ făgăduit, și să-i mai scoată în plus alți bani, când acesta avea nevoie. Și „nevoile“ erau zilnice. Chema pe primul gardian la el, și-i spunea :

— Să-mi faci rost de 5000 de lei până dimineață.

— A doua zi dimineața, la ora raportului, vătafii numărau banii în mână „primului“...

— Se înțelege, că nu numai directorul și primul gardian scoteau banii dela deținuți, ci și gardienii, și parte din funcționari. Câte un deținut reclama parchetului sau judecătorului de instrucție, trimițând, firește, hârtia cu „balonul”. Altfel, directorul, nu numai că nu i'ar fi dat curs, dar autorul ei ar fi murit în lanțuri, la gherlă. Parchetul se sesiza și instituia numai decât o anchetă. Rezultatul era, de cele mai multe ori, că nu se descoperea nimic în sarcina directorului, și atunci vai de mama reclamantului. Sau ancheta stabilea unele vinovății, și „muștra” pe domnul director. Dar directorul rămânea tot director, — iar deținutul tot deținut...

— Toată lumea fura, domnul meu. Toată lumea „cinstită” fura dela „hoți”, sau fura din ceace Statul dădea pentru ei. Să fi văzut în ce hal era spitalul! Las' că nici acuma nu'i o plăcere să zaci acolo. Dar găsești, totuși, un pat aproximativ curat și moale, ai o asistență medicală, o doctorie și o hrană mai omenească. Pe atunci, paturile erau de scânduri, majoritatea foarte vechi, scâlciate sau putrezite și pline de insecte. Bolnavul, când făcea o mișcare mai violentă, se pomea jos, pe scânduri, gemând și zvârcolindu-se. Și jos îl bătea Dumnezeu și curenții, până dimineața, dacă era seară, — și până seara, dacă era dimineața. Traficul era și aci, în floare. Agentul sanitar încasa bani buni pentru un pat mai zdravăn și pentru o aspirină. Se trafica cu certificatele medicale, cu paturile și chiar cu viața, care era, în definitiv, lucrul cel mai de prisos. Oamenii aveau oroare de spital. Preferau să zacă în dormitoare, istoviți de friguri, fără nicio asistență medicală și fără să înghită o doctorie. Și se făceau

bine. Ii vindeca, pesemne, spaima de a fi internați în spital....

— Ultimul director de pomină, se „boerise“ până într'atât, încât seara, când se culca, trebuia să-l scarpine cineva pe tălpi, ca să poată adormi. Treaba asta o făcea un țigan-deținut, care-i prepara, totodată, baia.

— Mai rece, Baicule !... Mai caldă, Baicule !... Arhanghelul mă-ti, n'auzi, ai ? !...

— Or, s'a 'ntâmplat ca domnul director să fie prins, în cele din urmă, cu niște „chestii“ și mutat cu domiciliul dincoace de poarta II-a, într'o celulă unde este instalat acum, atelierul de cismărie. Bucuria deținuților era mare. Fiecare își făcea drum pe lângă celula noului „coleg“, ca să-l vadă și să-l injure. Se uitau pe fereastră și-l amenințau. Alții, strigau cât îi ținea gura :

— Mai rece, Baiculee !... Mai caldă, Baiculee !.

Din celulă, ieșea foarte rar, și numai în orele când curtea era pustie. Dar tot mai întâlnea pe câte unul. Acesta se „ștergea“ pe lângă el, și-i repezea un ghiont în coaste :

— ... mama ta de bandit !...

— A îndurat situația, câte-va luni. Apoi a cerut să fie transferat la Jilava...

— ... Așa era odată, domnul meu. Hoții cei mari, erau directorii închisorii și directorii generali ai penitenciarelor. Deținuții erau victimele și tributarii lor. Le storceau bani și le mâncau hrana, lăsându-i să moară de tuberculoză și de inanție, într'un spital care era mai sinistru decât închisoarea însăși. Mureau oamenii pe sub paturi neștiuți de nimeni. Cadavrele erau ridicate adesea după 24 de ore, și târâte afară, apoi aruncate sub scări sau în beciu...

XLVII.

O m u l

În două împrejurări, omul este cu desăvârșire lipsit de personalitate : când e gol, și când este la închisoare. Amândouă împrejurările îl arată la fel cu semenul, și-l aproprie de el până la contopire. Omul este om, pur și simplu, fără stare civilă și fără condiție socială. Orice tentativă de a se remarca, orice încercare studiată de a ieși din gloată împrumutând o atitudine gravă sau făcând un gest, căruia îmbrăcămintea și libertatea îi dă o semnificație, — se înneacă în ridicol. Gravitatea în pielea goală, e caraghioasă și grotescă ; demnitatea la închisoare, e jalnică și hilară...

Între ziduri, omul devine ascultător, umil și mic. Parcă niciodată n'a avut o situație în societate și un loc în viață. Nimic n'a mai rămas în el din mândria cu care a intrat pe poartă. La început, mai ținea fruntea sus, mai strâmba din nas, se uita diagonal și suspect la ceilalți, și nu putea dormi pe patul tare, nici să sufere mirosul ciorbei dela cazan. Era hotărât să se sinucidă. Descurajarea durează, deobicei, câteva săptămâni. Pe urmă, omul se „acomodează”. Se tutuiește cu toată lumea, râde, vorbește și înjură. E d'aci. Trăește aci, a împrumutat ceva din atmosfera închisorii. Tremură în fața directorului, zice „să trăiți” primului gardian, respectă programul și nu calcă regulamentul.

Stăpân pe el și peste alții eri, — astăzi e slugă. O slugă fără simbrie și fără drepturi, speculată, umilită, adesea brutalizată, de multe ori pusă în lanțuri, cu zeci de stăpâni și totuși fără stăpân.

Omul nu mai e om, fiindcă nu mai depinde de el, nu mai dă socoteală de faptele lui nici societății, nici legii. Nimănui. Alții răspund de faptele lui, pentrucă ei îl au sub pază și în grije, cu acte în regulă, cu fișe, cu fotografii și cu număr de ordine, „Domnul” cutare, — nu există. Există numai „deținutul” cutare. Nu se întreabă: „cine sunt în celula cutare sau în cutare pavilion?. Ci se strigă: câți sunt acolo?!.....

— Nu ți se pare, domnul meu, că între viață și moarte mai există ceva? Ceva, care ține viața în loc și nu distanțează moartea? Nu ți se pare că noi trăim dincolo de viață și dincoace de moarte, și că timpul petrecut la închisoare, nu este socotit nici dincolo, nici dincoace, fiindcă nu ține nici de moarte, nici de viață?!..

XLVIII.

Vizite și inspecții

De obicei, nimeni nu știe niciodată, care e vizita și care inspecția, dacă domnul cutare a venit să viziteze biserica, sau să inspecteze închisoarea. Agitația, în biurouri și în pușcărie, este aceeași și când e vorba de inspecție, dacă persoana este personalitate, și când e vorba de vizită, dacă nu se știe numele și calitatea celui anunțat. Căci de obicei, circulă numai svonuri, fără nume precise, și fără date fixe...

— Vine domnul Iorga!

— Ași, eu am auzit că vine procurorul general.

— Da de unde! S'a anunțat inspecția directorului general al închisorilor.

— Fugi, domnule, d'aci.... Vine regele în persoană... D-ta nu vezi ?!

— Ce să văd ?!

— Pe Tudorică... Nu-l vezi cum s'agită și cum înjură ?

Intr'adevăr, Tudorică, se agită, săracul, strigă și înjură, dă mână de ajutor la nevoie, se vaetă și amenință, cași când ar fi izbucnit un incendiu, sau închisoarea ar fi amenințată de-o revărsare de ape. Uneori, sună clopotul pentru încetarea lucrului, oamenii vin în fuga dela ateliere, se năpustesc în pavilioane îmbrânciți de gardieni, măturătorii curăță de zor, și curăță, în grabă, exact acolo unde nu trebuie, alții șterg geamurile, câțiva netezesc pietrișul dintre rondurile de iarbă... La celule, fierberea e tot atât de mare, Odăeșii aleargă fără nici un rost din celulă în celulă, strigați deodată în mai multe părți, se întâlnesc câte doi într'un loc unde nu au nimic de făcut, „nobili” pun și ei mâna, ca să încurce lucrurile și mai rău, înjură, se înjură și se amenință...

— Fuga... dă fuga, mă... Dumnezeu! mă-ti...

— Halo... He... Ho... Hă... Hai... Fugi...

Câte un costum vârgat taie în diagonală curtea, parcă a scăpat din pușcă sau din gherlă. Altul, se strecoară pe lângă biserică, pe furiș, să nu-l vadă „primul”. Iar câți-va, vârați sub scară, joacă barbut stând pe vine sau în genuchi...

Însfârșit, totul e gata. Consemn general: deținuții stau în pavilioane, „nobili” în celule. Nimeni nu are voie să iese în curte. Și curtea este, într'adevăr, pustie. Trec așa câteva minute, într'o așteptare încordată și nervoasă. E o liniște mare, cași când n'ar fi aci peste 1000 de oameni. Într'un târziu, câte un „nobil” mai curajos, iese în „ceardac” și „miroase” aerul, sau întreabă din

ochi pe gardianul din postul cel mai apropiat. Acesta îi răspunde ridicând din umeri, și îi face semneperate să intre în celulă. Peste douăzeci de minute, doi sau trei domni, intră pe poartă flancați de director și de subdirector. Se uită în dreapta și în stânga, dau ocol bisericii, apoi pleacă.

— Atâta tot ? !.. Asta e bătaie de joc...

De multe ori, nu vine nimeni : nici în vizită, nici în inspecție. Atunci, toată lumea e furioasă, și toată lumea înjură....

— Asta e bătaie de joc !

Inspecție sau vizită, dacă vine un procuror sau un ministru, directorul general sau un simplu particular, — tot bătaie de joc este, pentru toată lumea...

„Vizitele“ și „inspecțiile“, se perindă, de obicei, când timpul e frumos, și mai ales în zile de sărbătoare. Niciodată n'am înțeles pentru ce vizitatorii aceștia nu se duc în altă parte sau de ce nu stau, pur și simplu, acasă.

Cu ochii lor și cu sufletele lor, — nimic nu văd la Văcărești, și nimic nu înțeleg. Văd numai biserica, și-o văd ca pe un monument oarecare, cum dealtminteri și este. Mulți, nu se ostenesc măcar s'o viziteze în interior. Li dau ocol, o privesc dela distanță ca pe-o pictură cerând lămuriri gardianului, care nu știe decât că biserica e o biserică mare, precum se vede, și nișel cam veche...

— Dar paraclisul ? E frumos ?

— De ! — face gardianul, care înțelege frumosul în felul lui. — Nu-i tocmai frumos, pentru că e vechiu ca și biserica...

Vizitatorii s'abat apoi pela câte un atelier, se uită, se miră și admiră. De obicei, ei nu vin să vadă cum se lucrează covoarele, bunăoară, sau

teracotele. Ci se uită la covoarele lucrate gata, și la sobe.

Să te ostenești până la Văcărești, ca să „admiri” o sobă de teracotă sau un covor, obiecte pe care le poți admira comod, acasă sau în vitrine; să uluești lumea cu întrebări absurde sau de-adreptul prostești asupra cutărui sfânt pictat pe cutare perete al bisericii; să întrebi gardianul dacă nu cumva candela aceia, de lângă amvon, are aceiași vechime cași ibiserica; să revii peste câteva săptămâni, cu „prieteni” sau cu „prietenele” ca să vadă și ele sobele, covoarele și biserica, să se mire și ele și să se crucească, — iată ceea ce se chiamă snobism. Se va obiecta, desigur, că dimpotrivă, lumea nu vine la Văcărești din snobism, ci împinsă ca să zic așa, de considerațiuni intelectuale. Dar că nu există, pesemne un ghid în carne și în oase sau unul tipărit, cu fotografii în text și cu lămuriri.

Există două: o lucrare foarte documentată datorită actualului director al închisorii, domnul Octav Gorescu, și o „Călăuză istorică” publicată de domnul Al. Al Fălcoianu. Amândouă broșurile cuprind istoricul mănăstirii și al închisorii, traduceri textelor slavone, de pe morminte și a pisaniilor, etc. Totuși, n'am văzut măcar un vizitator cu una din aceste două broșuri în mână. Toți, se uită. Și când nu tac, comentează între ei, sau pun însoțitorului, fie că însoțitorul este un simplu gardian, fie că e directorul însuși, întrebări, — întotdeauna aceleași, — la care nu se poate răspunde....

N'avem monumente mai mult sau mai puțin istorice, mai mult sau mai puțin „interesante”?

N'avem pentru ele ghid-uri? Dimpotrivă: nu există vizitatori, care să le vadă, care să le înțeleagă și care să le simtă...

XLIX

Biblioteca

Biblioteca închisorii Văcărești, este înființată nu mai de câțiva ani, cu scopul, bine înțeles, de a „distră”, de a „instrui” și de a „moraliza” pe deținuți. Are circa 2000 de volume cerșite dela editori și dela „oameni de bine”. Nici o selecție. De unde să selecționezi, mai la urma urmelor?! Ai cerut? Poftim. Îți dau ce am, și d-ta trebuie să primești. Dacă ai obraz, — mulțumește-mi. De nu, — atâta pagubă. Am mai pășit-o și cu alți miologi...

Și iacă așa, în urma apelurilor directorului închisorii, foarte bine intenționat, dealtminteri, și foarte bun gospodar, s'au umplut câteva rafturi: literatură, știință, sociologie etc.

Se tipărește, după modelul străinătății, evident, și o revistă lunară, pentru „moralizarea deținuților”. Pe onoarea mea! Apare lunar, sub conducerea subdirectorului general al penitenciarelor, și se tipărește în atelierul închisorii, pe hârtie fină, cu copertă lustruită. O revistă care ar putea, dealtfel, să apară tot atât de bine la Balș, la Hotin sau la Calafat, fără scopuri „moralizatoare”. Colaborează toți ortodoxșii, începând cu părintele Galaction și sfârșind cu domnul I. Gr. Opreșan, toți moralistii, precum și câteva „persoane oficiale”. Trebuie și alt prestigiu, dè...

Domnul subdirector general crede sincer și cin-

stit, că publicațiunea este de un real folos pentru deținuți, și crede, sunt sigur, că mulți „păcătoși” citind'o — se pocăesc. Adevărul este, că, personal, n'am văzut'o în mâna niciunui deținut. Cărți mai citesc ei, nu-i vorbă. Puțin însă.

Cum ne mai civilizăm noi, și cum ne mai modernizăm! Și cum ne mai cultivăm! Desigur că biblioteca, pentru o închisoare cu un triaj de deținuți atât de mare, este de mare folos. Desigur că o publicațiune lunară, însă *altfel* scrisă, și de *altcineva*, — ar fi tot atât de necesară cași biblioteca. Se pune însă întrebarea, dacă biblioteca e mai necesară decât săpunul? Inchiisoarea Văcărești, are o baie în care și-e silă să intri. Deținuții nu au spălătoare și nu au săpun suficient, fiindcă Statul „face economie”. Se spală fiecare pușcăriaș undă poate, sau nu se spală de loc.

Nu există o sală de mese. Oamenii mănâncă pe paturi sau stând pe vine, pe lângă ziduri, în băcăturile pavilioanelor, vara, — tot pe vine și tot pe lângă ziduri în dormitoare, iarna. Nu se găsesc, înfărșit, pături, nici perne, nici rogojini suficiente....

O revistă pentru moralizarea deținuților?! Este exact ca un covor persian, așternut într'un grajd.

L.

Ș c o a l a

În aripa dreaptă a „personalului”, lângă poarta I-a, s'a aninat într'o zi o firmă, alb pe fond negru: „Școala”. S'au cumpărat apoi câteva abecedare și s'au „numit” profesorii. Iar peste câteva săptămâni, s'a făcut cu mare pompă, inaugurarea. Sca-

ra și „clasa“ au fost „frumos decorate“ cu covoare, cu flori și cu drapele, a fost poftit directorul general al penetrențierelor, s'au ținut discursuri... Cum se obișnuiește. Și de-atunci, școala funcționează. Minorii sunt aduși de două ori pe zi cu frontul, și „învață“, pe zi, de două ori câte două ore.

Un „nobil“, inginer agronom, are cele mai multe „ore“, fiind totodată și directorul „școlii“. „Elevii“, parte analfabeți, parte absolvenți a câteva clase primare, dau zece înainte „profesorului“, în ceea ce privește exemple din viața practică...

— Măi băeți, să vă spun o poveste cu tâlc : „Șoarecele, broasca și barza. „Fiți cu luare-aminte, fiindcă am să vă pun să traspuneți povestea, în viața practică. Ascultați. Un șoarece, voia să treacă peste o baltă. Dar nu știa să înoate, iar balta era prea mare ca să poată sări peste ea. Se învârtește el, se sucește... Nimic. O broască îl vede, și, binevoitoare, se oferă să-l treacă ea dincolo. Șoarecele a primit bucuros propunerea. Și-a înnodat coada cu o sfoară, apoi a legat sfoara de piciorul broaștei. Pe când broasca înota, însă, între două ape, trăind după ea șoarecele către celălalt mal, o barză ocheste prada, se repede, ia șoarecele în cioc, și zboară. Iar șoarecele a tras după el, broasca... Ei, ia să traspuneți voi povestea, în viața de toate zilele....

Câteva minute tac toți, se fură cu coada ochiului și râd. În cele din urmă, se ridică unul.

— Domnule profesor, broasca este Niculescu Pandelescu, care a făcut câteva spargeri. Iar șoarecele este Costică Dumitrache pe care Pandelescu, după ce proiectase o nouă spargere, l-a convins să o facă împreună, asigurându-l că nu vor fi prinși. A luat-o înainte Pandelescu, și Costică după el. Cam

tremura el, se cam temeă... Dar s'a dus. Au „operat“ în regulă, au împachetat... Și când să plece cu prada, hop comisarul, adică barza. A pus mâna pe Dumitrache, adică pe șoarece, fiindcă pe el l-a văzut întâi. Pe urmă a „căzut“ și Pandele, care era broasca....

Răde toată lumea. Răde și profesorul.

— Bravo, mă! — zice el, și se crucește.

Apoi, către mine :

— P'ăștia să-i înveți carte, domnule?! P'ăștia să-i moralizezi?! Intr'o zi, — povestește el — după ce am terminat lecția, le-am spus să plece, care unde are treabă. Au plecat imediat toți, afară de unul care se tot învârtea pe lângă ușe. Mă fac că nu-l văd, și cobor. Am coborât însă numai câteva trepte, apoi m'am reîntors călcând în vârful picioarelor, până în prag : minorul se căznea să ridice catedra!

— Ce faci mă, acolo?!

A tresărit, s'a îndreptat, s'a uitat la mine înspăimântat, apoi a lăsat privirile în jos.

— Am furat câteva căpățâni de ceapă dela bucătărie și le-am ascuns aci, domnule.

— Înșelegi dumneata? Să furi ceva, — nu importă ce, — și să ascunzi obiectele furate sub catedra profesorului, care te învață să nu furi!..... Uneori, când ar trebui să mă indignez și să pedepesc, mă pufnește râsul. Crezi oare, că există măcar unul, care să ia în serios școala, și care să nu injure în gând, în vreme ce tu îi dai sfaturi cum să se poarte și-i spui povești cu tâlc?

Intr'adevăr, școala pentru minori, este cași revista moralizatoare pentru deținuții adulți. Un minor la închisoare învață în câteva luni de zile, ce n'ar putea să învețe, afară, în cinci ani. Școa-

lă?! Ei au școala închisorii. Știu să fure, și cunosc în amănunte toate secretele sexuale. Când stau doi de vorbă, trebuie să fii sigur că pun la cale un furt, o spargere sau o excrocherie pentru când vor fi liberi, dacă nu-și povestesc scene de „amor” și de patimă. Invit pe oricine, să facă o statistică a minorilor care au trecut pe la închisoarea Văcărești în ultimii 30 de ani, și îl increditez că va obține bilanțul acesta: 80%, recidiviști; 10%, ocași; iar restul de 10 la sută se împart în: morți de tuberculoză în spitalul închisorii, proxeneți și nebuni din pricina exceselor sexuale...

Totuși noi modernizăm închisorile: începem cu bibliotecile, cu reviste de moralizare și cu școli pentru minori. Iar pe deținuți, minori și adulți, îi îngrămădim în dormitoare puturoase și-i lăsăm să se învețe între ei cum să fure, să se împreune ca bestiile și să mănânce din picioare, ca vitele.... Și tot ca pe vite îi punem în lanțuri, când îi prindem cu câte un furt....

LI.

Spionii Judecătorilor

Mai toți judecătorii de instrucție au câte un spion dintre preveniți, care caută să afle amănunte dela cutare deținut, în cutare chestie, fie că deținutul cu pricina este inculpat în acelaș proces cu el, fie că are o cauză separată. Înainte vreme, când directorul închisorii era deochiat, informațiile spionului se refereau și la administrația instituției. Spionul informa zilnic sau la două zile odată pe judele instructor despre tot ce se petrecea la închisoare, exagerând adesea ca să se răzbune pe

director sau pe câte un funcționar, sau, isfârșit, pe primul gardian, care, pe vremea aceea, era mâna dreaptă a directorului și biciul pușcăriei....

Astăzi, spionii culeg informațiuni numai dela deținuții pe care judecătorul de instrucție îi crede încăpățânați, și împotriva cărora a epuizat toate mijlocele de investigațiuni. Se întâmplă, bine înțeles, ca informațiunile spionului să fie adesea greșite. Iar uneori, le scornește. Nu pentruca să-și bată joc de judecător, nici ca să se răzbune împotriva celui suspectat. Ci ca să profite de regimul de favoare ce îi este aplicat în urma dispoziției judelei instructor, și să profite, mai ales, de circumstanțe atenuante în cauza proprie, circumstanțe făgăduite, „pe cuvânt de onoare“, de judecător...

Spionul, dă raportul judecătorului său la câte 2-3 zile, la o săptămână sau la 10 zile. Raportul se face verbal și între patru ochi în cabinetul judecătorului, unde spionul este adus cu adresă în regulă, după ce a anunțat pe judecător, prin „balon“, că are unele informațiuni. Când spionul furnizează informațiuni precise și importante împotriva deținutului urmărit, judecătorul de instrucție dispune să fie citat ca martor al acuzării, la tribunal.

De multe ori, socotelile ies pe dos : spionul se lasă plătit de cel spionat, care îl inițiază în diverse chestiuni, îl instruește cum să depună, și îl citează, ca martor al apărării, la proces. Iar până atunci, ca să nu se puie rău nici cu judecătorul de instrucție, spionul îi furnizează mereu informațiuni fanteziste. Astfel, alergând după doi epuri, se întâmplă să-i prindă, uneori, pe amândoi. În cazul cel mai rău, — scapă unul...

Se înțelege că spionii sunt disprețuiți și prigo-niți de ceilalți deținuți. Câte unul este zilnic bă-tut. Raportează el „primului” sau directorului, dar nici unul, nici celălalt, nu izbutesc să descopere pe vinovat, pentru că sunt întotdeauna mai mulți și sunt solidari....

— Ne-am jucat, domnule....

— Cum v'ați jucat mă, când ăsta are capul spart ?!

— Nu știu... o fi alunecat...

Acum câțiva ani, un spion al directorului în-chisorii, a fost crunt bătut de deținuți, apoi îm-brâncit violent, dela etaj, pe scări. Când a ajuns jos, — era mort. S'au făcut cercetări întinse, câțiva inși au fost citați la parchet, alții au fost bătuți, puși în lanțuri și băgați la gherlă.

— Nu știu, domnule procuror, nimic. Ne-am încăerat toți, în sală. Inghesuială mare, oamenii înfuriați... A căzut pe scări... Așa cum putea, de-altminteri, să cadă fiecare din noi...

Cercetările n'au putut stabili nimic, iar mortul a rămas mort...

LII.

Libertatea individuală

Omul investit cu cele mai desăvârșite puteri discreționale împotriva omului, este judecătorul de instrucție. Deși limitate de lege, puterile lui sunt, totuși, fără margini. Este adevărat că legea îmi spune mie, judecător de instrucție, când pot să emit mandat de arestare împotriva unui individ ; precizează cât trebuie să dureze instrucția ; spune limpede câtă vreme pot să ții în prevenție pe in-fractor ; cupride chiar unele articole, care se în-

dreaptă împotriva mea, când abuzez de puterile pe care tot legea mi le dă.

A, legea! Dar legea se poate interpreta, împotriva legii este altă lege, și pe urmă „interesul instrucției” îmi dictează să trec adesea peste toate legile, ca să descopăr ceva mai presus de lege și mai presus de libertate: *Adevărul!* Că libertatea individuală este însăși sufletul civilizației, că este un bun câștigat după veacuri de lupte, de suferințe și de sânge? Da, am citit și eu. Dar ce vrei să fac, dacă legea care ocrotește libertatea individului, îmi poruncește să caut adevărul, la care eu nu pot să ajung decât îngrădind această libertate?!...

Adevărul este, că cei mai mulți dintre judecătorii de instrucție abuzează de puterile cu care îi investeste legea, când nu răpesc pentru vieme îndelungată libertatea individului din spirit de răzbunare, sau, însfârșit, când nu știu să prețuiască libertatea altora. Sunt și judecătorii oameni, nu? Evident. Se zice, însă, că trebuie să fie *mai întâi* judecători, și pe urmă oameni. Se zice...

Intr'o zi, a fost adus la un cabinet de instrucție oarecare un individ bătut măr, la poliție.

— M'au omorât, domnule judecător!

— Oh, oh, sărăcuțul.

— M'au bătut trei zile în șir.

— I'auzi! Tț, tț, tț!.... Lasă, iubitele, că nu-i nimic... O să mi te trimit la Văcărești și-o să mi te țiiu în prevință doi ani, ca să te vindeci...

Delict ușor sau ceva mai grav, crimă sau asasinat, dacă individul este om de rând sau intelectual real, dacă „faptul” este complicat sau simplu, instrucția durează, în majoritatea cazurilor, luni și ani de zile.

— Domnule judecător, totul e lămurit, instrucția e terminată, faptul e ușor, vă rog să mă puneți în libertate.

— Nu se poate... Mai așteaptă...

Și omul așteaptă. În cele din urmă, este judecat. Judecat și achitat. Sunt foarte numeroase cazurile, când un individ a stat în prevență 7—8 luni sau un an de zile, și tribunalul îl achită. Alții, care au stat închiși un an și jumătate, bunăoară, au fost judecați și condamnați la câte 3—4 luni închisoare corecțională. Au executat, cu alte cuvinte, de trei ori pedeapsa! Câteodată, judecătorul de instrucție este... indulgent: menține arestat pe delicvent 10—11 luni, și pe urmă îl pune în libertate. Omul se judecă, și tribunalul, în cazul cel mai rău Curtea de Apel, îl achită.

Numai în timpul detențiunii mele, tribunalul sau Curtea de Apel a dat câștig de cauză în cinci procese, instruite de unul și acelaș cabinet. Oamenii, — majoritatea negustori și comercianți, — au stat în prevență între șase luni și un an de zile. Iar alți trei inși, inculpați într'o cauză comună și „instruiți” tot de cabinetul în chestie, au fost ținuți în prevență trei luni de zile, fără ca în acest timp, judele instructor să le fi luat măcar o declarație. Au fost citați, toți deodată sau fiecare pe rând de câteva ori, ce-i drept. Dar au așteptat dela orele 12 până seara la 8 în beciul tribunalului, pe urmă au fost aduși cu duba la Văcărești. În cele din urmă, oamenii au făcut o reclamație la ministerul de justiție, care a cerut relații judecătorului cu pricina. Acesta, a chemat imediat pe cei trei, și le-a spus:

— Instrucția d-voastră este terminată... Sunteți

puși în libertate.

Instrucția terminată ! Când domnul judecător nu-i ascultase decât când a emis împotriva lor, mandate de arestare !

Sunt, evident, când sunt, cauze mari și complicate, care necesită ascultarea a zeci de martori, cercetări amănunțite, confruntări, verificări, expertize, etc. Și judecătorul de instrucție, adesea foarte aglomerat, nu va putea să instruiască afacerea în timpul pe care i-l acordă legea. Dar în afaceri simple, când delicventul își recunoaște vina, sau refuză să o recunoască iar domnul judecător de instrucție nu poate, cu toate manoperele și cu toate cercetările să aducă împotriva lui o dovadă cât de mică ? ! Și totuși, omul stă la închisoare luni de zile, adesea un an întreg, pentruca tribunalul să-l condamne la o pedeapsă minimă, iar Curtea să-l achite. Inutil să mai adăugăm, că în timpul instrucției, delicventul, care va fi găsit nevinovat la judecată, sau în orice caz infinit mai puțin vinovat decât l-a văzut domnul jude-instructor, — a îndurat atâtea zile de gherlă, cu lanțuri de mâini și de picioare, pedeapsă ordonată de judecător, căruia „i s'a părut“ că individul refuză să mărturisească ; a cunoscut regimul închisorii, duba și beciurile tribunalului ; familia a ajuns, poate, pe drumuri ; nevasta a divorțat dacă nu și-a făcut de cap, din nărav, sau ca să-și câștige existența ; iar dacă individul a avut oarecare stare, a sărăcit cheltuind cu advocații și cu celelalte...

Este curios, deasemeni, procedeul foarte polițist, pe care unii judecători de instrucție îl folosesc față de delicvenți și chiar față de martori, uneori. În fiecare individ trimis spre instruire sau

ascultare, ei văd un vinovat, căruia îi aruncă în față epitete pe care omul poate nu le merită, sau chiar dacă le merită, un judecător are mijloace ceva mai civilizate să-l facă să le simtă.

— Nu vrei să mărturisești, excrocule? Las'că am eu ac de jocul tău. Banditule! Apoi, către grefier:

— Fă un mandat de arestare.

Ca și când ar spune:

— Dă-mi un pahar cu apă!

Iar când mandatul e gata:

— Fă o adresă la Văcărești, să mi-l țină pe dumnealui zece zile la gherlă.

Asta, la prima „cunoștință”. Când îl citează a doua oară, domnul judecător folosește și alte mijloace mai simțite:

— Așa dar, nu vrei să recunoști?... Pleosc!...

Omul e complet năucit. Nu l-a năucit atât lovitura în sine, cât faptul că palma i-a fost aplicată de judecător.

— Păi bine, domnule judecător, așa... instruiți dv.?!

— Pleosc! Pleosc! Mai ești și obraznic, ai?!... mama ta de tâlhar... Să știi că am să te țin în prevență un an.

Și un an îl ține!...

Un deținut, vinovat, într'adevăr, care nu a vrut să recunoască niște falșuri, a fost ținut în prevență doi ani încheiați...

Altul, al cărui proces se judecă acum, după șase luni de prevență, a căutat să fie pus în libertate pe cauțiune. Angaja avocați peste avocați, crezând că va'nimeri unul care să fie prieten cu judecătorul de instrucție. Și l-a'nimerit. Dar nimic n'a făcut. Omul n'a descurajat: a angajat

alții. Judecătorul, exasperat, la chemat la cabinet.

— Ce vrei, mă ?

— Să fiu pus în libertate pe cauțiune, dmnule judecător.

— Așa ? ! Crezi că dacă n'ai izbutit cu avocatul cutare, vei izbuti cu alții ? !... mama ta. Mi-ai venit cu cutare : pleosc ! — pe obrazul drept. Mi-ai venit cu cutare : pleosc ! — pe obrazul stâng. Mi-ai venit cu... Și așa mai departe. Individul a'numărat opt palme zdravene : patru pe un obraz, — patru pe celălalt. Iar pentru cel de-al nouălea avocat, — a primit un picior în spate, când să treacă pragul...

— La poliție n'am mâncat așa bătaie ! — se văeta omul.

...Cum spuneam, sunt destul de numeroase cazurile, când un inculpat este achitat de prima sau de a doua instanță. Este găsit, adică, *nevinovat*. Dar cum rămâne cu cele câteva luni pe care le-a petrecut la închisoare ? Cum rămâne cu bătaia încasată la poliție, cu palmele primite dela domnul judecător de instrucție și cu nopțile îndurate, în lanțuri, la gherlă ? Cum rămâne, într'un cuvânt, cu toate suferințele morale și fizice prin care *nevinovatul* a trecut aproape un an de zile ? Să tragă la răspundere pe judele-instructor ? Dar el va spune :

— Așa am văzut eu lucrurile... Așa am crezut eu... Am făcut totul în interesul instrucției și pentru aflarea adevărului...

Interesul instrucției !

Iată două cuvinte care dărâmă orice argument, care îngenunche legea, care îngădesc libertatea, și care sunt, foarte adesea, pricină de sinucidere.

Pentru că omul desnădăjduște. Se știe nevinovat, iar judecătorul de instrucție îl supune la diverse torturi fizice și morale, ca să-l convingă să mărturisească. Când crede că individul nu va mărturisi, îl uită, pur și simplu, la Văcărești.

Sunt puțini, desigur, aceia care stau în prevenție, fără să aibă vreo vină. Dar sunt.

Alții, au fapte ușoare și simple, posedă garanții, sunt oameni cu familie și cu stare, astfel că este cu desăvârșire exclusă ipoteza că ei, fiind liberi, s'ar sustrage justiției. În ceea ce privește temerea că ar face să dispară dovezile de vinovăție, — este inexistentă, pentru că, sau dovezile acestea nu pot fi nimicite, pentru că, sau judele-instructor le are consemnate în dosarul cauzei...

Și totuși, „instrucția” durează, iar omul stă la închisoare...

— Domnule, îți jur, iacă, pe libertatea mea, că sunt nevinovat. Stau închis de un an și jumătate. Mi s'a zdruncinat sănătatea, mi-am risipit avutul, iar nevasta m'a lăsat... Sunt nevinovat, ascultă-mă. Și totuși, ispășesc. Dar când oiu scăpa, fiindcă sper să scap odată și-odată, jur, uite, că mă voi apuca de răutăți. Cel puțin, dacă oiu mai face pușcărie, să știu pentru ce o fac...

— Eu, domnule, am căzut în greșeală, recunosc. M'a împins păcatul. Fapta e ușoară și e simplă. Dar împlinesc anul de când stau în prevenție, și domnul jude-instructor încă nu are de gând să dea ordonanța definitivă. O să mai aștept, desigur, până la judecată încă un an. Iar tribunalul mă va condamna, probabil, la șase luni închisoare. Și pe urmă?! Liber, vezi bine. Dar ce folos! Am văzut și am învățat atâtea lucruri la închisoare, am făcut atâtea cunoștințe, am înche-

gat atâtea prietenii... Cu siguranță că mă voi re-
intoarce la Văcărești...

În general, asta e vorba tuturor : „când ies
d'aci, am să fac ceva, ca să știu că n'am stat de-
geaba !”...

Curios : își respectă, cu toții, cuvântul !...

Ca să se vadă cât de puțin este respectată li-
bertatea individuală, și cum justiția însăși terfele-
ște legea, voi spune că într'un răstimp de numai
două luni, doi deținuți au fost siliți să aștepte,
după termenul de liberare, unul câteva zile și ce-
lălalt câteva săptămâni, mandatele de arestare !
Justiția a avut grijă să-i bage la închisoare, dar
a uitat, timp de doi ani, să trimeată închisorii
mandatele în baza cărora, după lege, omul poate
fi ținut la popreală. Și desigur că justiția nu și-ar
fi adus aminte, dacă direcția închisorii nu ar fi
reclamat, în câteva adrese, mandatele. Pentruca,
tot această justiție să ordone a fi retrimis la Vă-
cărești un individ care fusese liberat, din gre-
șeală, cu două zile mai înainte de termen !

Vasăzică, dacă am fost liberat din greșeală cu
două zile mai înainte de termen, sunt readus la
închisoare pentru aceste două zile, chit că am e-
xecutat doi ani, sau cinci. Iată ceva foarte fru-
mos, într'adevăr. Iată model de justiție, iată cu
câtă stricteță se aplică legea. Felicitări...

Ei, dar ce te faci cu mine, pe care m'ai ținut a-
roape o lună peste teremnul de liberare ?! În
mandatul de arestare, scrie limpede : doi ani de în-
chisoare corecțională, dela cutare dată. Ai uitat
să trimeți însă mandatul la închisoare, iar închi-
soarea, care m'a ținut fără să aibă mandatul, —
nu poate să mă libereze fără mandat, deși am îm-
plinit termenul de pedeapsă. Întreb, mai întâi : pe

ce bază am fost ținut la închisoare doi ani de zile, dacă mandatul de arestare nu a existat?! Și întreb, pe urmă : cum rămâne cu timpul petrecut la închisoare, după termen?! Fiindcă îmi închipui că, dacă legea mă pedepsește, — tot legea trebuie să mă ocrotească. Deci : cum rămâne cu timpul acela??! Mi s'a răpit, iată, libertatea, pe care legea o ocrotește. Pentru cazul celălalt, legea ține să fie împlinită, și individul este readus la pușcărie. Dar în cazul meu? Poate cineva să țină vremea în loc atâtea săptămâni câte am stat la închisoare, dincolo de termen? Ar fi singura satisfacție. Absurdă însă ca idee, și imposibilă ca realizare. Atunci?! Să dau în judecată, — pe cine? Vinovată e justiția. Nu un magistrat oarecare, sau un grefier. Ci justiția ca instituție...

Dar să presupunem că trag la răspundere pe cutare judecător, fiindcă a depășit legea. Cu intenție sau fără, — nu interesează. A depășit-o, asta e. Pentru că nici în cazul meu, justiția nu s'a interesat dacă am săvârșit excrocheria cu intenție, sau fără intenție. Și m'a condamnat. Zic : să dau în judecată pe domnul judecător. Ei bine, știți ce s'ar întâmpla? Ași fi pedepsit tot eu, pentru... ultraj! Este un caz la Văcărești. Un comisar de poliție, a fost poftit la cabinet, pentru niște pretinse falșuri. În cursul instrucției, s'a aflat, însă, că omul e nevinovat. Atunci, comisarul a făcut reclamație împotriva judeului-instructor, arătând că a fost insultat și brutalizat. Rezultatul? Comisarul a fost arestat și depus la Văcărești, pentru ultraj. Așteaptă de patru luni, mi se pare, ca să fie judecat... Să mai adăogăm că legea interzice categoric închisoarea preventivă pentru o categorie de delict, în care intră și delictul comisarului cu pricina?!...

Iată, deci, cum este ocrotită libertatea individuală. Și dacă justiția însăși o disprețuiește, e ușor de închipuit cum o apreciază jandarmul și polițistul, oameni simpli, inconștienți uneori și răz-bunători foarte adesea. Iată de ce spuneam, la începutul acestui Capitol, că puterea judeului-instructor este nemărginită și trece dincolo de lege. Iată, însă, de ce spuneam, într'un Capitol precedent, că justiția poartă 40 % din vina unui individ pierdut pentru societate...

LIII.

Justiția cu chipiu

Reproducem textual, cu stil și ortografie, acest document oficial :

Ministerul Justiției.

Dir. judiciară.

No. 63.618.

18 Iulie 1931.

Domnule Ministru,

Am onoare a vă trimite aci alăturat, în original însoțită de anexe, petițiunea adresată M. S. Regelui, prin care d-na Aneta Popovici cere grațierea sofului său, colonel doctor Vasile Popovici, condamnat de Consiliul de Război la cinci ani muncă silnică, azi comutată în recluziune, din care pedeapsă a executat aproape doi ani, înaintându-vă totodată o copie după referatul contenciosului acestui minister, din care rezultă că nu a existat nicio probă de culpabilitate în contra numelui colonel, cu ocazia condamnării sale, rugându-vă să binevoii a supune cazul Inaltei Clemențe

a M. S. Regelui, pentru grafierea susnumitului, fiind vorba de o adevărată eroare judiciară.

Ministru, (ss) *HAMANGIU*.

Director, (ss) *A. Iliescu*.

Cererea este adresată ministerului armatei, fiindcă e vorba de un militar.

Referatul contenciosului, e ceva mai lung. Vom reproduce numai o parte din el :

... *Ministerul de justiție fiind sezizat cu o cerere din partea Med. Col. Dr. V. Popovici de a interveni pe lângă parchetul general al Inaltei Curți de Casație și Justiție pentru a se cere anularea sentinței de condamnare a Consiliului de Război pe temeiul art. 22 din legea Inaltei Curți, a găsit cererea întemeiată, pe lângă faptul că judecata s'a urmat cu exces de putere, călcându-se o serie întreagă de principii de drept precum și autoritatea lucrului judecat, dar mai cu seamă că din examinarea celor opt dosare ale procesului, nu s'a găsit nici chiar o simplă prezumție de vinovăție împotriva susnumitului...*

Mai departe, referatul spune că cererea colonelului a fost înaintată domnului procuror general al Inaltei Curți. Inalta Curte „după ample debateri, nu în ceea ce privește motivele de anulare, care se găsesc pe de-antregul întemeiate, ci pentru chestiunea admisibilității în principiu a recursului în anulare, etc., etc., a respins cererea, deoarece art. 22 nu își are aplicațiuni decât în cazuri de încălcări constituționale.

Cu alte cuvinte : vedem că ești absolut nevinovat, că ai fost condamnat pe nedrept, dar nu avem articol de lege, deci nu putem anula monstruoșitatea ; regretele noastre, și pune-te bine cu Dumnezeu...

Or, precum am văzut, omul și-a adus aminte că până la Dumnezeu mai este Regele, care poate să grațieze. Nu-i o satisfacție, evident. Grațierea nu anulează sentința, și nu-ți redă pâinea și onoarea. Dar omul, odată liber, poate să alerge, poate să reînceapă procesul, să se reabiliteze. La Rege se ajunge, însă, foarte greu, mai ales că trebuie să te abați pe la două ministere. La primul, cel al justiției, lucrurile au mers repede. Domnul ministru al armatei, însă, nu s'a grăbit. A pus următoarea rezoluție pe adresa ministerului de justiție: „Să mai aștepte“. Și colonelul Popovici, așteaptă...

Dece, oare, domnul ministru al armatei, nu dă curs hârtiei? Ca să salveze prestigiul justiției militare și onoarea armatei? Deși cu prețul vieții unui om absolut nevinovat, — gestul ar fi, oarecum, justificat. La mijloc este, însă, altceva. Ceva de tot meschin. Iată: Colonelul Popovici a *trebuit* să fie condamnat, ca să fie răsbunați niște domni generali împotriva altui domn general, prieten cu presupusul vinovat. Răzbunarea directă era cu neputință, generalul în chestie fiind mai mare în grad...

Știți, armata este o familie, și când membrii aceleiași familii se ceartă între ei, merg cu răzbunarea până la cruzime. Lucru explicabil, mai la urma urmelor. Dar ca să folosești justiția drept armă de răzbunare, să pui justiția sub ordine, — iată ceva foarte trist, și cu deosebire îngrijitor...

... Și acum, să trecem la alt caz, unde nu-i vorba de răzbunare, ci de... judecată. Să vedem cum judecă un Consiliu de Război. Il denunțăm: Consiliul de Război al Corpului VII Armată, din Sibiu.

Inculpat, era un plutonier, dat în judecată pentru lovirea superiorului. Caz destul de grav și foarte aspru pedepsit de legile militare. Consiliul de Război a condamnat pe plutonier la *munca silnică pe viață*, regretând sincer că nu există și la noi pedeapsa cu moartea! Plutonierul a făcut recurs la Consiliul de Revizie al Armatei, care a casat procesul cu trimitere la Consiliul de Război al Corpului II. Care Consiliu de Război, după desbateri nu tocmai ample, a condamnat pe inculpat la *trei ani și jumătate închisoare corecțională*!

Și această sentință este nedreaptă, evident. Pentru că, precum vom vedea, plutonierul nu are altă vină, decât aceea de a-și fi apărat onoarea familiei. Dar Consiliul din București, a ținut, pesemne, din spirit de camaraderie, să nu compromită pe „judecătorii“ dela Sibiu, achitând pe „vinovat“. Plutonierul, este de altă părere. El crede că a jicnit pe domnii membri ai Consiliului în sentimentele lor patriotice, având, în instanță, o ieșire necuviincioasă.

— Dar ce-ai făcut? m'am interesat.

— Am spus că regret foarte mult de a fi luptat pe front, ca să fiu acum condamnat pe nedrept... Sau ceva asemănător... Nu-mi mai aduc aminte. Consiliul s'a supărat, și mi-a dat trei ani și jumătate...

Și acum, să vedem „cazul“.

— Eram în foarte bune relațiuni cu un căpitan din compania mea, — povestește plutonierul. — Venea adesea pe la mine, că era necăsătorit, numai așa să mă vadă, sau să-mi ceară bicicleta pentru diverse curse. De multe ori ieșeam împreună în oraș, ne plimbam, ne abăteam pe la câte-o bodegă...

— Lasă, dragă Ionel, că plătesc eu.

— Și el plătea întotdeauna. Mie nu prea îmi convenea, pentru că era băiat sărac. Eu mă mai ajungeam, fiindcă aveam gospodărie, grădină, locuiam într'o clădire aparținând cazărmei... De multe ori i-am dat și luj lemne, l-am invitat la masă..

— Să știți, — i-am spus într'un rând, — dacă nu mă lăsați să plătesc eu, nu mai merg niciodată cu dv. la bodegă.

— Imi pare rău, dar n'am să te las să plătești tu niciodată.

— Și nu mă lăsa.

— Într'o zi, nevasta îmi spune :

— Știi că domnul locotenent (era locotenent pe vremea aceia) nu îți este prieten ?

— Dece ?!

— Mi-a făcut propuneri !

— Vorbești prostii !

— Ba vorbesc foarte serios... Și te rog să-l faci atent să nu mai vie acasă în lipsa ta.

— N'am crezut, vezi bine. Țineam prea mult la el și eram încredințat că și el ține la mine tot atât de mult, ca să fie capabil să facă o astfel de ticăloșie. N'a trecut însă o săptămână, și nevasta iar mi-a atras atenția. Eu, iar n'am crezut.

— Mi-a propus să fug cu el... Zice că mă ia de nevastă. Să știi, că dacă nu iei măsuri, am să mă duc să-l raportez colonelului...

— Ba asta să n'o faci, — i-am spus. — Il nenorocești, și poate că nu-i vinovat... Mai ales că e vorba să-l înainteze. Las'că am să vorbesc eu cu el ...

— Vezi d-ta, ce-i e scris omului, — în frunte îi e pus. Dacă eu îl făceam atent de atunci, desi-

gur că se astâmpăra. Dar am tot amânat depe o zi pe alta. Credeam că ofițerul glumește, și nevastă-mea o ia în serios... Intre timp, îl făcuse căpitan. M'am bucurat sincer, mai ales că era provenit din grad inferior. „Uite, domnule!“ îmi ziceam. „Când are omul noroc și cap!“ ... Uitasem de vorbele nevestii. Și ea nu mi-a mai spus niciun fapt nou. Până într'o zi. Era în Iulie. Eu lucram în grădină, la spatele casei, cu soldatul. Deodată aud țipete și lovituri în casă. Las lucrul, și dau fuga. Soldatul, după mine. Când să intru, mă întâlnesc cu căpitanul. Avea fața zgâriată și plină de sânge. Nevastă-mea, cu părul vâlvoi și cu rochia sfâșiată, îl amenința. Ofițerul, când m'a văzut, a crezut că vreau să-l atac, și-a pus mâna pe mânerul sabiei. Atunci, m'am repezit la el și i-am dat un pumn în față, ca să-i paralizez mișcarea. Apoi i-am luat sabia și l-am băgat în casă. Nevastă-mea, din cale afară de furioasă, găsisse un cuțit de bucătărie și vrea să se năpustească asupra lui. Am dezarmat-o și pe ea, bine înțeles, și am căutat s'o liniștesc...

— Bine, domnule căpitan, se poate să faci una ca asta ?!

— Iartă-mă, dragă Ionel, ..Și te felicit... Ai o nevastă cinstită...

— Mi-era milă de el... I-am turnat să se spele, i-am dat prosopul...

— Am fost un dobitoc, dragă Ionel.

— Imi pare foarte rău, domnule căpitan... Dar trebuie să anunț pe domnul colonel.

— Am chemat numai decât soldatul, și l-am trimis să anunțe regimentul și garnizoana .

— Nu anunța pe nimeni, — m'a rugat ofițerul.

— Altfel, să știi că mă împuşc.

— Ba, eu te rog să fii liniștit.

— Peste câteva minute a venit un plutonier dela garnizoană, pe urmă câțiva ofițeri superiori. M'au pus să le povestesc cum s'au petrecut lucrurile, au întrebat pe căpitan, care a confirmat totul, apoi, ne-au ridicat pe amândoi și ne-au condus la garnizoană, unde am dat câte-o declarație.

— D-ta ești arestat ! — mi s'a spus. — Vei fi escortat la închisoarea militară.

— Ordinul mi s'a părut cam ciudat. Dar nu m'am speriat. Credeam că până se fac cercetări, până se încheie actele, trebuie să stau închis. Și închis am stat până la judecată. Or, la proces, declarația căpitanului n'a mai fost aceeași. De unde la început și-a recunoscut vinovăția, și verbal și în scris, acum a declarat că l-am atras în cursă ! „Am înțeles” — m'am gândit. „El sas, toți membrii Consiliului de Război, sași ! Dracu m'a luat ! Degeaba am cerut să fie ascultați martorii ; degeaba am căutat să dovedesc că nu aveam niciun interes să-l atrag în cursă. Consiliul m'a condamnat la muncă silnică pe viață...”

... Asta e povestea. Trebuie să mai adăogăm doar, că, la a doua judecare a procesului căpitanul și-a recunoscut, în instanță, ticăloșia. A fost și el judecat și condamnat la trei luni închisoare, cu perderea gradului...

Uite așa se judecă la Consiliile de Război...

LIV

Expertii

Iată un cuvânt colțuros și sec, care mi-a impus și care m'a speriat. Am avut întotdeauna impresia, că oamenii aceștia sunt vrăjitori : se uită peste

o socoteală, și văd numai decât unde e greșită ; răsfoesc o gestiune și observă cât ai bate în palme, suma *precisă* pe care ai sfeterisit-o ; îți citesc o epistolă, se uită la dumneata într'un anumit chip, te pune să scrii alături pe o hârtie albă, studiază amândouă scrisorile, îți studiază mâna și condeiul, — și declară ritos : ăsta este ! ...

Expertul nu se înșeală niciodată. Că d'aia este expert. Cuvântul lui, e sentință. Poți să spui dumneata că n'ai furat nici un ban, sau că ai furat o sumă infinit mai mică ; poți să vii cu acte justificative și cu martori, — degeaba : el vede ce vede, și știe ce știe. Poți să te juri pe ce poștești, că nu-i al tău scrisul din cutare act ; că tu scrii deobicei cu cursiv, și acela e un scris drept, expertul te scrutează, îți pipăie mușchii antebrațului și buricul degetului inelar, te obligă să scrii stând în diverse poziții, și închee definitiv : nici nu mai încapă discuție ! ...

Uneori, se întâmplă ca unul și acelaș dosar să fie supus, pe rând, cercetărilor mai multor experți. Și todeauna se întâmplă, ca fiecare expertiză să ajungă la alte concluzii. Bunăoară : un casier sau un contabil, este prins cu o lipsă de, să zicem, cinci milioane. Directorul chiamă un expert, ca să cunoască suma exactă. Nu fiindcă ar mai nădăjdui ca delapidatorul să-i întoarcă banii, — ci numai așa, ca să știe. Expertul cercetează scriptele pe cinci ani în urmă, analizează bilanțurile și registrele, și constată că fraudă este de 7.859.770 lei. Precis. La el nu merge cu „circa 8.000.000“. El spune suma exactă, până la golan. Totuși, directorul instituției poștește alt expert. Cercetează și acesta și confruntă, apoi constată că fraudă este de 3.785.614 lei. Tot precis,

desigur. Insfârșit este poftit al treilea expert, care descoperă o lipsă de 573.721 lei. Iar al patrulea expert, observă, negru pe alb, că nu există nici o lipsă. Dimpotrivă, lui îi iese 37.525 lei, în plus...

Diferența de cifre între două sau trei exper-tize, este, uneori, astronomică. M'a izbit, cu deosebire, cazul unui inginer delapidator. S'a predat singur judecătorului de instrucție. Cât a delapidat, — nu știe. Cât a avut în casă, — nu știe. Cât a luat în primire, — nu știe. Predările și primirile, nu s'au făcut niciodată cu procese-verbale. Control n'a avut. Incasa, plătea, băga în buzunar, după cum îi se cerea și după cum credea el de cuviință. Când a observat că socotelile se încurcă rău de tot, s'a predat, fiindcă avea... remușcări! Șeful instituției; — curios: cât a furat?! Ca să știm și noi. A chemat numai decât expertul, care a constatat 200.000. A chemat al doilea expert: 3.000.000. Al treilea expert: 150.000. Al patrulea expert: 20.000.000! Deci: suma variază între 150.000—20.000.000 lei. Inginerul, se uită și el în hârtii și se crucește. Ii pare, desigur, rău, că n'a luat mai mult.

— O să te condamne la doi ani! — îi spune unul. — Și cum nu se poate preciza suma delapidată, dacă ai fi luat zece milioane, — tot de aceeași condamnare ai fi avut parte...

Expertii, sunt și ei oameni. Cu slăbiciuni, deci, și cu patimi. Uneori, greșesc și *altfel* socotelile. Cu intenție, adică, și contra cost. Dacă ai interes să te scoată în cutare chestie cu 500.000 lei mai puțin, îi oferi expertului 50.000, și ticluiește raportul după dorința dumitale. Din când în când, câte unul mai imprudent, prins în flagrant delict de luare de mită, — s'abate, pentru câteva luni, pe la Văcărești...

LV.

Condamnatul, după liberare..

S'ar putea crede, că un deţinut, când a împlinit termenul, este chemat de directorul penitenciarului, care îi ţine un discurs despre lege, despre societate şi despre rostul închisorilor corecţionale, îi înmânează biletul de liberare, îi strânge mâna şi-l conduce până la poarta I-a :

— Ei, domnul meu, păcătos ai fost şi te-ai îndreptat. Mergi sănătos şi cu fruntea sus...

Lucrurile se petrec ceva mai într'altfel. În ziua când îplineşte termenul, cam pe la ora 11, deobiceiul, deţinutul este încătuşat şi condus frumos de gardian, la prefectura de poliţie. Aci, este luat în primire cu acte în regulă şi adesea cu pumni, dacă tipul este mai... popular, — apoi închis. În ziua următoare, — raportul tuturor celor aduşi la poliţie în ultimele 24 de ore, printre care se află şi liberatul dela Văcăreşti.

— Tu vino încoaci! — i-se spune.

Comisarul s'aşează la birou, consultă o colecţie de fotografii şi răsfoeşte nişte dosare şi nişte fişe...

— Zi, te-ai liberat, ai ?

— M'am liberat, domnu şef.

Omul tremură. Comisarul se încruntă.

— Aşa, ai ?

— Aşa, domnu şef.

Omul oftează. Comisarul oftează. Fiecare în felul lui.

— Şi când te-ai liberat, mă ?

— Eri, domnu şef.

— Ihi... Şi acum... ce-ai de gând să faci ?

- Mă fac om de treabă, domnu șef.
— Așa... Dar cu chestia ailaltă cum rămâne?!
Omul se inneacă.
— C.. c.. cu care chestie?!
— Nu știi, ai?
— Nu știi, domnu șef.
— Vasăzică, nu ești om de treabă.
— Ba sunt, domnu șef.
— Păi atunci de ce nu vrei, mă, să mărturisești cum te-ai introdus în casa rumânului?!
— Eu, domnu șef?!
— Păi dar eu?!... Mă insulti, ai?! Ploesc!... mama ta... Spune, mă, cum ai făcut?
— N'am fost eu domnu șef.
— Cum n'ai fost tu, mă? Uite, scrie ici. In ziua de 15 Noemvrie 1930.
— Atunci eram la Văcărești, domnu șef! — răsufală omul ușurat.
— Zât! La Văcărești, ai?
— Da. Eram la închisoare. Am avut 3 ani. Comisarul râde amuzat. Omul îngheață.
— Zi așa, ai? La Văcărești...
— Da domnu șef.
— Și spargerea am făcut-o eu, ai? Pleosc!
— Nu, domnu șef.
— Atunci, — cine a făcut-o?!
— Nu știu.
— Vasăzică, nu vrei să mărturisești?
— N'am fost eu, domnu șef... Cum puteam să fiu și la închisoare, și în oraș?!
— Las'că ne descurcăm noi.
Comisarul sună. Intră un sergent.
— La beciu!
Omul încearcă să protesteze:
— Domnu șef...
— Marș!

Individul este ținut în beciu până a doua zi, când e adus din nou în biroul comisarului, având oarecare semne : fața umflată și vânătă, un picior scrântit, un dinte lipsă...

— Ei, acuma spui ?

— N'am fost eu, domnu șef.

Și așa mai departe. Interogatorul continuă, cu bătăi, cu înjurături și cu amenințări. În cele din urmă, individul, dacă nu'i s'a putut smulge nici o mărturisire, este dat în primirea unui sergent ca să-l conducă la domiciliu, prin circumscripția polițienească respectivă. Dacă nu are un domiciliu stabil, — este lăsat în plata domnului, flămând și gol.

Cei din provincie, după „raport“, sunt escrocați la polițiile orașelor de origină, unde sunt, firește, scoși din nou la raport și supuși altor „cercetări“. Astfel încât, omul ajunge acasă, dacă are casă, realmente sleit, regretând sincer regimul Văcăreștilor.

Deținutul odată liber, chiar dacă s'a făcut om de treabă, — se bucură de reputația de hoț până la moarte. Interesează foarte puțin, dacă își câștigă existența prin muncă cinstită. E suspectat și bănuț. Poliția îl supraveghează îndeaproape, îl sâcăie și-i reamintește mereu că e hoț. Iar dacă se face o spargere în mahala, primul bănuț, — el este. Domnul comisar trimite numai decât să-l cheme, și-i ia un interogator. Omul neagă, stabilește un alibi categoric, citează martori, — degeaba.

— Las'că te cunoaștem noi ce poamă ești.

Și-l menține arestat, sau în cazul cel mai ușor îi supraveghează toate mișcărilor, până când se descoperă adevăratul vinovat.

— Vedeți, domnule comisar ? !

— Ai avut noroc, mă, asta este... Dar las'că te prind eu.

Pe el, comisarul nu-l prinde. Dar prinde pe altul, care s'a apucat de tâlhării imediat ce a scăpat dela poliție, după ce se liberase din închisoare. Nu are niciun căpătâiu. A fost lăsat sub cer, fără un ban, nemâncat și gol. A furat, pentru că n'avea ce să facă, și credea că n'o să-l prindă...

— A, ia te uită, cunoștință veche... Zi iar, ai?!

— Iar, domnu șef.

— Acum ce-ai mai făcut?

— Ce să fac!... nenorocirea...

— Așa e, mă, vezi?! Nenorocirea.. Bietul băiat!...

Și „cercetările” încep. Individul, de multe ori mărturisește totul. Dealtminteri, a fost prins asupra faptului, așa că e numai chestie de amănunte. Dar s'a mai comis o spargere sau un furt în cutare loc, și hoțul n'a fost încă descoperit.

— Tot tu ai fost și acolo.

— N'am fost eu, domnu șef.

— Haide, haide, nu te mai preface... E „pece-tia” ta, mă... Las'că ne cunoaștem noi clienții...

— N'am fost eu, domnu șef...

— Păi vezi?! Eu îți vorbesc frumos, nu te înjur, nu te bat, — și când colo tu te faci al dracului... Mai bine spune drept, să nu ne certăm...

— N'am fost eu dom...

— Pleosc! ...candela mă-ti... Nu, ai?!

Și „cercetările” continuă. Cei mai slabi de în-ger, recunosc și fapte pe care nu le-au săvârșit, ca să scape de bătaie. Dar cum domnul comisar vrea amănunte, și cum individul nu cunoaște amă-nunte, pentru că nu el este autorul, — tot nu scapă de bătaie...

Insfârșit, e trimis la parchet. Aci, — aceeași primire :

— A, cunoștință veche... Iar ? !

— Iar, domnule judecător...

Peste câteva zile, la Văcărești :

— Iar, mă ? !

— Iar !

Aci e bine : îi cunoaște pe toți, și toți îl cunosc. Măncare, pat, baie... Oricum, omul are un rost...

Dar ce face închisoarea cu bolnavii și cu nebunii, care au împlinit termenul pedepsei ? ! Ce face și cu ceilalți : îi trimite cu gardianul, la poliție, dacă bolnavul se poate ține pe picioare, și dacă nebunul nu face „urât”. În cazul când deținutul nu poate umbla, — e transportat la un spital din oraș. Iar dacă alienatul e nebun în toată regula, — e transferat în vecini, la ospiciul central de boli nervoase. Închisoarea nu poate să-i mai rețină nicio zi peste termen, oricât de grave ar fi cazurile, pentru că nu mai are pentru ei pâine, nici borș, nici pat...

LVI.

Domnule președinte, onorat tribunal !...

— Mă vedeți ? Sunt țăran din Ilfov. Am furat anul trecut, un miel. Nu mai știu cum s'a întâmplat. Destul că proprietarul mielului m'a prins și, om al dracului, m'a dat în judecată. L-am rugat să mă ierte, i-am propus să-i muncesc o lună de zile la câmp, ca să-l despăgubesc. Că bani n'aveam. El, — nimic. Hai la judecată. Și m'am dus

la judecată. Aci, am spus : da, domnule judecător, eu am furat mielul. Am greșit. La ce să tăgăduesc ? Dar uite, i-l plătesc. Mă bag slugă, vând ceva și i-l plătesc... Judecătorul a zâmbit, m'a făcut hoț și m'a condamnat la șase luni închisoare. „Ia uite, mă !“ — îmi ziceam, — „șase luni“...

— Domnule președinte, și onorat tribunal, eu sunt om simplu. De când sunt la Văcărești, m'am mai desghețat, dar înainte eram prost de tot. Și n'am știut, că afară de judecătoria rurală mai e tribunalul, la care puteam să fac apel. Avocat n'am avut, și nu m'a lămurit nimeni. Așa că, într'o bună zi, a venit jandarmul, m'a ridicat pe nepută masă, și m'a escrocat la Văcărești.

— Acum, cu mîntea mea cea proastă, vă întreb pe dv., oameni luminați și cu scaun la cap : meritam eu șase luni de închisoare ? ! Că n'am furat decât un miel ! Domnul judecător, mi-a spus : „să te înveți minte !“ Așa. Să mă învăț minte ! Dar pe mine m'a învățat minte numai amenințarea proprietarului mielului, că mă va da în judecată...

— De închisoare, am avut groază la început. Cu timpul, însă, am băgat de seamă că nu-i tocmai rău aci, și înveți multe lucruri. Sunt mulți oameni deștepți. M'au luminat și pe mine, și mi-au spus că sunt condamnat pe nedrept. „Să furi, mă !“ — îmi spune câte unul. „Să furi. Dar să nu fii prost. Fură cu folos, nu te mai apuca de miei. Tu nu vezi, că ori furi un miel, ori un bou, ori spargi o casă de bani, ori ucizi un om, — tot cam șase luni închisoare iei ? !“ Eu mă gândeam : „are dreptate !“...

— Domnule președinte, onorat tribunal. Când mi s'a făcut lumină în minte, am simțit o amărăciune mare în suflet, și ceva fierbinte în creeri.

Nu-mi mai era necaz pe proprietarul mielului. Imi era necaz pe mine și, mai cu deosebire, pe domnul judecător care m'a condamnat. Prea a fost aspru. Eu nu sunt hoț, și neam de neamul meu nu a fost hoț. De-acum, însă, am să fur. Mi-am făcut trei prieteni la Văcărești, și ne-am hotărât să ne constituim în bandă. Ca să mă răzbun. Vă spun toate astea, ca să știți și dv. Că s'ar putea întâmpla să fiu prins și adus în fața tribunalului. Să știți că am fost om cinstit, și că toată nenorocirea vieții mele, — dela un miel mi se trage. Un miel negru, din a cărui piele aveam de gând să-mi fac o căciulă...

— Domnule președinte, onorat tribunal. Eu sunt bucureștean. Băiat inteligent, precum vedeți, și condamnat la doi ani de închisoare corecțională, pentru furt prin efracție. Când mi-aduc aminte de „faptă” și acum mă pufnește răsul, deși nu prea mai am chef să rād. Dar ascultați :

— Astăvară, într'o Duminică, mă întorceam din oraș. Era cam pe la ora prânzului. Căldură mare, circulație puțină. Mergând eu așa, după umbră, văd la o clădire fereastra deschisă, și pe-o masă, lângă fereastră, niște obiecte. „Măi, ce-o fi acolo ?!” — m'am întrebat. Mă uit de-alungul străzii, înainte și înapoi : nimeni. „Măi, ce-o fi ?!” Traversez, mă mai uit odată în dreapta și în stânga, apoi întind mâna pe fereastră, ridicându-mă în vârful picioarelor. În acelaș timp, însă, cineva m'apucă de braț : Hoțul ! M'am speriat atât de tare, încât era să-mi pierd cunoștința. Nici n'am încercat măcar să fug, pentrucă, să vă spun drept, nu știam ce se petrece cu mine : făcusem gestul ca să fur cu adevărat, sau numai așa, din curiozitate ?!... In cinci minute, a fost în picioare

toată strada. M'au dus la poliție. La poliție, — ca la poliție : bătaie, ca să mărturisesc... Insfârșit, judecata. Am povestit faptele, așa cum s'au petrecut. Onoratul tribunal a zâmbit, a șoptit, apoi a deliberat. Sentința : doi ani de închisoare corecțională, conform articolului cutare. Furt prin efracție ! Pentru că am întins mâna pe fereastră !..

— Domnule președinte, onorat tribunal. Eu sunt un ticălos. Am la activul meu multe furturi, ex-crocherii, spargerii, etc. Sunt pușcăriaș cu experiență. Năravul mi-a intrat în sânge. La Văcărești trag ca la mine acasă, de vreo cinsprezece ani. Am patul rezervat, pentru că niciodată nu întârzii mai mult de câteva săptămâni. În două rânduri, am întârziat câte un an, și toată lumea era uimită. „Cam lung concediu !” — mi se spunea. Inceputul, ca orice început, a fost modest : un fleac de furt. Nu din pasiune, ci din lipsă. Condamnarea cam aspră, însă, pentru că spunea domnul procuror : „...trebuie să simtă, ca să nu mai fure !” Dar eu am furat a doua oară, tot de nevoi împins. Pe urmă, — iar am furat. Iar m'au prins. Domnul procuror, iarăși : „...Onorat tribunal, rog să i se aplice articolul cutare, numitul fiind recidivist !” Vasăzică : la început o condamnare aspră, ca să nu mai fur ; a doua oară o condamnare și mai aspră, pentru că iarăși am furat I Bun. Devenisem cunoscut la Văcărești, și mă bucuram de oarecare prestigiu printre ceilalți pușcăriași. Avem și noi admirațiile noastre, domnilor judecători... La închisoare am învățat alte meșteșuguri dela alții, și eu am învățat, pe alții, meșteșugurile mele. Suntem camarazi buni, dealtminteri. Mai târziu am furat în asociație. Eu, ca cel mai vechiu, eram „șef”. Nu mai aveam acuma nici emoții, nici frică. Imi ziceam : „O să mă prindă ? Ei, și ? ! Socoteala

e cam proastă, fiindcă trebuie să mă abat pe la poliție, și nu-mi place să fiu bătut". Incetul cu incetul, n'am mai avut frică nici de poliție. Mă cunoaște, și aci, toată lumea. De câte ori sunt adus, mă primesc ca pe un prieten vechiu. Și nu mai mânânc bătaie...

— Totuși, domnule președinte și onorat tribunal, am încercat odată să mă fac om de treabă. Dar nu s'a prins. Eram mereu bănuțit, mereu pofțit la circumscripție oridecâteori se făptuia o spargere în mahala. Dacă am văzut că nimeni nu mă crede, că, chiar dacă nu fur, — tot drept hoț trec în ochii oamenilor, — mi-am reluat, ca să zic așa, meșteșugul. Și acum, uite, sunt foarte plictisit și foarte trist. Mi s'a urât la închisoare, și am groază, mai ales, de beciurile tribunalului. Dv. nu le cunoașteți, pesemne. Ar trebui să le vedeți. Niște camere mici, în care sunt înghesuți, uneori, câte 50—60 de inși. Stau oamenii ca sardelele. Oamenii din toate straturile sociale. Nicio bancă. Pe jos, — ciment. Pereții, nevăruiți de când s'a clădit Palatul Justiției. Oamenii se iscălesc pe ei, pe ei își suflă nasul, și-i scuipă. Unii aruncă, cu meșteșug, chiștocurile țigărilor, în tavan. Rămân lipite acolo, de tencuială, parcă ar fi unse cu clei... Și stau oamenii în picioare, fără să se miște, pentru că nu au loc, câte 2, 3, 4 și chiar 6 ore. Apoi, — procesul sau instrucția. După aceia, — duba. Tot înghesuți și aci, și tot fără aer. Pe urmă, — Văcărești... Mi s'a acrit, vă rog să mă credeți. Dar ce să fac? Spuneți-mi: ce să mă fac? Așa e că nu mă credeți? Bag de seamă că zâmbiți... Nicio scăpare, vasăzică? Imi pare rău că mă îndemnați să stăruiesc în vechiul meu meșteșug. Deși mă simt în stare să învăț altul mai onorabil și fără riscuri...

— Domnule președine, onorat tribunal. Eu sunt intelectual. Acum cinci ani, am făcut o mică greșeală. Mi s'a deschis acțiune publică, dar n'am fost arestat. Am tot amânat procesul, ba cu certificate medicale, ba sub pretext că procedura nu-i îndeplinită, ba că nu s'au prezentat martorii... Cum se obișnuște. Intre timp, m'am pus pe muncă, m'am căsătorit... Om în rândul oamenilor... De proces nu-mi aduceam aminte, decât când primeam citațiile. Intr'o zi, mi-am spus : „ia să isprăvesc odată și cu comedia asta !” Mă plictisea. Și m'am prezentat la desbateri asistat de doi avocați, nu ca să mă apere, ci ca să mă lămurească. Nu am negat nimic, evident. Dimpotrivă, am mai pus și dela mine ! Și am implorat iertarea. Am spus că îmi recunosc vina, că a fost un accident care nu se va mai repeta, că am dat dovezi că sunt un element folositor societății, că, însfârșit, de atunci am trăit muncind cinstit. Avocații, au vorbit și ei în acelaș sens... Sentința : o lună de zile închisoare ! Am simțit cum se năruie ceva în mine, am simțit cum mă năruie însumi în brațele avocatului. „Nu desnădăjdui, facem apel !” — mi-a șoptit. Curtea de Apel... mi-a redus pedeapsa la 15 zile de închisoare ! Definitiv condamnat, vașăzică. Legea a fost satisfăcută, nu-i așa, domnule președinte și onorat tribunal ? Dar eu ? ! Nu numai că mi-am pierdut serviciul și încrederea ; nu numai că m'am ales cu o sentință de condamnare, — dar sunt dezorientat, nu mai știu ce e cu mine, nu știu de ce să mă apuc...

— Domnule președinte, onorat tribunal. Mie, nu mi s'a găsit nicio vină. Am fost arestat într'o cauză de care eram absolut străin. Totuși, domnul jude-instructor a emis mandat de arestare împotriva mea, și m'a ținut la Văcărești un an și

jumătate. Atât a durat „instrucția” cauzei. Iar după un an și jumătate, am fost judecat și „achitat de orice penalitate”. Cineva, m’a felicitat : „Adevărul învinge” ! Mulțumim. Învinge, desigur. Dar uneori învinge prea târziu și victoria e inutilă și absurdă. Am suferit 18 luni. S’a ales praful de toată agoniseala mea iar sănătatea îmi este iremediabil zdruncinată. Pe cine să trag la răspundere ? Pe domnul judecător de instrucție ? ! Dar judecătorul de instrucție, este pur și simplu iresponsabil. Legea ? Cum adică ? ! Societatea ? Dar ce amestec are societatea aci ? ! Să presupunem însă, că cele 18 luni de închisoare corecțională nu ar fi avut nicio influență asupra situației mele materiale și asupra sănătății mele. Dar situația mea socială ? Cum rămâne cu închisoarea ? ! Că am fost achitat ? Ei, și ? ! Societatea se sinchisește foarte puțin de sentința în sine. Ea a reținut numai atât : că am stat la închisoare, și că, dacă am fost achitat, asta înseamnă, nu că sunt nevinovat, dar că am avut apărători inteligenți. Dar judecătorii însăși, nu uită când un individ le cade pentru a doua oară în mână, că el a mai trecut p’aci. A fost, atunci, achitat ? Se poate. Dar vezi, a venit în conflict cu legea, deci este un element dubios...

— Vă întreb, domnilor judecători : dacă ași așăra, vreodată, în fața dv., cu o vină stabilită, — m’ați erta ? Sau mi-ați acorda, măcar, circumstanțe atenuante, recunoscând astfel că sunt o victimă a Justiției, că chiar Justiția, în speță judele-instructor, m’a adus în situația de a fura ? Pentru că, în definitiv, dece eu să satisfac legea, când m’am făcut vinovat față de ea, — și legea să nu mă satisfacă pe mine ? !...

LVII

Doamnelor și Domnilor !...

Iată-mă însfârșit, liber. Iarăș liber. Căci spre rușinea mea și a d-v., am fost condamnat de două ori : odată la șase luni și odată la doi ani. Întâia oară pentru furt, și-a doua oară pentru spargere. Voi mai fi închis ? Cred că da, pentrucă sunt prea sărac spre a putea să întrețiu o conștiință... Zâmbiți, desigur, și spuneți : „ticălosul !” Nu sunt ticălos, doamnelor și domnilor. În orice caz nu sunt mai ticălos decât mulți dintre dvs. M'am certat în două rânduri cu legea, și legea m'a pedepsit de două ori. Printre dv. sunt mulți, cari au greșit de zece ori și n'au fost pedepsiți niciodată, pentrucă sunt mai inteligenți decât mine, și mai cu noroc. Știu că tocmai aceștia ridică piatra. Fie. Nu le port pică, vă rog să mă credeți. Nu port pică nimănui, nici chiar lui Dumnezeu. Fiecare cu norocul lui. Și pe urmă, eu sunt un om foarte bun...

Așa dar, liber. Prea liber, poate. Sunt flămând și gol și fără nimeni. Așa am fost și când m'am liberat întâia oară : singur, flămând și gol. Am căutat să muncesc muncă cinstită, — dar nu s'a putut. Am furat ca să mănânc. Mi-era foame, doamnelor și domnilor. Foame ! Nu știu dacă înțelegeți noțiunea cuvântului. Ați citit, desigur, multe cărți, unde e descrisă foamea. **Eu am simțit-o** însă. Am simțit-o în stomac, în creeri și în nervi. I-am rezistat cât am putut. Pe urmă, — am furat. Am furat nu ca să pun deoparte cum fac mulți dintre dvs., — ci ca să mănânc. La judecată, — ca la judecată : „Ești, vasăzică, hoț ? ! Legea te pe-

depește!" Cred și eu. Legea te pedepsește, fiindcă legii nu-i pasă dacă ai ce să mănânci și dacă ai unde să dormi. Dar societatea, în numele căreia procurorul vorbește cu atâta respect și cu atâta solemnitate? Ce face societatea pentru noi aceștia care ne liberăm din închisoare? Pentru că nu suntem definitiv păcătoși. Mulți dintre noi, nu au fost niciodată păcătoși. Ne-a păcătoșit societatea, adică dvs., ne-a păcătoșit legea și regimul închisorilor coreționale. Deci: ce face societatea pentru mine? Am călcat, iată, de două ori legea. Am ispășit și vă rog să mă credeți că pedeapsa a întrecut cu mult greșeala. Acum vreau să intru în rândul oamenilor, vreau să am un adăpost, să mănânc de două ori pe zi și să mă îmbrac. Niciodată n'am cerut mai mult dela viață...

Acum, încerc o senzație de cumplită singurătate. Parcă m'ași afla în mijlocul unui pustiu. Mă uit împrejur: nu văd pe nimeni. Mă uit în sus: văd Cerul, dușmănos și rece. N'am ce să mănânc și n'am unde să mă culc... N'am cui să mă rog și n'am pe cine să blestem. Dar însfârșit, curaj! La dracu! Am 35 de ani și două brațe viguroase. Inchiisoarea nu m'a sleit încă. Pot să muncesc și, — cine știe?! — viața îmi va dărui, poate, zile mai luminoase...

— Domnule dă-mi ceva de lucru, te rog. M'am liberat dela închisoare, și...

— Ai sictir!

— Oh, oh, Domnule, eu te rog frumos și d-ta mă insultă....

— Cară-te d'aci! vrei să mă jefuești, ai?!...

Evident: vreau să-l jefuesc! Nu m'am gândit la lucrul ăsta. Dar omul așa credea. Și eu nu

m'am supărat. La ce bun? Iși închipue poate cineva, că un fost pușcăriaș ar putea să devină om de treabă, dacă ar fi încurajat și sprijinit? Nimeni. Iată, m'am liberat de trei zile și de trei zile alerg, cu intenții cinstite și cu stomacul gol, după lucru. Mă încovoaiete foamea, simt în plin obraz și în suflet insultele oamenilor cumsecade, — și încerc mereu să-mi câștig cinstit, pâinea. Pâinea, doamnelor și domnilor. Fără brânză și fără măslina. Pâinea, numai! Nu dorm două nopți în acelaș loc, vestmintele au ajuns zdrențe, iar azi dimineață am găsit în gulerul cămășii un păduche, să ertați... Nimeni nu se îngrijește de mine, de noi, cei liberați dela închisoare. Nimeni, afară de poliție. Ne urmărește poliția, precum hingherii urmăresc câinii. Pe câte unul îl înșfacă din grădina publică sau dela un colț de stradă, și îl „cercetează"! S'a făptuit azi noapte o spargere, — nu cumva este și el amestecat?....

Doamnelor și Domnilor, să fim cinstiți și drepti. Iată, de partea asta, — eu; de partea cealaltă, — dvs., adică societatea. Am făcut ce am făcut împins de dracul sau de nevoi, nu interesează. Legea m'a pedepsit. Societatea a fost satisfăcută și, mai ales, liniștită: a scăpat de un element primejdios! Bun. În timpul detențiunei, bruta a devenit om de treabă, liniștit, cu respectul legilor și al prea cinstitei societăți. Este adevărat, că nu regimul închisorii l'a convertit. Hotărât, nu. La închisoare a auzit numai înjurături, a mâncat bătaie, a îndurat lanțurile și gherla. Nu i s'au dat acolo sfaturi bune, nu i s'a vorbit de Dumnezeu și de societate, de lege și de familie. Nimeni nu i-a căutat sufletul, și nu i-a iscodit gândurile. A fost tratat ca o vită.

Dar el, el singur din îndemnul lui, a stat de vorbă cu sine, a căutat în el pe cel de altă dată, pe cel curat, cinstit și drept. S'a gândit la Dumnezeu, s'a gândit la păcatele lui, s'a gândit la societate — la toat s'a gândit. Apoi și-a zis : „da, am fost un păcătos și un nemernic !” Simplu. Fără angajamente și fără jurăminte. Și-a început să aștepte ziua liberărei, cu alte gânduri și cu alte intenții. Să muncească, da. Să-și închege o familie și un cămin, un cămin cald și prietenos, așa cum îi spune amintirea că era, demult, la părinții lui, demult când el era copil, pentru că a fost și el copil... Precum vă spun : aștepta cu nerăbdare și cu bucurie, cu bucuria pe care o simte omul când renaște, — ziua liberării. Era corect, disciplinat și cuviincios. *Cei dela închisoare*, n'au băgat de seamă schimbarea, firește. Că un bou trage bine la jug, iar altul împunge și ese din brazdă ? Bătaie la amândoi. Bătaie, înjurături și amenințări. Nu-i nimic. Trece. Omul găsisese în el lumină și se descoperise așa cum era înainte de păcat...

Insfârșit iată și ziua de mult așteptată. Mai e de făcut un drum pe la poliție, nu-i vorbă. Pentru niște „cercetări”. Trec, însă. Au trecut ! Acuma, da. Acum, iată : libertatea și lumea și viața. Trăiască viața ! E frumoasă când nu-i închisă. A, nici vorbă, omul n'are să mai greșească. Va munci muncă de rob, va căra apă cu burduful, va freca cu cărămidă cărămidile din curtea boerilor și va mătura, pe vijelie, frunzele din grădină, — cum făcea la închisoare, când „domnul gardian” nu găsea pentru el o muncă mai cu spor, mai rațională și mai productivă. Muncă de Sisif, inutilă și obositoare. Iși a va câștiga pâinea. Cu

trudă multă și cu sudori, precum sună blestemul. Dar cinstit. O va mânca uitându-se la soare, și nu i se va opri bucătura în gât. Da, așa să știți. Uite, îi vine să joace, să strige și să îmbrățișeze pe domnul acela de colo, să îmbrățișeze pe toată lumea și să plângă...

... Deodată... stomacul! E gol ca o prăpastie, și amețește ca prăpastia când te uiți într'ansa. Ii e uscat gâtulejul, ochii tulburi, îi tremură picioarele. „Societatea“ trece pe lângă el nepăsătoare, sătulă și moralistă. Ce să mai facă el cu libertatea, cu visurile și cu nădejile?! Nu e primit nicăeri la lucru, nu există nicio Societate de patronaj, iar de cerșit, — cum o să cerșească?! E om întreg Dar, — iarăși: ce să facă? Flămând și istovit, s'a culcat sub un pod sau într'un parc. Și se gândește că tot era mai bine la Văcărești. Injurături, bătaie și lanțuri? Fie! Dar e o pâine pe zi, e un borș, cam limpede borșul, nu-i vorbă, dar cald și acru. E un pat. o pătură, vestimintele...

Și omul fură, doamnelor și domnilor. Iarăși fură. Și societatea, sătulă și moralistă, — iarăși: „ticălosul, banditul, nu vrea să se îndrepte! la pușcărie cu el!“ „La pușcărie?! Bine. Dar dvs.? Care este datoria dv.? Căci iată, eu sunt o victimă a dv. Această societate severă și necruțătoare, absurdă și nemiloasă, — m'a adus aci. Și pe câți încă! Am lăsat la Văcărești 50 de minori. Da: 50 de copii, care au devenit 50 de curve, să mă ertați. Curve masculine. Se împreună între ei, pe față, și fiecare își întreabă vecinul sau pe cel de sub el: „e bine, mă?!“...

Observ că strâmbați din nas, și fiecare se întreabă în gând: „ce face societatea?!“. Fiecare dintre dv. își pune sieși această întrebare sau ve-

cinului. Fiecare uitând că societatea este el și vecinul lui. Fiecare ascultă, se indignează, se revoltă, învinuiește, aduce exemple din occident și se laudă că, dacă ar fi el cutare și cutare, ar ști ce să facă!" Dacă ar fi, — cine?!!

A, doamnelor și domnilor, cât suntem de fanfaroni! Cum știm să ne vâetăm, să ne plângem, să compătimim și să admirăm străinătatea. Să injurăm Statul și guvernul, — și să nu facem nimic. Pentru că nimic nu faceți pentru cei liberați din închisoare, și care sunt, 30 la sută, victime ale prea cinstitei societăți. Nimic alt, decât să-i dați pe mâna poliției, — poliția pe mâna parchetului, și așa mai departe până la ocnă....

LVIII

Ultimul capitol

În zid scrâșnește, violent, zăvorul. Și în lacăt, cu pauze și opinteli, se răsucește cheia. Flueră viscolul și se tânguie, zbătându-se între zidurile închisorii, ca un osândit. Lampa din curte se clatină larg, aruncând lumini și umbre imense pe zidurile jupuite...

Gardianul se uită amorțit pe vizetă și zice cuviincios:

— Noapte bună!

Bună?!

Da, e ultima. Măine dimineată mă liberez. Iată: mi-am făcut geamantanul și l'am așezat; încuiat și șters de praf, pe masă. Mi-am luat adio dela câțiva „nobili” Unuia, care a împărțit două

săptămâni celula cu mine, i-am dăruit câteva bucăți de lemne și niște vase....

E ora 8, vasăzică. Sting lumina și mă culc, hotărât să dorm liniștit și bine, cași când nu m'ași libera dimineață. După câteva ore, bag însă de seamă că m'am lăudat. Mă scol nițel cam nervos, și răsucesc la stânga becul. Ce înaltă e celula! Înaltă, afumată și pustie. Și puțin cam rece...

— Noapte bună! strigă vecinul din dreapta, dupăce mă prevenise cu câteva lovituri de pumn în perete.

Nici el nu poate dormi. Pe ploaie și pe viscol, somnul la închisoare e chinuit de insomnii și de coșmare...

. . . . .
. . . . .
. . . . .

În lacăt, cheia se învârtește invers tot cu pauze și cu opinteli. Scrășnește iar zăvorul. Clopotul din poarta II-a sună aspru deschiderea....

Când să ies în calea Văcărești, aud, printre chiuiturile viscolului, glasul primului gardian:

— Băăă!... Celuleleee!...

Inchisoarea Văcărești

1 Octombrie — 14 Decembrie 1931

TABLA CAPITOLELOR :

	<u>Pag.</u>
Capitolul I. — 1 Octombrie 1931	5
Capitolul II. — Văcărești	8
Capitolul III. — Prima zi la închisoare	12
Capitolul IV. — „Nobili“	13
Capitolul V. — Noaptea în celulă	17
Capitolul VI. — Pavilioanele	20
Capitolul VII. — Vătafii	23
Capitolul VIII. — Pavilioanele noaptea	29
Capitolul IX. — Minorii	34
Capitolul X. — Trecătorii	38
Capitolul XI. — Dumineca la închisoare	40
Capitolul XII. — Biserica	41
Capitolul XIII. — Timpul	43
Capitolul XIV. — Atelierele	44
Capitolul XV. — Spitalul	47
Capitolul XVI. — Nebunii	51
Capitolul XVII. — Moartea la închisoare	54
Capitolul XVIII. — Afaceri	57

Capitolul XIX. — Toamna la închisoare	61
Capitolul XX. — „Nobilia“ între ei	61
Capitolul XXI. — Atașchi	64
Capitolul XXII. — Pușcăriașii.	69
Capitolul XXIII. — Pavilionul femeilor	75
Capitolul XXIV. — Cocoșul Văcăreștilor	77
Capitolul XXV. — Lanțurile	78
Capitolul XXVI. — Gherla	79
Capitolul XXVII. — Baia și Etuva	83
Capitolul XXVIII. — Vorbitorul	85
Capitolul XXIX. — Unul, fără nimeni	89
Capitolul XXX. — Neveste și amante	90
Capitolul XXXI. — „Balonul“.	93
Capitolul XXXII. — Cum se ucide o idee	96
Capitolul XXXIII. — „Centrul de psihiatrie“.	98
Capitolul XXXIV. — Direcția	101
Capitolul XXXV. — Paza	105
Capitolul XXXVI. — „Măgăreața“	106
Capitolul XXXVII. — Evadări	108
Capitolul XXXVIII. — Excroci și criminali	113
Capitolul XXXIX. — Tudorică	115
Capitolul XL. — Telefonistul.	117
Capitolul XLI. — Plouă	118
Capitolul XLII. — Se ceartă femeile	120
Capitolul XLIII. — În furtună	122
Capitolul XLIV. — Clopotele	125
Capitolul XLV. — Regimul	126
Capitolul XLVI. — Altădată	129
Capitolul XLVII. — Omul	133

	<u>Pag.</u>
Capitolul XLVIII. — Vizite și inspecții	134
Capitolul XLIX. — Biblioteca	138
Capitolul L. — Școala	139
Capitolul LI. — Spionii judecătorilor	142
Capitolul LII. — Libertatea individuală	144
Capitolul LIII. — Justiția cu chipiu	153
Capitolul LIV. — Experții	159
Capitolul LV. — Condamnatul după liberare.	162
Capitolul LVI. — Doamnele Președinte, Onorat Tribunal	166
Capitolul LVII. — Doamnelor și Domnilor.	173
Capitolul LVIII. — Ultimul capitol	178

De acelaș autor :

EU SAU FRATE-MEU ? ! ...

Editura „Ramuri“ (epuizat)

Sub tipar la „Cartea Românească“

C A U Z A

VERIFICAT
2017

**BIBLIOTECA
TEATRULUI
ROMÂNESC
CONTIMPORAN
„VREMEA”**

Volume apărute:

MIRCEA ȘTEFĂNESCU

COMEDIA ZORILOR

Prețul 40 lei

VICTOR ION POPA

MUȘCATA DIN FEREAȘTRĂ

Prețul 40 lei

PAUL P. NEGULESCU

CIRCU

Prețul 40 lei

CAMIL PETRESCU

DANTON

Prețul 70 lei

Autograf

12
11

VERIFICAT
2007

9/4820/2 w 9/66

ANTICARIAT Nr.4
LEJ 15